

Auditul socio-economic al raionului Ialoveni

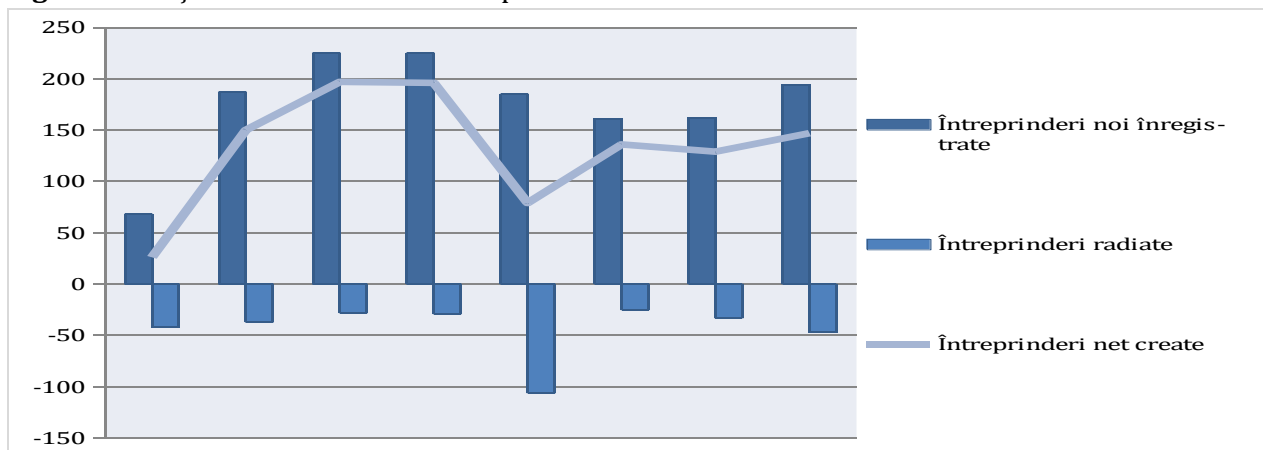
1.5. DEZVOLTARE ECONOMICĂ

Evaluarea mediului de afaceri

Conform datelor Camerei Înregistrărilor de Stat, la data de 1 septembrie 2019, în Registrul de stat, în r-nul Ialoveni erau înregistrate 24309 întreprinderi.

În ultimii 5 ani, numărul net de întreprinderi noi create a cunoscut o creștere relativ modestă. În anul 2017, 2018 și 2019 numărul acestora a fost în scădere comparativ cu anii precedenți, cu precădere ca urmare creșterii numărului de întreprinderi radiate, în r-nul Ialoveni 2019 erau radiate 215 de întreprinderi.

Figura Evoluția numărului net de întreprinderi

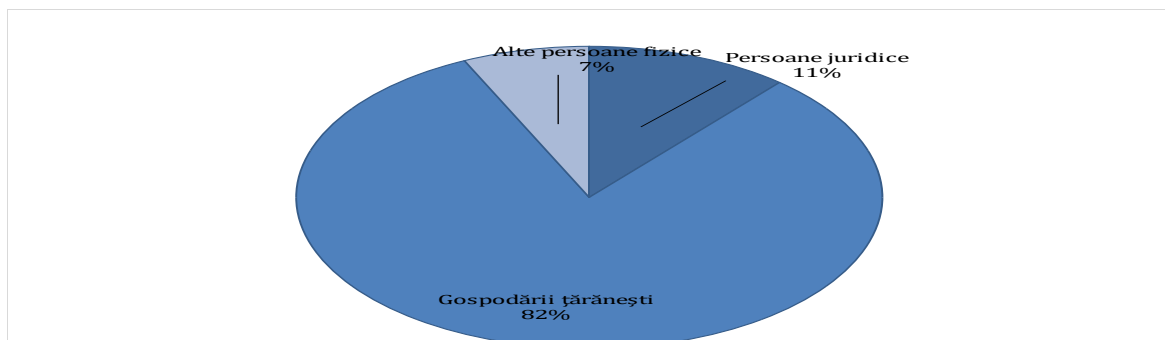

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Camera Înregistrărilor de Stat

Structura sectorului antreprenorial conform dimensiunii întreprinderilor

Din cele 24309 agenți economici aflați la evidență la Inspectoratul Fiscal Ialoveni în 2019, 4317 unități reprezintă persoanele juridice și 19992 unități – persoane fizice, gospodării țărănești.

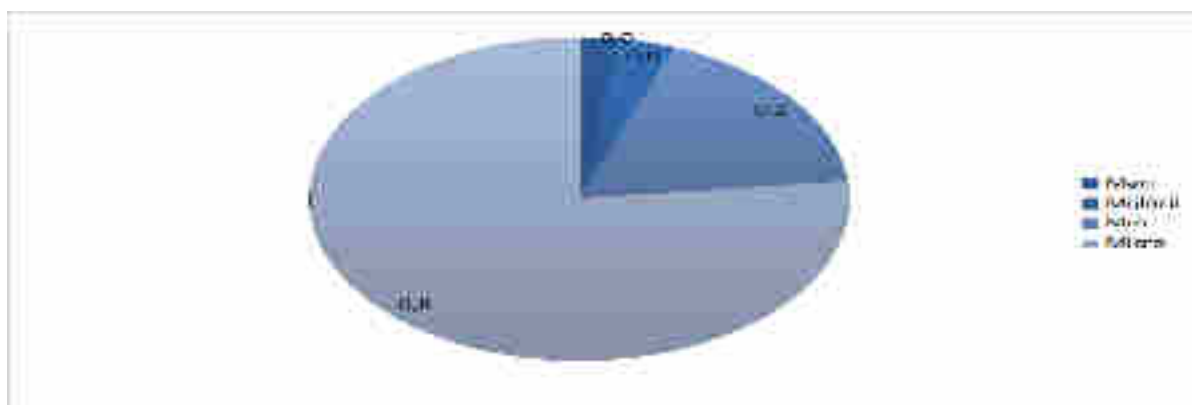
Figura Structura sectorului antreprenorial conform statutului de persoană fizică sau juridică înregistrați la IFT Ialoveni

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Inspectoratul Fiscal de Stat al Raionului Ialoveni

Conform statisticii oficiale, în anul 2019 în raion activau 1250 întreprinderi¹. Din numărul acestora 25 sunt mari, sectorul întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri), reprezentând 1225 unități, dintre care 82 – întreprinderi mijlocii, 405– mici și 738 micro.

Figura 1. Numărul de întreprinderi conform criteriului dimensiunii întreprinderilor, unități

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Din punct de vedere sectorial, contribuția cea mai mare la angajarea populației și acumularea veniturilor din vânzări o are sectorul de servicii cu pondere de 60% și corespunzător 70,5%. Tot în acest sector activează și circa 80,5% din întreprinderi.

Al doilea sector după dimensiune este industria, în care activează 12,3% din întreprinderile active care angajează aproximativ un sfert din populația ocupată în întreprinderile active și realizează 17,7% din veniturile din vânzări. De menționat că, raionul reflectă o performanță mai bună pentru toți acești indicatori comparativ cu media pe țară.

¹ Au fost luate în considerație întreprinderile active, care reprezintă unitățile ce au cifra de afaceri mai mare ca zero sau cel puțin un salariat

În sectorul agricol activează 6,8% din întreprinderi, cu 1,6 p.p. mai puțin comparativ cu media pe țară. În același timp, deși după ocuparea forței de muncă deține o pondere asemănătoare comparativ cu cel înregistrat la nivel național, veniturile din vânzări obținute sunt mai mici.

Câștigul salarial mediu lunar nominal brut în trimestrul III -2019, pe activități economice¹

Activități economice	Lei	Trimestrul III- 2019 în % față de trimestrul III- 2018	Trimestrul III- 2019 în % față de trimestrul- II 2019
Total economie	6087,6	112,5	102,4
Agricultură, silvicultură și pescuit	4790,4	102,6	112,8
Industrie	7180,2	112,6	109,6
Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii	6251,5	108,5	97,3
Învățământ	5343,4	121,9	92,9
Alte activități de servicii	6061,9	112,8	102,6

¹ Datele cuprind unitățile economice (sectorul real) cu 4 și mai mulți salariați și toate instituțiile bugetare, indiferent de numărul de salariați, care î-și au sediul central în raionul Ialoveni

Conform datelor Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, la 1 octombrie 2019 în căutarea unui loc de muncă se aflau 918 șomeri înregistrați, fiecare al doilea fiind disponibilizat de la unitățile economice. Din numărul total de șomeri, 39,4% la sută o constituie femeile. Circa 6,0% din șomerii înregistrați de la începutul anului beneficiază de ajutor de șomaj, mărimea medie a căruia a fost în luna septembrie 2019 de 1362,5 lei - persoană. La un loc liber de muncă, anunțat de către întreprinderi, reveneau în medie 2,32 șomeri.

Câștigul salarial mediu lunar nominal brut

Activități economice	2017	2018	2019	2020
Total economie	5080,0	5577,8	6087,6	
Agricultură, silvicultură și pescuit	3791,6	5091,2	4790,4	
Industrie	6172,3	5844,5	7180,2	
Administrație publică și apărare; asigurări sociale	5680,6	7056,1	6251,5	

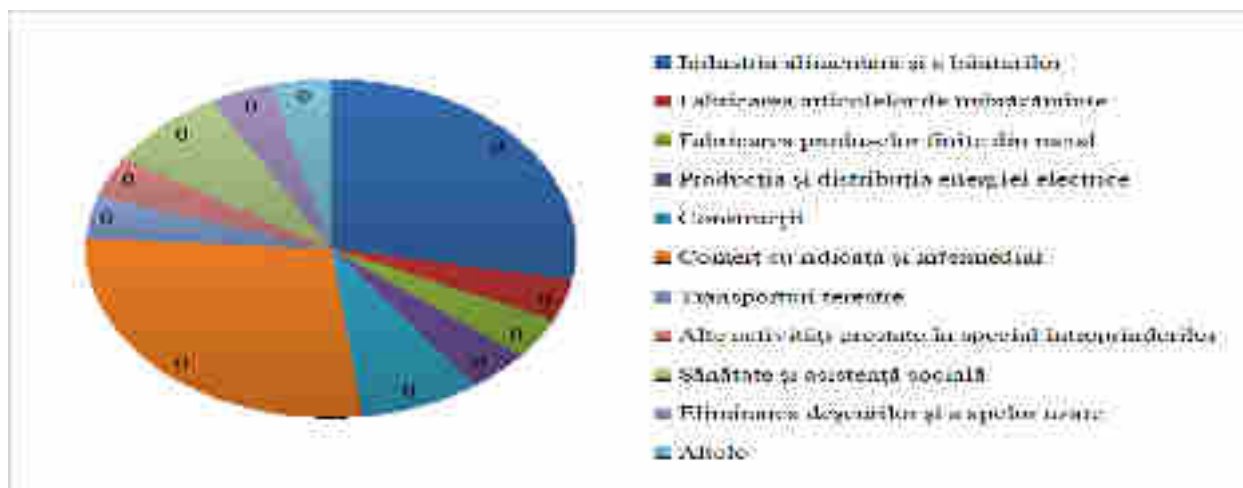
obligatorii

Învățământ	4095,0	4807,2	5343,4
Alte activități de servicii	5063,8	5375,6	6061,9

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Conform situației din anul precedent, 2,4% din numărul total de întreprinderi erau întreprinderi mari, nivel superior mediei pe regiune și asemănător mediei pe țară. Din totalul întreprinderilor mari – 9 activau în producere, dintre care 7 în industria alimentară, 1 – în confecționarea articolelor de îmbrăcăminte, 1 – fabricarea articolelor finite din beton și 16 în domeniul serviciilor. Important este de menționat în acest sens faptul că activitatea întreprinderilor mari în domeniul serviciilor este relativ diversificată, acestea având reprezentanți în sectoarele de construcții, transporturi, comerț, alte activități prestate întreprinderilor ș.a.

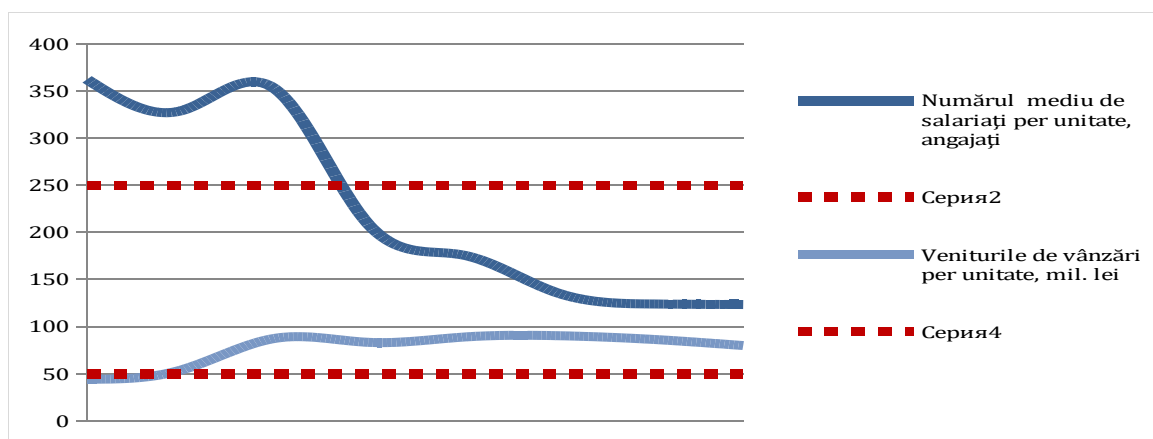
Figura 2. Structura întreprinderilor active mari pe genuri de activitate, %

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Contrar tendinței atestate în perioada anilor 2015-2019, criteriul principal de categorisire a întreprinderilor în grupul celor mari este volumul veniturilor din vânzări.

Figura 3. Evoluția numărului mediu de angajați și a veniturilor din vânzări per unitate de întreprinderi mari

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Sectorul întreprinderile mici și mijlocii reprezintă o componentă foarte importantă a mediului de afaceri, prezentând o serie de beneficii pentru economia raionului. Mai întâi de toate dinamica acestuia indică direct asupra spiritului antreprenorial, iar indicatorii săi de performanță asupra eficienței sectorului. Deși, întreprinderile mari au o putere mai mare de influență a pieței, întreprinderile mici și mijlocii sunt mai flexibile și deci pot depăși uneori mai ușor anumite situații de criză.

În conformitate cu Legea nr. 206 din 07.07.2006 a Republicii Moldova privind susținerea întreprinderilor mici și mijlocii, acest sector cuprinde: întreprinderile micro al căror număr mediu scriptic anual de salariați este de cel mult 9 persoane, sumă anuală a veniturilor din vânzări de cel mult 3 milioane de lei și valoare totală anuală de bilanț a activelor nu depășește 3 milioane de lei; întreprinderile mici al căror număr mediu scriptic anual de salariați este de cel mult 49 de persoane, suma anuală a veniturilor din vânzări de cel mult 25 milioane de lei și valoare totală anuală de bilanț a activelor nu depășește 25 milioane de lei; întreprinderi mijlocii al căror număr mediu scriptic anual de salariați este de cel mult 249 de persoane, suma anuală a veniturilor din vânzări de cel mult 50 milioane de lei și valoare totală anuală de bilanț a activelor nu depășește 50 milioane de lei.

Sectorul întreprinderilor mici și mijlocii reprezintă unități, constituind, astfel, 97,8% din totalul întreprinderilor. Contrar situației întreprinderilor mari, ponderea IMM-urilor în total este mai mică comparativ cu nivelul mediu înregistrat în regiunea Centru, dar similar cu media pe țară.

Pe genuri de activitate, 82% din întreprinderi activează în domeniul serviciilor, circa 12% în industria prelucrătoare și 6% în sectorul agricol. De menționat că la nivel de țară, în anul precedent, în domeniul serviciilor activau 84,5% din întreprinderi, diferența realizându-se din contul numărului mai mic de întreprinderi agricole cu 1 p.p. și cu 1,5 p.p. a întreprinderilor industriale.

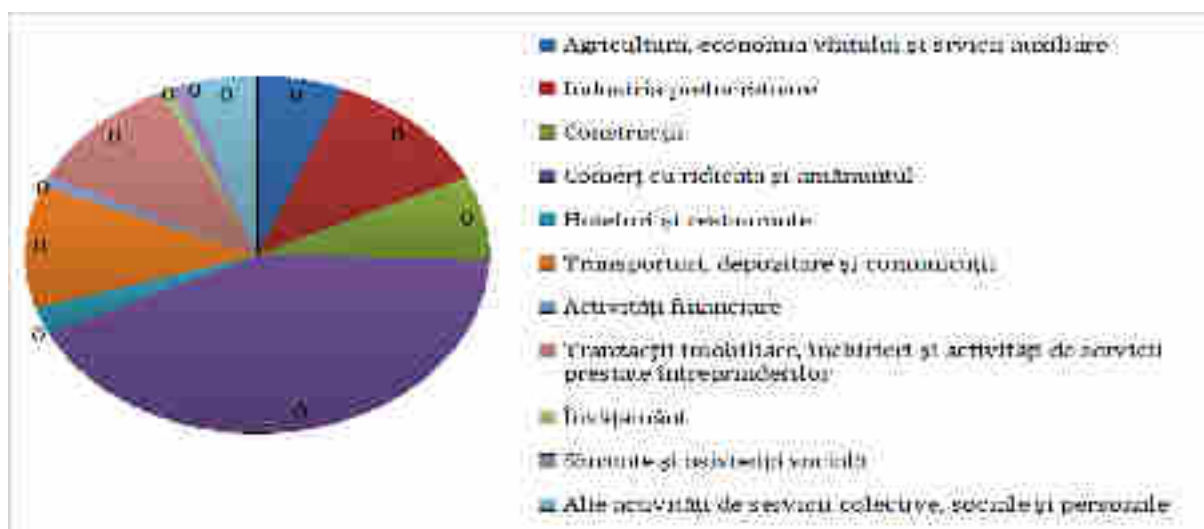
Tabelul 2. Structura sectorului antreprenorial conform dimensiunii întreprinderilor, sub aspect regional

	Total	mun. Chișinău	Nord	Centru	Ialoveni	Sud	U.T.A. Găgăuzia
Total	100	100	100	100	100	100	100
Mari	2.4	2.6	2.4	1.9	2.0	2.2	2.4
IMM	97.6	97.4	97.6	98.1	98	97.8	97.6
Mijlocii	3.0	2.7	4.2	3.3	6.56	4.2	3.7

Mici	18.9	17.5	23.5	19.3	32.4	23.3	20.9
Micro	75.6	77.2	69.9	75.5	59.04	70.2	73.0

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Figura Evoluția numărului mediu de angajați și a veniturilor din vânzări per unitate de întreprinderi mari

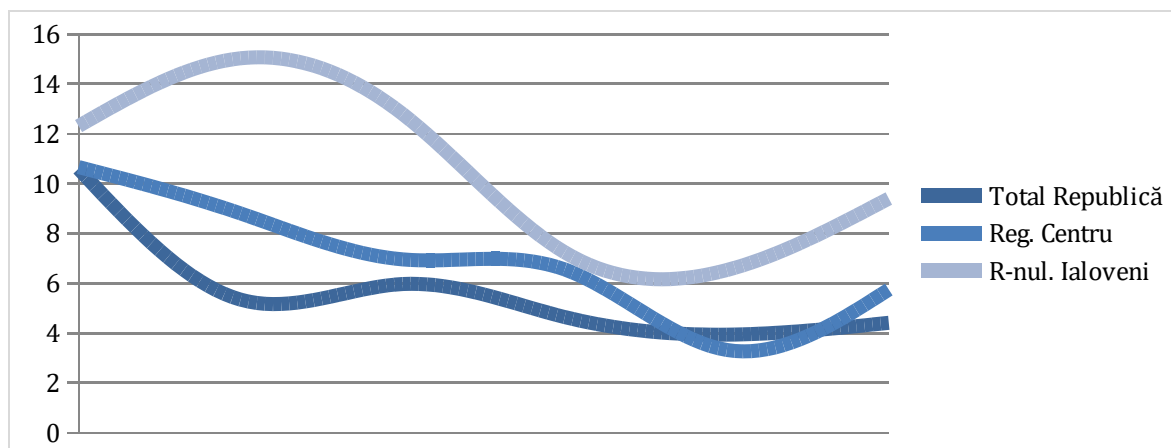

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Evoluția numărului de întreprinderi

Un indicator bun al mediului de afaceri este dinamica înaltă a întreprinderilor active, care în perioada ultimilor cinci ani au sporit cu un ritm mediu anual de 10,2%, comparativ cu ritmul de 6,3% la nivelul regiunii Centru și 4,9% la nivel de țară. Această evoluție, vine în tandem cu tendința de creștere mai rapidă a numărului net de întreprinderi noi create în r-nul. Ialoveni, comparativ media pe țară – 4,2% vs. -10,2%

Figura Ritmul de creștere al numărului de întreprinderi, în profil teritorial (%)

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

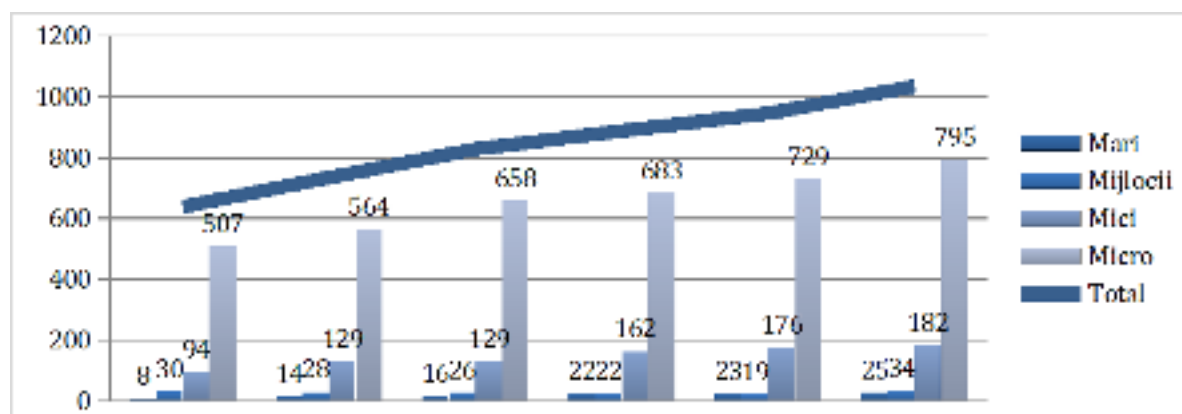
Tabloul Media anuală de creștere a numărului de întreprinderi active în perioada anilor 20017-2019, %

Regiunea Centru	6,3		
Anenii Noi	4,6	Hâncești	5,9
Călărași	4,1	Ialoveni	10,2
Criuleni	4,0	Nisporeni	11,0
Dubăsari	6,1	Orhei	6,8
IALOVENI	3,2	Șoldănești	-0,2
Strășeni	6,3	Telenești	1,1

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Astfel, în ultimii cinci ani numărul total al întreprinderilor active a sporit cu 300 de întreprinderi, ceea ce reprezintă o creștere cu 41%. Această dinamică a fost determinată, preponderent de o creștere rapidă a numărului de întreprinderi mari (media anuală 28% în perioada 2014-2019) și a întreprinderilor mici (media anuală 15% în perioada 2014-2019). Numărul întreprinderilor micro și mijlocii a evoluat mai lent în această perioadă, cu o media anuală de 9,5% și, respectiv, 7,2%. În cazul ultimelor, trebuie de menționat, totodată, că începând cu anul 2016 și până în 2019 numărul acestora a marcat o scădere constantă, de la 30 la 19 unități, însă putem presupune că această tendință ar putea fi cauzată de trecerea unei părți din întreprinderile din acest grup în categoria întreprinderilor mari.

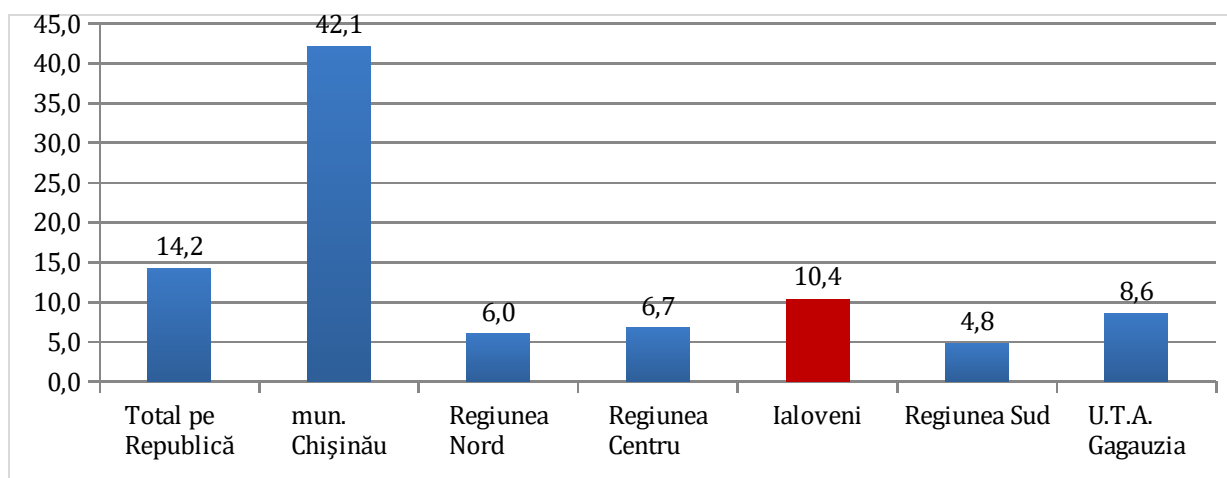
Figura Dinamica numărului de întreprinderi în r-nul. Ialoveni pe categorii de întreprinderi, unități

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

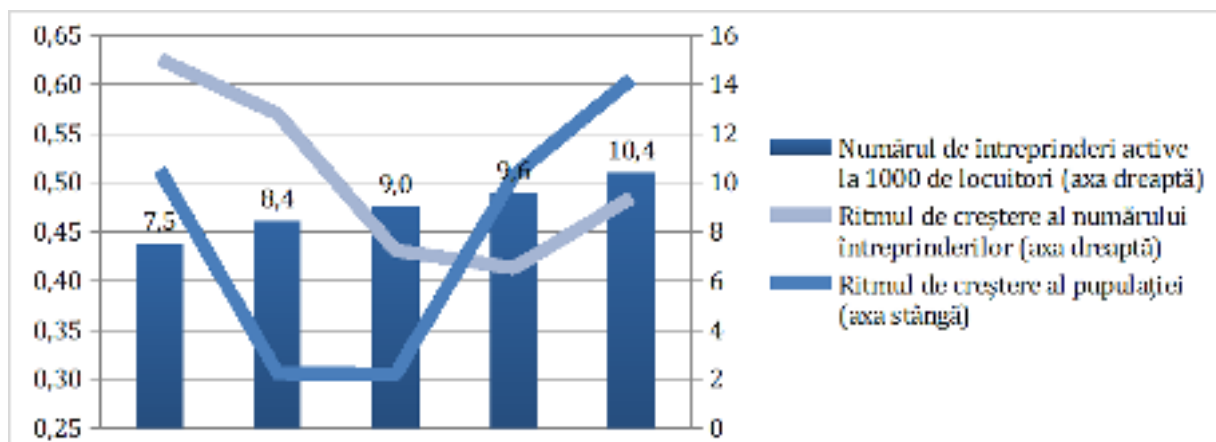
Densitatea întreprinderilor la 1000 de locuitori

Densitatea întreprinderilor în raionul Ialoveni, calculată ca raport al numărului de unități la 1000 de persoane, a constituit 10,4 unități, cifră superioară mediei în regiunea Centru – 6,7 unități, dar și celelalte regiuni cu excepția municipiului Chișinău – 42,1%.

Figura 4. Densitatea întreprinderilor la 1000 de locuitori, în profil teritorial

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Pe lângă nivelul, relativ înalt, un indicator bun este creșterea acestuia în timp. În perioada ultimilor cinci ani, densitatea întreprinderilor la 1000 de locuitori a sporit de la 7,5 unități la 10,4 unități, și aceasta în pofida creșterii numărului populației, ceea ce vorbește despre o creștere mai accelerată a numărului de întreprinderi active.

Figura. Evoluția densității întreprinderilor la 1000 de locuitori

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Ocuparea forței de muncă**Principali indicatori ai situației social-economice a raionului Ialoveni**

	valoarea absolută			
	2017	2018	2019	2020
Numărul populației stabile, la începutul anului, persoane	100490		99400	
Rata natalității, ‰	10,8	7,4	8,6	
Rata mortalității, ‰	9,6	4,4	15,9	
Rata nupțialității, ‰	6,9	4,5	14,5	
Rata divorțialității, ‰	2,3	26,5	14,9	
Câștigul salarial mediu lunar, lei	5080,0	5577,8	6087,6	
Numărul șomerilor oficial înregistrați (la 01,01,2019), persoane	1253	1106	918	
Valoarea producției industriale, mil. lei (în prețuri curente)	764805,2	806968,7	360103,2	
Investiții în active imobilizate din contul tuturor surselor de finanțare, mii. lei	174938,9	116320,0	174938,9	
Parcursul mărfurilor realizat de întreprinderile de transport rutier, mii. tone-km	215385,3	224003,2	183594,6	
Mărfuri transportate de întreprinderile de transport rutier, mii tone	391,6	391,8	355,3	
Parcursul pasagerilor cu autobuze și microbuze, mil. pasageri-km	46630,1	86204,7	79374,0	
Pasageri transportați cu autobuze și microbuze, mii pasageri:	2071,6	2599,3	1637,0	

Migrația internă

	2017	2018	2019	2020
Total	1229	1398	1250	

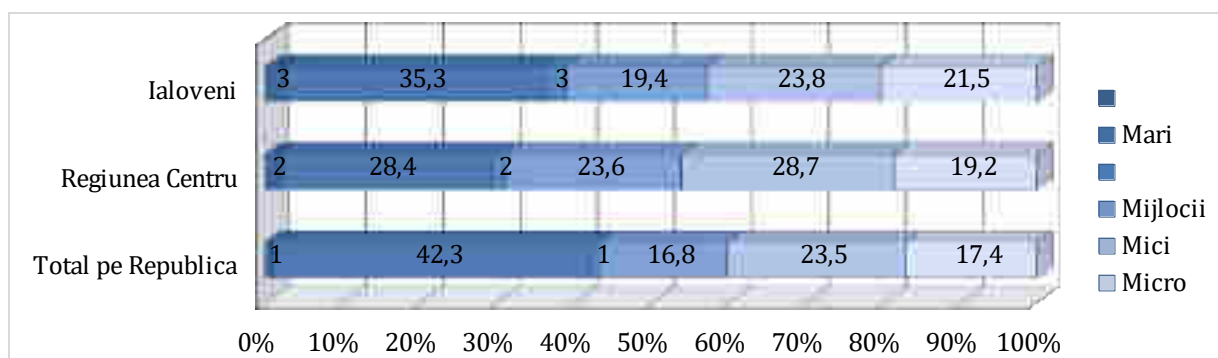
persoane	Numărul de sosiri	Numarul de plecare	Numărul de sosiri	Numarul de plecare	Numărul de sosiri	Numarul de plecare	Numărul de sosiri	Numarul de plecare
Localități urbane	176	96	229	129	236	115		
Localități rurale	369	412	502	538	421	478		
Total	545	508	731	667	657	593		

Ocuparea forței de muncă în întreprinderile active

În anul 2019, conform statisticii oficiale în cele 24309 de întreprinderi activau 99400 de angajați, ceea ce reprezintă în jur de 96.9% din populația activă în raion sau în jur de 13% din populația activă până la vârsta de pensionare.

Cea mai mare parte a angajaților este ocupată în întreprinderile mari, puțin peste o treime din personalul mediu scriptic în întreprinderile active. Astfel putem constata că deși ca număr de întreprinderi, ponderea acestora în total este similară în raion comparativ cu nivelul înregistrat pe țară, ca pondere a numărului mediu scriptic de angajați valoarea înregistrată în raion este mai mică, ceea ce indică pe de o parte asupra rolului redus al acestor companii în ocuparea forței de muncă. Pe de altă parte, putem presupune, că acest indicator ar putea indica asupra performanței bune a întreprinderilor care după numărul angajaților s-ar încadra în categoria întreprinderilor mijlocii.

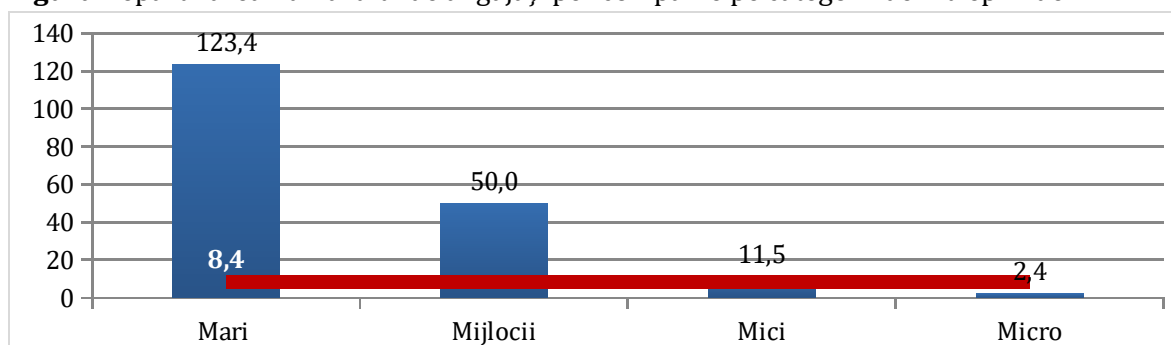
Figura 5. Repartizarea angajaților pe categorii de întreprinderi²

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

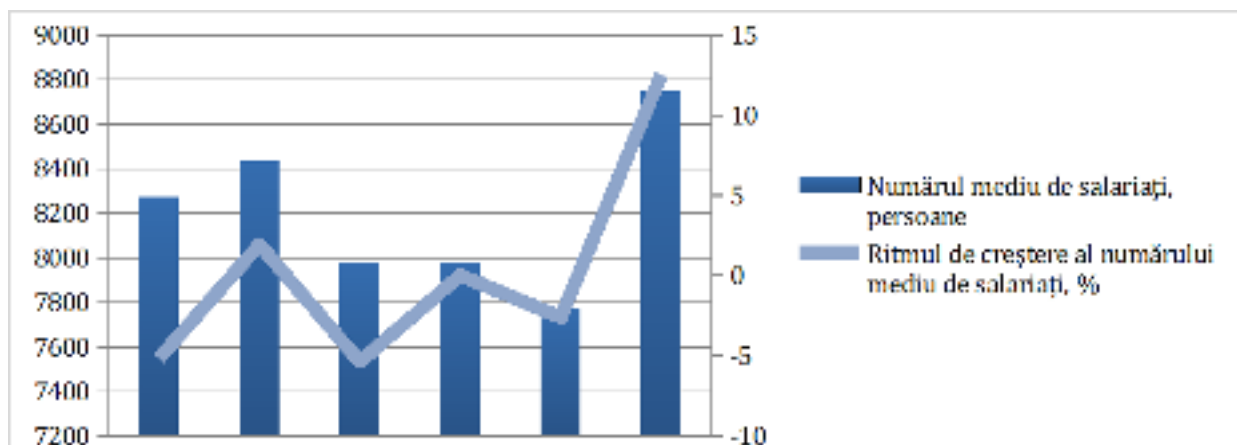
În raionul Ialoveni activează circa 2% din numărul total de întreprinderi active și numărul de angajați pe țară. Este un indicator bun, ținând cont că o valoare mai mare a acestui indicator se atestă doar în municipiile Chișinău și Bălți și un nivel similar cu cel al r-ului. Ialoveni, în r-nele. Orhei și Ungheni, inclusiv Soroca și Cahul după numărul de angajați. Totodată, ținând cont de nivelul mic al numărului de angajați per întreprindere, contribuția acestora în ocuparea forței de muncă ar putea fi sporită. În r-nul Ialoveni, în anul 2019, numărul de angajați per întreprindere a fost de 8,4 salariați, cel mai mic nivel înregistrat în regiune, dar și comparativ cu alte raioane.

² Au fost luate în considerație doar întreprinderile active

Figura Repartizarea numărului de angajați per companie pe categorii de întreprinderi

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Creșterea modestă a fost determinată, mai cu seamă, de reducerea numărului de angajați în întreprinderile mijlocii în toată această perioadă cu excepția anului 2019. La fel, o evoluție foarte modestă a avut-o și numărul de salariați în întreprinderile mari, înregistrând o medie anuală de 2% în perioada de referință, ținând cont că numărul acestora a sporit cu 28%.

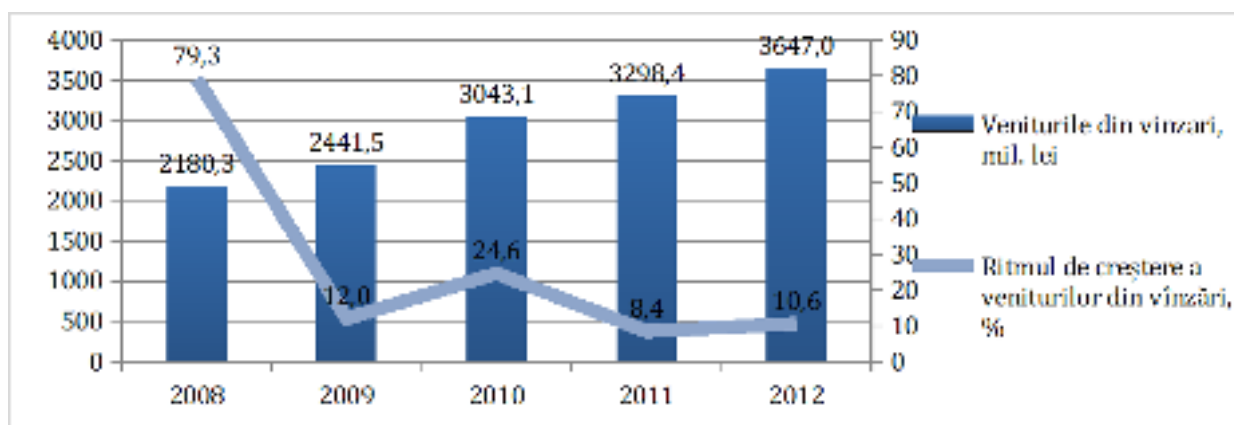
Figura 6. Evoluția numărului de angajați în întreprinderile active

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistic

Rezultatele financiare ale întreprinderilor

În anul 2019, întreprinderile active au acumulat venituri din vânzări în valoare de 6087.6 mil. lei. În ultimii cinci ani, acestea au avut o tendință de creștere, chiar și în perioada anilor de criză, înregistrându-se doar o temperare a ritmurilor de creștere. Totodată, luând în considerație media anuală din această perioadă, acestea au păstrat un ritm de creștere superior (27%) nivelului înregistrat la nivel de țară (8,3%).

Figura 7. Evoluția numărului de angajați în întreprinderile active

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Distribuit pe categorii de întreprinderi, veniturile din vânzări realizate de către întreprinderile mari au constituit 1998,7 mil. lei, ceea ce reprezintă 54,8% din totalul veniturilor din vânzări realizate în raion. Mai puțin de jumătate – 1648,4 mil lei au fost realizate de către sectorul IMM, dintre care 756,9 mil. lei de către întreprinderile mici, 684,5 mil. lei de către cele mijlocii și 207 mil. lei de către microîntreprinderi.

Tabelul 3. Veniturile din vânzări pe categorii de întreprinderi

	2008	2009	2010	2011	2012
Valoarea, mil. lei					
Total	2180,3	2441,5	3043,1	3298,4	3647,0
Mari	1166,7	1421	1989	1992,6	1998,7
<i>IMM, inclusiv</i>	1013,6	1020,5	1054,1	1305,8	1648,4
Mijlocii	364,2	397,8	300,5	356	684,5
Mici	499,3	462,6	589,2	729,1	756,9
Micro	150,1	160,1	164,4	220,7	207
Ponderea în total, %					
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mari	53,5	58,2	65,4	60,4	54,8
<i>IMM, inclusiv</i>	46,5	41,8	34,6	39,6	45,2
Mijlocii	16,7	16,3	9,9	10,8	18,8
Mici	22,9	18,9	19,4	22,1	20,8
Micro	6,9	6,6	5,4	6,7	5,7

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Tendință observată, cu precădere, în cadrul unei analize comparative cu media înregistrată pe țară, sectorul IMM are o pondere impunătoare și în realizarea veniturilor din vânzări. La nivel național, întreprinderile mari realizează 65,5% din veniturile din vânzări, în timp ce sectorul IMM numai 35,5%.

Tabelul 4. Structura veniturilor din vânzări pe categorii de întreprinderi, în profil teritorial (%)

	Total	Mari	Mijlocii	Mici	Micro
Total pe Republica	100	65,5	11,8	18,1	4,6
Regiunea Centru	100	49,0	19,0	24,9	7,1

Ialoveni	100	54,8	18,8	20,8	5,7
-----------------	-----	------	------	------	-----

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Clasamentul sectoarelor după veniturile din vânzările realizate ar putea fi reflectat după cum urmează:

4. Servicii de comerț și ridicată, sector în care se realizează circa 54% din veniturile din vânzări și 63,5% din profiturile realizate până la impozitare. Totodată mai mult de jumătate (53,6%) din întreprinderile active în acest sector activează în pierdere;
5. În industria prelucrătoare au fost obținute 17,5% din veniturile din vânzări și 17,3% din rezultatul financiar până la impozitare, care a constituit 20,24 mil. lei .
6. Sectorul de producție și distribuție a energiei electrice, apei și gazului a realizat venituri în valoare de 347 mil. lei (9,5% din total), dar pierderile acestora până la impozitare au constituit 6128 mil. lei, 3 din 5 întreprinderi realizând pierderi. Reieșind din datele disponibile putem conchide că aceste rezultate se datorează preponderent activității unei întreprinderi mari (593 de angajați) pierderile căreia au fost estimate la 6345668 lei.

Tabelul 5. Indicatori de performanță ai întreprinderilor active distribuite pe sectoare de activitate, 2012

Genul de activitate	NR. întreprinderi	Salariați , pers	Venituri din vânzări , mil. lei	Ponderea în totalul veniturilor din vânzări, %	Ponderea întreprinderilor care au primit profit, %	Ponderea întreprinderilor care au înregistrat pierderi, %
TOTAL	1 036	8 747	3 647	100	39,5	54,8
Agricultura, economia vântului și silvicultura	61	713	77	2,1	29,5	70,5
Pescuitul	9	95	10	0,3	44,4	55,6
Industria extractivă	1	86	6	0,2	0,0	100,0
Industria prelucrătoare	126	1 985	638	17,5	41,3	53,2
Energia electrică, apă și gaze	5	613	347	9,5	40,0	60,0
Construcții	78	809	236	6,5	43,6	51,3
Comerț cu ridicata și amănuntul	429	2 336	1 973	54,1	43,1	53,6
Hoteluri și restaurante	24	106	8	0,2	25,0	70,8
Transporturi, depozitare și comunicații	112	665	238	6,5	39,3	57,1
Activități financiare	9	22	4	0,1	22,2	77,8
Tranzacții imobiliare, închirieri și servicii prestate	110	310	50	1,4	36,4	60,0

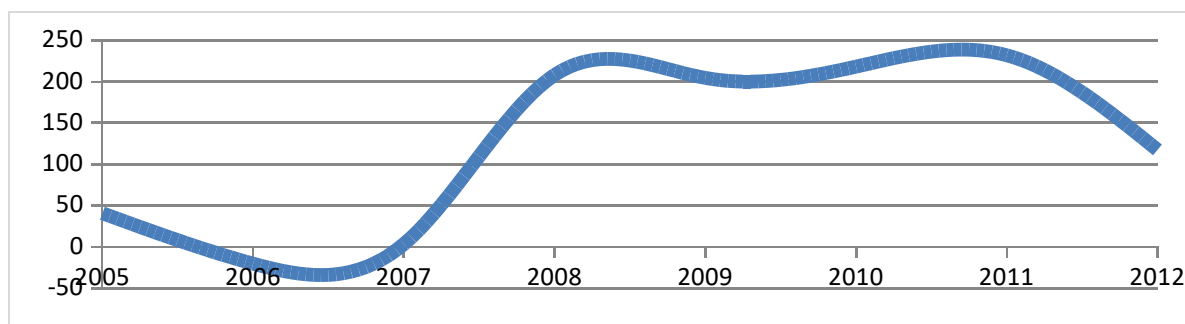
populației						
Învățământ	7	33	2	0,0	57,1	42,9
Sănătate și asistență socială	14	792	52	1,4	50,0	42,9
Alte activități de servicii colective, sociale și personale	50	166	6	0,2	22,0	32,0

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Un indicator important al eficienței mediului de afaceri este capacitatea întreprinderilor de a realiza profituri. În anul 2012, valoarea profiturilor obținute de întreprinderile de toate categoriile a constituit 117,3 mil. lei., dintre care 66,4 mil. lei au fost realizate de către întreprinderile mari, 28,8 mil. lei de către întreprinderile mijlocii, 20,7 mil. lei de cele mici, iar întreprinderile micro au fost în pierdere cu 2,1 mil. lei.

Evoluția rezultatelor financiare până la impozitare obținute de către întreprinderile active reflectă o tendință foarte volatilă în perioada începând cu anul 2005. În anii 2006, 2007 acestea au marcat o valoare negativă de 20,6 mil. lei și corespunzător 3,1 mil. lei, după care a urmat un salt brusc în 2008, însă descreșteri a fost înregistrate și în alți ani ce au urmat. În anul 2012, în pofida creșterii numărului total de întreprinderi, a numărului mediu de salariați și a veniturilor din vânzări, profiturile realizate au fost în descreștere cu 49,4% comparativ cu anul 2011. Reducerea profiturilor s-a produs ca urmare scăderii acestora în întreprinderile mari și mici, iar în întreprinderile micro rezultatul financiar fiind unul negativ (2,1 mil. lei).

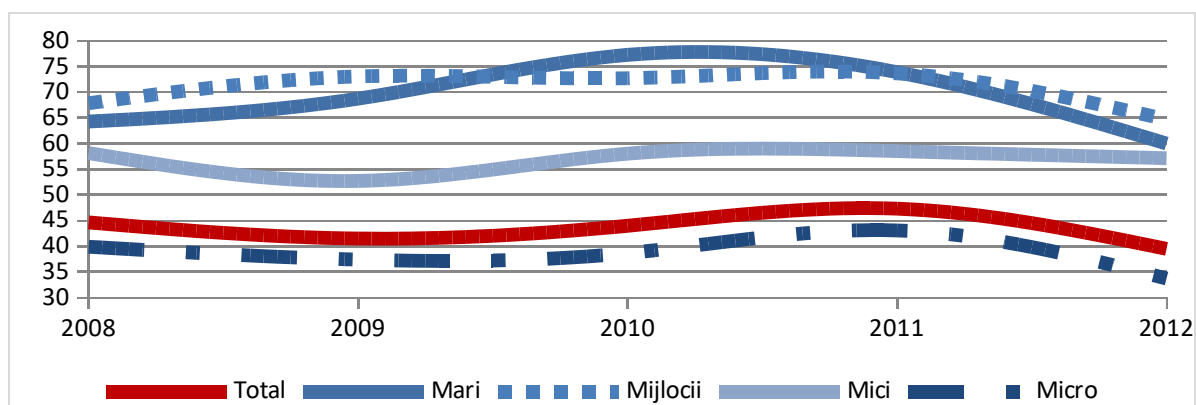
Figura 8. Rezultatul financiar al întreprinderilor până la impozitare

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Cât privește numărul de întreprinderi ce au obținut profituri, cea mai bună performanță o reflectă întreprinderile mijlocii și cele mari. În anul 2012, circa 64,7% din întreprinderile mijlocii au obținut profit – indicator superior mediei pe toate regiunile. La fel, conform nivelului la nivel de țară, 60% din întreprinderile mari și 57,1% din cele mici au realizat profituri. În același timp, situația întreprinderilor micro este una alarmantă, doar o treime din acestea înregistrând profituri, corespunzător mai mult de 70% fiind în pierdere.

Figura 9. Ponderea întreprinderilor ce au realizat profituri, %

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

În trimestrul IV 2020, **câștigul salarial mediu lunar nominal brut** al unui angajat a fost de 7330.0 lei în creștere cu 11,8 % față de trimestrul IV 2019 și cu 9,6 % mai mic comparativ cu câștigul salarial mediu pe țară (8107,5 lei).

În sfera bugetară în trimestrul IV 2020 salariul mediu lunar a constitui 6930,7 lei cu 12,7 % mai mult față de trimestru IV 2019, iar în sectorul economic (real) acest indicator a constituit 7506,3 lei și s-a mărit cu 11,6 % față de cel înregistrat în aceeași perioadă a anului trecut.

Câștigul salarial mediu lunar nominal brut în trimestrul IV-2020, pe activități economice¹

Activități economice	Lei	Trimestrul IV 2020 în % față de trimestrul IV-2019	Trimestrul IV 2020 în % față de trimestrul-III 2020
Total economie	7330,0	118,6	108,3
Agricultură, silvicultură și pescuit	5682,3	121,8	111,8
Industrie	7412,9	111,3	95,1
Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii	8111,1	125,8	117,0
Învățământ	7057,7	126,7	122,6
Alte activități de servicii	7485,9	117,4	108,4

¹ Datele cuprind unitățile economice (sectorul real) cu 4 și mai mulți salariați și toate instituțiile bugetare, indiferent de numărul de salariați, care î-și au sediul central în raionul Ialoveni

Conform datelor Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, la 1 ianuarie 2021 în căutarea unui loc de muncă se aflau la evidenta 388 șomeri, fiecare al doilea fiind disponibilizat de la unitățile economice. Din numărul total de șomeri 52,8% la sută o constituie femeile. Circa 14,71% din șomerii înregistrați de la începutul anului beneficiază de ajutor de șomaj, mărimea medie a căruia a fost în luna decembrie 2020 de 1974,26 lei - persoană. La un loc liber de muncă, anunțat de către întreprinderi, reveneau în medie 1,34 șomeri.

Serviciile de suport propuse mediului de afaceri

Având în vedere obiectivul comun de colaborare în scopul susținerii și dezvoltării sectorului IMM în raionul Ialoveni, la finele anului 2020 s-a încheiat Acordul-Memorandum de Colaborare dintre: **Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii** care activează în baza Hotărârii Guvernului nr. 538 din 17 mai 2007, **Consiliul raional Ialoveni și Primăria Dănceni**, prin care au convenit asupra următoarelor:

- Stabilirea unei colaborări în scopul creării și dezvoltării Platformei Industriale Multifuncționale în satul Dănceni, r. Ialoveni.
- Asigurarea condițiilor pentru funcționarea eficientă și dezvoltarea durabilă a ”Platformei Industriale Multifuncționale”, prin acordarea terenului pentru amplasarea ”Platformei Industriale Multifuncționale” și implementarea programului de creare și dezvoltare a PIM în satul Dănceni, r. Ialoveni;
- Dezvoltarea continuă a „Platformei Industriale Multifuncționale” și a Entității de Administrare a ”Platformei Industriale Multifuncționale”;
- Dezvoltarea economică a regiunii prin spriginirea întreprinderilor mici și mijlocii, cu accent sporit de inovare, transfer de tehnologii și dezvoltare durabilă;
- Atragerea investițiilor și promovarea regiunii în calitate de poli de dezvoltare.

În scopul atingerii obiectivelor Acordului-Memorandum de Colaborare, Părțile au stabilit că vor activa în următoarele condiții:

- **Primăria satului Dănceni, r. Ialoveni va efectua următoarele:**

La etapa I:

- Va selecta și va acorda terenul în corespundere cu criteriile de eligibilitate a programului PIM;
- Va forma dosarul cadastral al terenului;
- Va crea sau numi entitatea juridică de administrare a „Platformei Industriale Multifuncționale” și va crea Echipa de administrare a ”Platformei Industriale Multifuncționale”;

La etapa II:

- Va pune la dispoziția ODIMM terenul selectat, pentru efectuarea lucrărilor de proiectare, în scopul amplasării Platformei Industriale Multifuncționale;
- Va contribui la efectuarea studiului potențialului zonal de producere pentru identificarea specificului industrial al PIM;
- Va veni cu propuneri pentru ridicarea nivelului și a competitivității producătorilor din zonă printr-o integrare tehnologică și logistică a acestora în lanțul de producere, deschis în cadrul PIM;
- Va utiliza terenul alocat doar pentru amplasarea Platformei Industriale Multifuncționale;
- Va planifica și desfășura întâlniri cu potențiali investitori;
- Va soluționa la nivel local, problemele legate de executarea lucrărilor de construcție a infrastructurii tehnice și de producție a PIM;
- Va conlucra împreună cu partenerii de dezvoltare a PIM în vederea:
- Stabilirii obiectivelor specifice/strategice și prioritățile de dezvoltare a PIM;
- Planificării acțiunilor necesare pentru atingerea obiectivelor PIM;
- Dezvoltării criteriilor de formare a echipei de administrare a PIM;
- Stabilirea profilului industrial al PIM;

La etapa III:

- Se va implica activ în procesul de identificare și incubare a rezidenților Platformei Industriale Multifuncționale;
- Va veni cu propuneri pentru proiecte investiționale în industria specifică PIM, procese și tehnologii noi în contextul proiectelor pilot PIM;
- Va acorda tot suportul necesar pe durata procesului de creare a Platformei Industriale Multifuncționale și în atragerea investitorilor;
- Va identifica și atrage alte surse pentru finanțarea creării și dezvoltării PIM, inclusiv din Fondul Național de Dezvoltare Regională și alte fonduri de stat.
- Va promova și dezvolta capacitățile în administrarea PIM;

Consiliul raional Ialoveni va efectua următoarele:

La etapa I:

- Va crea Grupul de lucru pentru implementarea Programului de creare a Platformei Industriale Multifuncționale;
- Va efectua analiza social economică actuală a raionului Ialoveni;

La etapa II:

- Va conlucra și contribui la stabilirea profilului industrial al PIM;
- Va participa și contribui la efectuarea studiului potențialului zonal de producere pentru identificarea specificului industrial al PIM;
- Va veni cu propuneri pentru ridicarea nivelului de producere și a competitivității producătorilor din zonă printr-o integrare tehnologică și logistică a acestora în lanțul de producere, deschis în cadrul PIM;

- Va acorda tot suportul necesar pe durata procesului de creare a Platformei Industriale Multifuncționale;
- Va conlucra împreună cu partenerii de dezvoltare a PIM în vederea:
- Stabilirii obiectivelor specifice/strategice și prioritățile de dezvoltare a PIM;
- Planificării acțiunilor necesare pentru atingerea obiectivelor PIM;
- Dezvoltării criteriilor de formare a echipei de administrare a PIM;
- Stabilirea profilului industrial al PIM;
- Va include în programele și politicile de dezvoltare regională obiectivele stabilite pentru Platforma Industrială Multifuncțională.

La etapa III:

- Va identifica și atrage alte surse pentru finanțarea creării și dezvoltării infrastructurii PIM, inclusiv din Fondul Național de Dezvoltare Regională și alte fonduri de stat;
- Va veni cu propuneri pentru proiecte investiționale în industria specifică PIM, cu procese și tehnologii noi în contextul proiectelor pilot PIM;

ODIMM va efectua următoarele:

La etapa I:

- Va conlucra cu instituțiile statului în inițierea procesului de creare a PIM;
- Va oferi informații și consultanță în identificarea celui mai potrivit teren destinat creării PIM în conformitate cu criteriile de eligibilitate;
- Va elabora și promova un plan de acțiuni pentru crearea PIM pe terenul selectat;
- Va încheia cu autoritatea publică locală un acord-memorandum, care va stabili atribuțiile și responsabilitățile fiecărei părți pentru asigurarea creării, funcționării și dezvoltării Platformei Industriale Multifuncționale.
- Va coordona și monitoriza acțiunile necesare din cadrul planului pentru implementarea proiectului pilot PIM;

La etapa II:

- Va iniția demararea unui studiu de pre – proiectare, care va evalua oportunitățile de dezvoltare a Platformei Industriale Multifuncționale din punct de vedere tehnic și social economic;
- Va contribui la stabilirea parametrilor necesari pentru infrastructura PIM;
- Va conlucra împreună cu partenerii de dezvoltare a PIM în vederea:
- Stabilirii obiectivelor specifice/strategice și prioritățile de dezvoltare a PIM;
- Planificării acțiunilor necesare pentru atingerea obiectivelor PIM;
- Dezvoltării criteriilor de formare a echipei de administrare a PIM;
- Stabilirea profilului industrial al PIM;
- Va desfășura procedurile de achiziție a serviciilor și lucrărilor necesare pentru crearea și dezvoltarea Platformei Industriale Multifuncționale pe terenul destinat amplasării PIM;

- Va coordona și monitoriza toate acțiunile necesare din cadrul planului pentru implementarea proiectului pilot PIM;

La etapa III:

- Va contribui la promovarea imaginii PIM și la acordarea unui suport informațional în limitele competenței și posibilităților sale;
- Va contribui la dezvoltarea capacităților de administrare a Platformei Industriale Multifuncționale;
- Va conlucra împreună cu partenerii de dezvoltare a PIM pentru promovarea activităților economice în cadrul PIM, în atragerea investițiilor și promovarea PIM în calitate de pol de dezvoltare în regiune;
- Va înainta propuneri cu privire la organizarea unei bune activități în procesul de dezvoltare și funcționare a PIM;
- Va identifica necesarul de instruire pentru personalul implicat în programul de implementare a PIM;
- Va examina posibilitățile și instrumentele, oferite de Acordul de Asociere cu UE și alte acorduri comerciale cu alte țări, pentru implementarea lor în procesul de dezvoltare a PIM, a unităților de producere, orientate pentru exportul pe piețele din UE și alte țări;
- Va acorda suport în procesul de instruire și selectare a potențialilor rezidenți PIM;
- Va coordona și monitoriza acțiunile necesare din cadrul planului pentru implementarea proiectului pilot PIM;

TERȚII

- Părțile sunt de acord să accepte sprijin de la terțe persoane, inclusiv experți privați, consultanți ș.a., din Republica Moldova și alte țări. Entitățile menționate pot fi angajate în ceea ce privește realizarea obiectivelor prezentului Acordul-Memorandum de Colaborare.
- Părțile vor conlucra cu principalii parteneri ai Programului, pentru:
- Atragerea agenților economici în calitate de rezidenți ai PIM;
- Identificarea și atragerea altor surse pentru finanțarea creării infrastructurii PIM, inclusiv din Fondul Național de Dezvoltare Regională;
- Părțile vor colabora cu partenerii Programului, menționați în HG nr. 748 din 13.10.2020 precum și cu alți parteneri identificați, în scopul acordării suportului necesar în crearea, funcționarea și dezvoltarea PIM pe parcursul procesului de creare a PIM.

TERMEN DE VALABILITATE

- Acordul Memorandum de colaborare este valabil pe tot parcursul procesului de creare, dezvoltare și funcționare a PIM, până la o eventuală solicitare a unei părți de a rezilia acest Acord.

DISPOZIȚII FINALE

- Acordul Memorandum de Colaborare intră în vigoare din ziua semnării lui de către toate Părțile.
- Orice modificare propusă la prezentul Acord-Memorandum de Colaborare se va efectua de către Partii doar în forma scrisă și cu confirmarea semnăturilor persoanelor autorizate, care reprezintă aceste Părți.
- Prezentul Acord-Memorandum de Colaborare este întocmit în 3 exemplare în limba de stat, versiunile fiind identice și având aceeași valoare juridică.

Centrul de Sprijinire a Afacerilor Transfrontaliere - Training, Expoziții și Simpozioane

Construcția Centrului a durat 3 ani, timp în care s-a creat cadrul favorabil pentru dezvoltarea relațiilor de cooperare cu caracter transfrontalier.

Centrul este dotat cu 4 amfiteatre, cu sisteme de proiecție video și sonorizare, un hol expozițional total utilat ce poate găzdui 50 de firme și 8 birouri administrative.

Prin implementarea proiectului "**Centrul de Sprijinire a Afacerilor Transfrontaliere - Training, Expoziții și Simpozioane**" s-a avut în vedere dezvoltarea raionului Ialoveni, atragerea de noi investiții și construirea de parteneriate durabile la nivel transfrontalier.

Un aspect important al dezvoltării mediului de afaceri este accesul facil și cu costuri reduse la diverse servicii ce țin de înregistrarea și desfășurarea mediului de afaceri, inclusiv acordate de diverse instituții publice. Lipsa serviciilor descentralizate în anumite regiuni creează costuri suplimentare financiare și de timp antreprenorilor. Dat fiind apropierea de mun. Chișinău, antreprenorii din raion au un avantaj în a accesa majoritatea serviciilor ceea ce ține, cel puțin de economisirea pentru cheltuielile de transport și de timp, mai mult unele dintre acestea fiind dislocate în raion:

14. Inspectoratul fiscal;
19. Trezoreria Ialoveni;
20. Inspectoratul veterinar;
21. Inspecția seminceră;
22. Inspectorat protecția plantelor;
23. Inspecția ecologică;
24. Agenția forței de muncă;
25. Casa de asigurări sociale;
26. Direcția statistică;
27. Birou evidență/documentare;
28. Oficiul stare civilă;
29. Oficiul teritorial cadastral;
30. Direcția poștă Ialoveni;
31. Telecom – Ialoveni;
32. Centrul Medicină Preventivă;
33. Comisariatul de poliție;
34. Procuratura Ialoveni;
35. Judecătoria Ialoveni;
36. Poliția rutieră;
37. Secția situații excepționale;
38. Secția Administrativ Militară;

39. Inspecția muncii.

Politica de dezvoltare a antreprenoriatului în raion este elaborată și implementată, preponderent de Consiliul Raional prin intermediul Direcției Economie. În anul 2012 a fost elaborat Programul raional de susținere a dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020, care însă nu a fost aprobat și, implicit nu este implementat. Strategia este orientată spre realizarea câtorva obiective specifice:

3. Ajustarea cadrului normativ de reglementare la necesitățile dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii;
4. Îmbunătățirea accesului IMM-urilor la finanțare;
5. Dezvoltarea capitalului uman prin promovarea competențelor și culturii antreprenoriale;
6. Sporirea competitivității întreprinderilor mici și mijlocii și încurajarea spiritului inovator;
7. Facilitarea dezvoltării IMM-urilor în regiuni;
8. Dezvoltarea parteneriatelor în afaceri.

Prezentul program inclusiv și alte programe existente în acest sens trebuie să aibă o bună analiză a situației mediului de afaceri în raion, inclusiv a constrângerilor existente în calea antreprenorilor. Ori în lipsa unei bune înțelegeri a problemelor cu care se confruntă mediul de afaceri și a necesităților acestora, devine dificilă focusare mai bună a diverselor programe de susținere a mediului de afaceri și corespunzător ar putea fi sortite eșecului.

Direcția Economie din cadrul CR este angajată și în realizarea altor activități ce vin întru susținerea mediului de afaceri, în special a sectorului IMM, printre care pot fi menționate:

37. asigurarea întreprinderilor mici cu servicii informaționale relevante;
38. îmbunătățirea accesului IMM la servicii de informare și consultanță și promovarea schimbului de experiență;

Pe parcursul a doi ani secția a organizat mai multe seminare și cursuri de instruire pentru mediul de afacere. În cooperare cu ONG ProRuralInvest a fost organizat trainingul „ cum să inițiem o afacere, suport în utilizarea remitențelor pentru crearea noilor afaceri și a locurilor de muncă, cu ODIMM - Programul național de abilitare economică a tinerilor PNAET, Garantarea creditelor pentru afacere FGC, programul Gestiunea Eficientă a Afacerii pentru antreprenori GEA, Protecția Consumatorilor, seminare de instruire cu privire la bonul de casă utilizate de agenții economici în domeniul comerțului.

Totodată, multe din aceste activități nu aduc rezultatele scontate, printre cauzele principale fiind: rata joasă de participare a mediului de afaceri la astfel de acțiuni; lipsa încrederii mediului de afaceri; capacitățile reduse de monitorizare a rezultatelor acțiunilor realizate ș.a. Pe de altă parte, rolul instituției CR în acest sens este foarte important, ținând cont că în raion nu există alte companii de consultanță care ar putea oferi servicii accesibile antreprenorilor mici și mijlocii ca cost și calitate.

În cadrul atelierelor desfășurate cu reprezentanții APL și ai mediului de afaceri s-a determinat lipsa unui dialog reciproc, ceea ce pe de o parte împiedică reprezentanții APL de a elabora programe de susținere a mediului de afaceri spre care ar corespunde necesităților acestora din urmă și vice versa lipsa unei înțelegeri și încrederi a mediului de afaceri în inițiativele APL-ului. Pe de altă parte, lipsește și o bază de cooperare între reprezentanții mediului de afaceri în ansamblu, fiind atestată o lipsă a asociațiilor de afaceri viabile, care ar permite crearea unui partener impunător în dialogul cu reprezentanții autorităților publice.

Ca urmare cercetării calitative efectuate am putut identifica o serie de posibile cauze:

13. Lipsa unui dialog dintre APL și mediul de afaceri, ce are la bază neîncrederea ultimilor în autoritățile publice;
14. Lipsa interesului antreprenorilor de a participa la diverse activități organizate de APL-uri;
15. Monitorizarea redusă a rezultatelor acțiunilor implementate de APL întru susținerea mediului de afaceri;
16. Lipsa unui fond de susținere a antreprenorilor mici;
17. Înțelegerea redusă a APL-urilor privind constrângerile specifice ale mediului de afaceri, capacități instituționale reduse de identificare a acestora;
18. Lipsa asociațiilor de afaceri viabile și, corespunzător, a unui partener de dialog în comunicarea mediului de afaceri cu autoritățile;
19. Lipsa unei infrastructuri de susținere a afacerilor;
20. Lipsa unui profil investițional;
21. Competențe reduse ale antreprenorilor în gestiunea afacerilor atât la etapa de planificare a afacerilor, organizare, management a resurselor umane și de realizare a producției;

Iar toate aceste bariere, devin și mai stringente în condițiile existenței unor amenințări ce țin de dezvoltarea mediului de afaceri în ansamblu la nivel de țară: instabilitatea politicii și deci a politicilor, cadrul normativ deseori ambiguu și împovărător, birocrăția și corupția în instituțiile publice ș.a.

27.3.1.7. *Analiza SWOT a mediului de afaceri*

PUNCTE FORTE

PUNCTE SLABE

<ol style="list-style-type: none"> 7. <i>Proximitatea de mun. Chișinău ceea ce asigură o piață largă de desfacere pentru producătorii locali, accesul la diverse servicii publice, alte servicii pentru susținerea mediului de afaceri;</i> 8. <i>Existența companiilor mari și, corespunzător, a unei cereri pentru servicii auxiliare;</i> 9. <i>Existența afacerilor de succes care ar putea servi un bun exemplu pentru antreprenori;</i> 10. <i>Experiența antreprenorilor în vederea accesării diverselor programe pentru dezvoltarea afacerilor. 10 antreprenori au obținut cofinanțare în dezvoltarea afacerilor în cadrul programului Pare 1+1;</i> 11. <i>Experiența de colaborare a APL cu instituțiile de resort pentru instruirea mediului de afaceri;</i> 12. <i>Existența unei direcții în cadrul CR care se ocupă de stimularea sectorului antreprenorial;</i> 13. <i>Disponibilitatea forței de muncă relativ mai calificată comparativ cu alte regiuni mai îndepărtate de capitală.</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 14. <i>Cultura antreprenorială redusă;</i> 15. <i>Lipsa infrastructurii de afaceri;</i> 16. <i>Capacități reduse de realizare a studiilor de evaluare a situației mediului de afaceri;</i> 17. <i>Capacități instituționale reduse de elaborare și implementare a programelor de susținere a sectorului IMM;</i> 18. <i>Dialogul redus dintre mediul de afaceri, în special mic și mijlociu cu APL-urile; Insuficiența informatizării antreprenorilor privind experiența bunelor practici ale mediului de afaceri;</i> 19. <i>Colaborarea redusă dintre mediul de afaceri și instituțiile de cercetare;</i> 20. <i>Capacități reduse de gestiune a antreprenorilor în gestiunea afacerilor; Accesul limitat al întreprinderilor, în special al IMM-urilor, la sursele de finanțare;</i> 21. <i>Lipsa unor asociații de business viabile. Conștientizarea redusă a rolului cooperării întreprinderilor.</i>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ol style="list-style-type: none"> 1 <i>Valorificarea beneficiilor de pe urma implementării Strategiei de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020;</i> 2 <i>Existența programelor de suport în finanțarea afacerilor;</i> 3 <i>Accesul facilitat pe piețele externe ca urmare regimurilor de comerț preferențial în Uniunea Europeană și Comunitatea Statelor Independente;</i> 4 <i>Posibilitatea accesării diverselor programe de finanțare a afacerilor ca urmare semnării Acordului de Asociere cu UE, care ar putea crea premise pentru stimularea investițiilor străine;</i> 5 <i>Creșterea populației;</i> 6 <i>Conlucrarea slabă dintre Agenția de ocupare a forței de muncă și mediul de afaceri.</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 7 <i>Costurile înalte ale factorilor de producție: energie electrică, forță de muncă, resurse financiare;</i> 8 <i>Lacunele cadrului de reglementare a achizițiilor publice, care creează condiții discriminatorii pentru agenții economici;</i> 9 <i>Calitatea redusă a serviciilor publice prestate mediului de afaceri;</i> 10 <i>Lipsa ghișeului unic;</i> 11 <i>Capacitățile reduse ale APL de monitorizare a activității antreprenorilor;</i> 12 <i>Birocrația în instituțiile publice</i>

7.3.1.17. *Recomandări pentru dezvoltarea mediului de afaceri*

Reieșind din rezultatele analizei efectuate, în prezent se vede important consolidarea mediului de afaceri, acționând pe următoarele dimensiuni:

- 39.4. **Susținerea inițiativelor antreprenoriale:** identificarea opțiunilor și crearea parcului industrial, crearea seminarelor privind lansarea afacerilor cu o ulterioară monitorizare a afacerilor efectiv inițiate și a constrângerilor existente în acest proces, crearea unui ghid a celor mai (performante) de succes afaceri, în special din sectorul IMM;
- 39.5. **Dezvoltarea afacerilor:** crearea unei platforme de dialog permanente între APL cu mediul de afaceri; implicarea mediului de afaceri în procesul decizional și consolidarea încrederii acestora în instituțiile statului; organizarea seminarelor de instruire în domeniile de interes ale mediului de afaceri; consultarea permanentă a mediului de afaceri privind constrângerile existente; informarea mediului de afaceri privind programele disponibile de finanțare achizițiilor noilor tehnologii;
- 39.6. **Lărgirea accesului la informații:** lărgirea spectrului de informații privind dezvoltarea afacerilor plasat pe situl CRI și sporirea vizibilității acestuia; elaborarea pe pagina WEB a unei rubrici dedicate consultării mediului de afaceri privind constrângerile sale, precum și alte aspecte;
- 39.7. **Sporirea capacităților instituționale ale CR** în stimularea afacerilor: adoptarea programului de dezvoltare a IMM până în perioada anilor 2020, sporirea competențelor specialiștilor în stabilirea unui dialog constructiv cu mediul de afaceri, crearea unei direcții de atragere a investițiilor, crearea unui fond de susținere a IMM-urilor;
- 39.8. **Sporirea capacităților de monitorizare a activității antreprenorilor:** Instituirea de către APL a unor proceduri de colectare a informațiilor relevante privind activitatea agenților economici;
- 39.9. **Stimularea inițiativelor de asociere a mediului de afaceri:** instituirea unui curs privind metodele de cooperare a mediului de afaceri, avantajele cooperării cu exemplificarea bunelor practici.

27.2.1. INDUSTRIA

27.2.1.1. Evaluarea generală a industriei

INDUSTRIA

Industria deține o pondere importantă în economia raionului, iar această trăsătură devine mai vizibilă în contextul comparației cu situația la nivel de țară. Economia raionului are potențial de dezvoltare, iar gradul de valorificare a acesteia depinde direct de capacitatea de conlucrare a autorităților cu mediul de afaceri, prin a înlătura constrângerile din calea producătorilor și de a asigura o infrastructură fizică și de afaceri dezvoltate.

Situația din sectorul industrial al economiei raionului este influențată preponderent de activitatea întreprinderilor din industria alimentară și băuturilor, care dețin ponderea de 71,8 % în valoarea totală de producție, obținută la întreprinderile cu activitate industrială.

Industria este un segment important în economia raionului, unde își desfășoară activitatea : 126 întreprinderi din industria prelucrătoare, 5 întreprinderi din producția și distribuția energiei electrice, apei și gazului, ponderea cea mai mare o au industria alimentară și a băuturilor. Un alt sector reprezentativ este industria ușoară reprezentată de 17 întreprinderi.

1. Industria alimentară

În raion funcționează câteva secții de prelucrare a producției agricole. Ialovenii produc mezeluri, făină, pâine și produse de panificație, paste făinoase. Binecunoscută în republică este S.A. "Sandrilliona" din centrul raional Ialoveni, specializată în producerea înghețatei și a dulciurilor, Compania "Monicol" SRL a fost fondată în anul 2001 și are ca domeniul principal de activitate: procesarea, uscarea și exportul fructelor și a legumelor proaspete și uscate și băuturi tari.

2. Industria vinicolă

Cea mai dezvoltată în raion este industria vinificației, reprezentată prin 12 fabrici. Volumul anual global al producției echivalează cu circa 200 milioane lei. Cele mai mari fabrici sunt: Întreprinderea de Stat Combinatul de Vinuri de Calitate "Mileștii Mici", numită una din cele 7 minuni ale Moldovei. Acest oraș vinicol subteran cu o lungime totală de 200 km constituie o adevărată perlă a economiei naționale. Întreprinderea a fost inclusă în Cartea Guinness. S.A. "Vinăria-Bardar" e specializată în producerea divinurilor (coniacurilor) înalt apreciate de consumatorii de pretutindeni. De asemenea, sunt înalt apreciate și vinurile de tip „heres”, produse la fabrica de profil "Vinuri-Ialoveni" din centrul raional, SRL "Asconi" este fondat în 1994, deținător de 550 ha plantații viticole proprii, genul principal de activitate este producerea vinurilor seci, vinurile licoroase cu indicație geografică cotieră, exportarea, comercializarea angro. Piața de desfacere e diversă – Rusia, Bielarus, Izrael, Asia și Europa.

3. Industria ușoară

Industria textilă și de tricotaje este reprezentată de întreprinderile SRL "Codru" din satul Ulmu. Producția fabricată aici este solicitată în multe țări din Europa.

4. Industria construcțiilor

Industria construcțiilor este reprezentată de Întreprinderea "Euroaccent" SRL activează de doi ani pe piața industrială de construcții a Republicii Moldova din or. Ialoveni. Cu un potențial de servicii destul de mare este îndreptată spre producerea betonului și articolelor din beton de o înaltă calitate.

Tabelul 6. Structura industriei prelucrătoare a r-ului Ialoveni, 2020

Domeniul de activitate	Numărul de întreprinderi		Numărul mediu de salariați		Venituri din vânzări	
	unit.	%	pers.	%	mil. lei	%
Industria prelucrătoare	126	100	1 985	100	638	100
Industria alimentară și a băuturilor	48	38	1 218	61	473	74
Fabricarea produselor textile	2	2	51	3	6	1
Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte	17	13	304	15	21	3
Producție din piei, articole din piei și încălțăminte	2	2	8	0	0	0
Prelucrarea lemnului și fabricarea articolelor din lemn	10	8	39	2	9	1
Fabricarea hârtiei și cartonului	2	2	91	5	13	2
Edituri, poligrafie și producerea materialelor informative	3	2	8	0	1	0
Industria chimică	7	6	22	1	5	1
Producția articolelor din cauciuc și materiale plastice	9	7	57	3	57	9
Producția altor produse din minerale nemetalifere	10	8	81	4	36	6
Fabricarea produselor finite din metal, exclusiv producția de mașini și utilaje	7	6	77	4	17	3
Fabricarea de mașini și echipamente	2	2	4	0	0	0
Producția de mașini și aparate electrice	1	1	1	0	0	0
Producția de mobilier și alte activități industriale	6	5	24	1	3	0

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Un alt sector reprezentativ ca pondere în numărul de întreprinderi și forța de muncă ocupată este fabricarea articolelor de îmbrăcăminte. În același timp, în conformitate cu datele anului precedent majoritatea companiilor din sector au înregistrat pierderi, iar profiturile realizate de către cele 4 companii profitabile a constituit doar 647 mii lei.

Un argument în plus celor menționate anterior, sunt datele oferite de către Consiliul Raional Ialoveni privind principalele companii industriale din raion. Astfel, după cum este reprezentat și în tabel, acestea provin preponderent din următoarele sectoare: producția vinului, înghețatei, cârnii și produselor din carne, fabricarea îmbrăcăminte s.a.

Tabelul 7. Principalele întreprinderi industriale r-nul Ialoveni, 2020

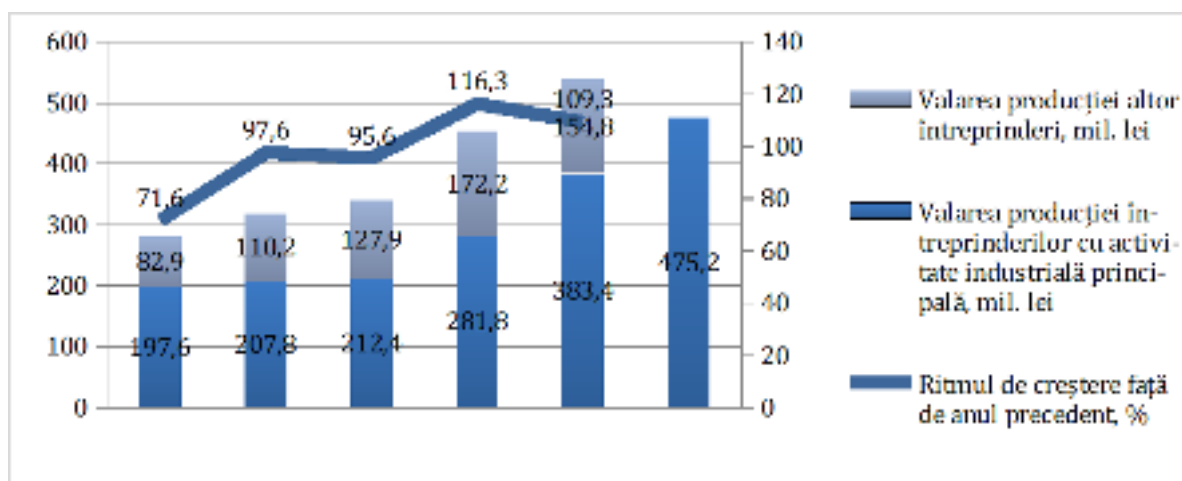
Nr.	Denumirea companiei	Localitatea	Gen de activitate	Activitate de export	Sectorul
1.	VINARIA "Mileștii Mici"	s.Mileștii Mici	Fabricarea vinului	Da	Industria alimentară
2	"Vinuri-Ialoveni"	or.Ialoveni	Fabricarea vinului	Da	Industria alimentară
3.	"Sandriliona"	or. Ialoveni	Fabricarea înghețatei	Da	Industria alimentară
4.	"Vinăria Bardar"	s.Bardar	Fabricarea băuturilor alcoolice distilate	Da	Industria alimentară
5.	"Asconi"	s. Puhoi	Fabricarea băuturilor alcoolice distilate	Da	Industria alimentară
6.	"Monicol"	s.Nimoreni	Fabricarea fructelor semănțoase și sîmburoase	Da	Industria alimentară
7.	"Cascad Vin"	or.Ialoveni	Fabricarea macaroanelor, tăiței	Da	Industria alimentară
8.	" MedStil GT "	or.Ialoveni	Fabricarea de articole de îmbrăcăminte	Da	Industria ușoară
9.	" Carmangeria "	s.Bardar	Fabrica procesarea cărnii	Da	Industria alimentară
10.	"CODRU-TEXTIL"	s.Ulmu	Fabricarea de articole de îmbrăcăminte pentru lucru	Da	Industria ușoară
11.	„Bașina Rădog”	s.Dănceni	Edituri	Da	Industria ușoară
12.	„Euroaccent”	or.Ialoveni	Fabricarea elementelor de montare din beton	Da	Industria grea
13.	”Poiana Codrelor ”	s.Ulmu	Fabricarea vinului	Da	Industria alimentară
14.	”Flax”	s.Vasieni	Fabrica de mobilă	Da	Industria ușoară

Sursa: Conform datelor Consiliului Raional Ialoveni

Valoarea producției industriale³ în anul 2020 a constituit 1108.7 mil. lei, în termeni fizici, înregistrând o creștere cu 9,3% față de anul precedent. De menționat că cel puțin datele pentru perioada începând cu anul 2019 indică asupra unei evoluții instabile a producției industriale.

Figura 10. Evoluția activității industriale în perioada 2014-2020

³ Luând în considerație activitatea întreprinderilor cu activitate industrială principală și secundară,

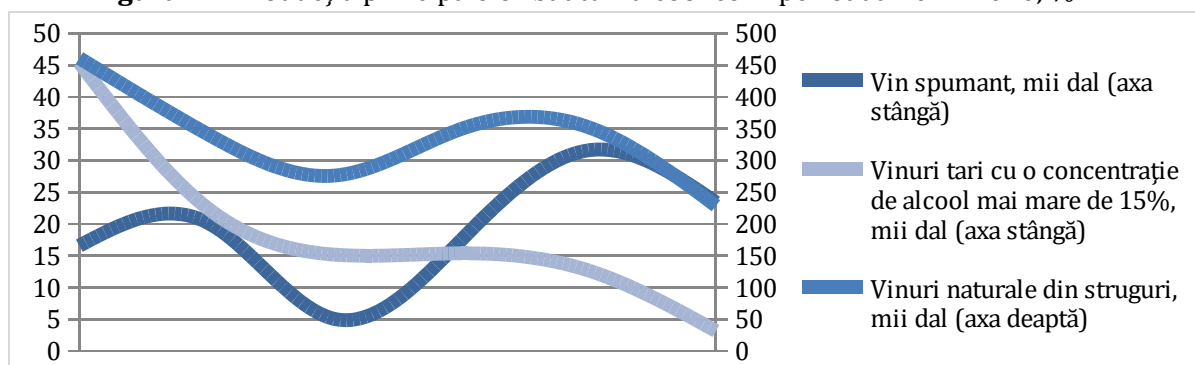

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Astfel, evoluției producției industriale în această perioadă poate fi caracterizată prin următoarele tendințe:

22. Reducerea continuă a producției industriale în perioada anilor 2014-2020. Aceasta poate fi explicată de mai mulți factori. Primul factor este embargoul rus impus vinurilor moldovenești în 2018 care a afectat producătorii locali de băuturi alcoolice. De fapt interzicerea impusă exporturilor de vinuri pe piața rusă a afectat producătorii locali mai mulți ani, dat fiind că acestea a fost ridicat definitiv abia în 2020. Un al doilea factor este seceta din anul 2020 care a afectat sectorul agricol și inclusiv producția alimentară care are o pondere impunătoare în industria raionului.

Figura 11. Producția principalelor băuturi alcoolice în perioada 2014-2020, %

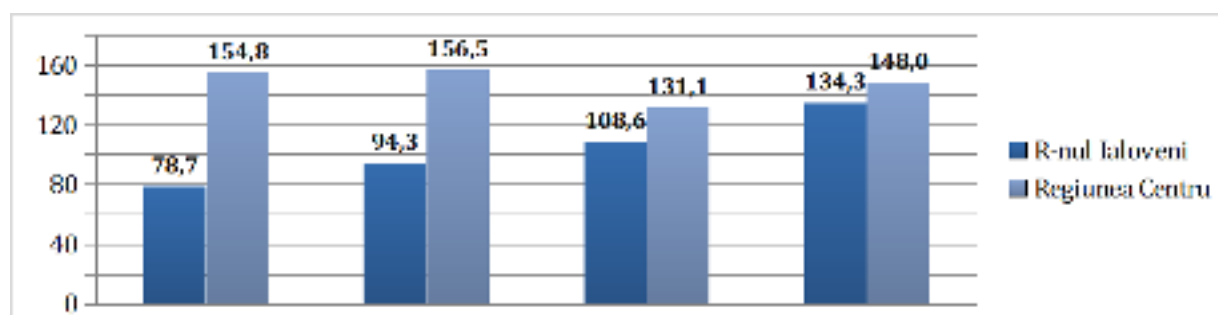

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistic

Începând cu anul 2020 se atestă o creștere a volumelor de producție industrială comparativ cu anii precedenți. Pe principalele categorii de produse, în perioada de referință s-a putut observa o creștere semnificativă a producției de carne și mezeluri, paste făinoase, vinuri naturale din struguri, divin ș.a. Deși unele din acestea au cunoscut o ușoară scădere în anul 2020. De menționat că anul 2020 a fost un an secetos care a avut un impact nefast asupra producției agricole, furnizor de materie primă pentru industria alimentară.

Un factor important care caracterizează industria raionului în ultimii ani este creșterea productivității muncii și reducerea decalajului dintre nivelul înregistrat în industria raionului și cel la nivel de regiune. În perioada anilor 2014-2020, volumul producției raportat la un angajat în industrie a sporit cu 70,5%, în timp ce în medie, în regiunea Centru acesta s-a redus cu 4,4%. Calculat în prețuri curente, această creștere corespunde următoarelor valori +97% și, respectiv, +10,5%. În fond, decalajul mare din acești ani a fost determinată, inclusiv de existența unor producători majori în regiunea Centru, iar îngustarea acestuia indică asupra potențialului de creștere al producătorilor din raion.

Figura 12. Evoluția productivității muncii în industrie în perioada 2014-2020, mii lei

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

Notă: Productivitatea muncii a fost calculată ca raport al volumului producției în prețurile anului 2019 și a numărului de salariați în întreprinderile industriale

Un punct forte al industriei raionului este și existența unui potențial relativ înalt al producătorilor la export. Mai multe companii importante din sector sunt antrenate în activități de export. În anul 2020, valoarea producției livrate de către întreprinderile cu activitate principală industrială a constituit 1111,5 mil. lei, în creștere cu 32,3% față de anul precedent. Lipsa datelor nu permite tendința de export a producătorilor industriali pe o serie mai lungă de timp, dar existența companiilor exportatoare și capacitatea acestora (cel puțin a întreprinderilor cu activitate principală industrială) de a exporta circa jumătate din producția sa este indicator optimist.

Tabelul 8. Orientarea externă a producției industriale, 2014-2019

	Valoarea producției, mil. lei	Valoarea producției livrate, mil. lei	Valoarea producției livrate pe piața externă, %	Valoarea producției livrate pe piața internă, %
	Valoarea producției			
2014	971,1	734,1	2,2	44,8
2015	889,3	868,0	2,0	35,4
2016	1044,2	986,8	2,2	35,8
2017	1022,2	986,8	1,9	32,8
2018	1109,0	1042,7	2,0	32,5
2019	1108,7	1111,5	1,9	32,3
	Ritmul de creștere			

Mediu	1024,08	954,98	2,0	35,6
--------------	---------	--------	-----	------

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor preluate de la Biroul Național de Statistică

38.6.1.1. *Principalele probleme ale industriei*

Analiza activității industriale în raionul Ialoveni a avut la bază atât o serie de informații calitative obținute în urma atelierelor de lucru desfășurate cu reprezentanții APL și ai serviciilor descentralizate precum și cu mediul de afaceri, precum și prelucrarea datelor statistice oferite de instituțiile publice relevante. Rezultatele acestora au permis identificarea acelor puncte forte care ar putea stimula dezvoltarea industriei pe termen mediu și lung, dar și constrângerile în acest context, care dacă nu vor fi abordate corespunzător s-ar putea transforma în riscuri.

După o decelerare care a durat câțiva ani, industria raionului a început să-și revină începând cu anul 2016, iar un factor ce redă un anumit nivel de optimism este sporirea productivității muncii care permite, inclusiv reducerea decalajului comparativ cu media înregistrată în regiunea Centru. Raionul se plasează printre acele cu o contribuție relativ mai importantă la crearea producției industriale a țării. În sector activează mai multe companii orientate spre export, iar un alt indicator care considerăm a fi bun este că producția industrială livrată este echilibrată orientată atât spre piața internă cât și pe cea externă, ceea ce ar permite amortizarea anumitor șocuri parvenite fie de pe o piață sau alta.

Totodată, există mai multe constrângeri, unele care s-ar putea transforma foarte rapid în riscuri și este vorba despre:

1. Specializarea relativ înaltă a producătorilor în industria alimentară;
2. Eficiența redusă a unor sectoare cu o pondere relativ importantă ca număr de agenți economici și populație angajată, spre ex. industria de confecții și textilă;
3. Reducerea numărului de angajați în industrie;
4. Numărul mare de întreprinderi care înregistrează pierderi;
5. Cooperarea slabă între producătorii industriali pe orizontală și pe verticală;
6. Neîncrederea mediului de afaceri în instituțiile publice;
7. Dialogul redus dintre APL-uri și mediul de afaceri;
8. Dificultatea producătorilor de dimensiuni mai mici de a se conforma procedurilor de export;
9. Puterea slabă de influență a pieței a producătorilor industriali de dimensiuni mici;
10. Capacitatea limitată a CR de a colecta date privind activitatea principalilor producători și de a efectua analize de evaluare a situației economice în raion;
11. Caracterul limitat al informațiilor statistice care reflectă activitatea economică, din cauza problemelor de colectare a datelor statistice;
12. Mediatizarea redusă a bunelor practici în domeniul producerii.

38.6.1.2. *Analiza SWOT industrie*

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
---------------------	---------------------

<p>15. Proximitatea de mun. Chișinău care asigură o piață mare de desfacere ca număr al consumatorilor și ca nivel al puterii de cumpărare;</p> <p>16. Posibilități mai largi de furnizare cu materie primă;</p> <p>17. Existența producătorilor mari cu tradiții;</p> <p>18. Experiența de operare pe piețele externe a principalilor producători industriali;</p> <p>19. Creșterea productivității muncii;</p> <p>20. Disponibilitatea infrastructurii transporturilor și energetice;</p> <p>21. Disponibilitatea forței de muncă relativ calificată;</p>	<p>22. <i>Lipsa infrastructurii de suport a afacerilor.</i></p> <p>23. <i>Specializarea îngustă a producătorilor industriali;</i></p> <p>24. <i>Ponderea înaltă a industriei alimentare, ceea ce sporește volatilitatea față de șocurile externe;</i></p> <p>25. <i>Cooperarea slabă a producătorilor pe orizontală și pe verticală;</i></p> <p>26. <i>Existența companiilor cu capacitate înaltă de ocupare a forței de muncă din industria de confecții, dar în mare parte care au o activitate cu performanță redusă;</i></p> <p>27. <i>Reducerea numărului de angajați în industrie;</i></p> <p>28. <i>Lipsa asociațiilor viabile a oamenilor de afaceri, inclusiv a producătorilor;</i></p> <p>29. <i>Lipsa companiilor de consultanță în afaceri din raion.</i></p>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<p>8. Existența a două școli profesionale, inclusiv de pregătire a cusătoreșelor și în domeniul agriculturii;</p> <p>9. Acces liber pe principalele piețe de export – Comunitatea Statelor Independente și Uniunea Europeană;</p> <p>10. Existența programelor de susținere a antreprenorilor, în special a tinerilor producători (PNAET, PARE 1+1);</p> <p>11. Lărgirea posibilităților de cofinanțare a afacerilor agroindustriale din fondul de subvenționare de stat;</p> <p>12. Posibilitatea semnării Acordului de Liber Schimb, Aprofundat și Cuprinzător cu UE, care ar putea crea premise pentru stimularea investițiilor străine.</p>	<p>13. <i>Specializarea în sectoare cu o expunere înaltă la șocurile climatice și la perturbările de pe piețele externe;</i></p> <p>14. <i>Instabilitatea politicilor;</i></p> <p>15. <i>Birocrația în instituțiile publice și calitatea redusă a serviciilor oferite mediului de afaceri;</i></p> <p>16. <i>Dialogul redus dintre APL și mediul de afaceri. Lipsa platformelor de dialog;</i></p> <p>17. <i>Caracterul limitat al informațiilor statistice care reflectă activitatea economică în raion;</i></p> <p>18. <i>Lipsa unui profil investițional.</i></p>

38.6.1.3. *Recomandări privind dezvoltarea industriei*

Industria deține o pondere importantă în economia raionului, iar această trăsătură devine mai vizibilă în contextul comparației cu situația la nivel de țară. Economia raionului are potențial de dezvoltare, iar gradul de valorificare a acestuia depinde direct de capacitatea APL-urilor de nivelul întâi și doi, de rând cu mediul de afaceri de a înlătura constrângerile din calea producătorilor și de a asigura o infrastructură fizică și de afaceri dezvoltată.

Reieșind din constrângerile identificate, eforturile urmează a fi orientate spre realizarea următoarelor obiective strategice:

1. Intensificarea dialogului APL-urilor cu mediului de afaceri, câștigarea încrederii acestora prin realizarea unor acțiuni concrete care vin să soluționeze nevoile concrete ale mediului de afaceri;
2. Crearea unor platforme de dialog permanente dintre mediul de afaceri și APL;
3. Sporirea capacităților reprezentanților CR întru monitorizarea situației în industria raională. Ar fi recomandabilă conlucrarea cu mediul academic, companiile de consultanță;
4. Efectuarea unor anchete periodice privind constrângerile producătorilor;
5. Acționarea reprezentanților CR în calitate de facilitatori ai dialogului producătorilor de pe diverse filiere;
6. Consultarea producătorilor în diverse probleme ce țin de activitatea de export, inclusiv asistarea acestora în a obține informațiile relevante privind diverse piețe potențiale de export, procedurile de export;
7. Crearea unui incubator de afaceri care va contribui inclusiv la diversificarea activităților industriale:

Mediatizarea bunelor practici în domeniul producției; Sporirea conlucrării dintre producători, școlile de meserii și Agenția de ocupare a forței de muncă.

AGRICULTURA

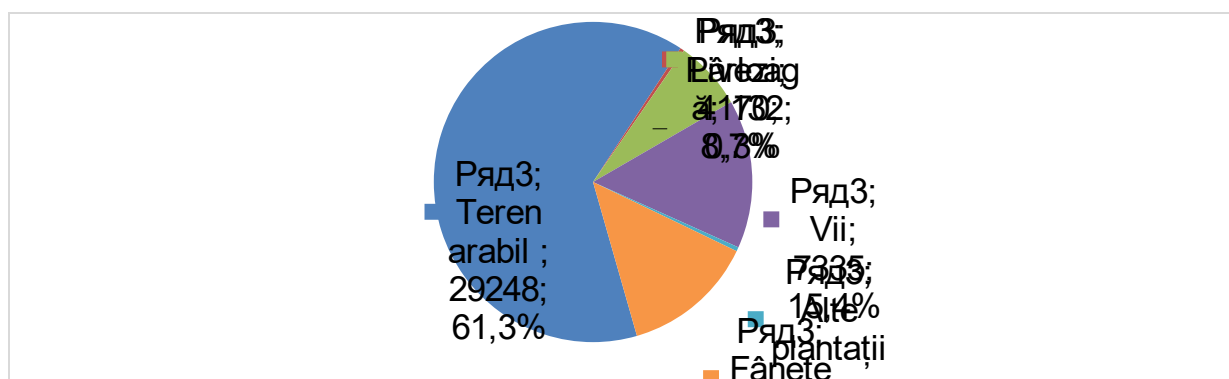
Suprafața totală a raionului Ialoveni constituia 78349,8 ha la data de 01.01.2020, din care 47699 ha sau cca 60,9% sunt terenuri agricole. Suprafața totală a terenurilor agricole proprietate publică a statului constituie cca 1 ha, iar suprafața totală a terenurilor agricole proprietate publică a unităților administrativ-teritoriale constituie cca 35 ha, ambele categorii întrunind mai puțin de 1% din suprafața totală a terenurilor agricole din raion. Terenurile agricole aflate în proprietate privată constituie 46833,87 ha ceia ce constituie 59,77% din totalul suprafețelor agricole ale raionului Ialoveni.

Figura 13. Structura terenurilor agricole din raionul Ialoveni după forma de proprietate la data de 01.01.2020, ha, %

Terenurile agricole din raionul Ialoveni sunt folosite preponderent ca terenuri arabile – 61,3%, cca. 24,1 % sunt acoperite cu plantații multianuale, inclusiv vii (15,4%) și livezi (8,7%), iar cca. 13,2% sunt ocupate de pășuni și fânețe. Circa 132 ha terenuri agricole sau mai puțin de 1 % sunt lăsate ca pârloagă.

Figura 14. Structura terenurilor agricole în raionul Ialoveni după modul de folosire la data de 01.01.2020, ha, %

Circa 30 % din totalitatea terenurilor agricole din raionul Ialoveni sunt lucrate de aproape 2 mii de gospodării țărănești, inclusiv cca. 13,8 % de către gospodăriile țărănești cu suprafața de 1-5 ha și cca. 1,9 % de către gospodăriile țărănești cu suprafața de până la 1 ha. În urma reformei efectuate

porumb	2098	116,4		
leguminoase boabe		X		
Culturi tehnice	2180	64,3	30,0	32,8
din care:				
sfeclă de zahăr (industrială)				
tutun				
floarea soarelui	1670	62,2		
soia				
rapiță de toamnă				
Cartofi, legume și culturi bostănoase alimentare	64	98,5	1,0	1,2
din care:				
cartofi	14	100		
legume de câmp	22	129,4		
culturi bostănoase alimentare	28	82,4		
Culturi pentru nutreț	487	1036,2	7,0	1,2

Producția vegetală. Conform datelor prezentate de întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier) cu suprafața terenurilor agricole de 50 ha și peste¹ conform stării la 1 octombrie anul curent.

Recolta globală și roada medie la 1 hectar pe principalele culturi agricole se prezintă astfel:

	Recolta globală obținută – total		Roada medie la 1 hectar,	
	tone	în % față de 2019	chintale	în % față de 2019
Cereale și leguminoase pentru boabe - total ²	2268,6	22,8	6,4	22,7
din care:				
grâu de toamnă și primăvară ²	1485,5	44,4	6,4	29,2
orz de toamnă și primăvară ²	101,3	25,5	7,2	34,8
porumb pentru boabe	667,7	10,8	6,4	18,4

Floarea-soarelui ²	1617,2	27,2	9,7	44,1
Sfeclă de zahăr ²				
Rapiță ²				
Soia				
Cartofi	230,5	90,9	177,3	97,6
Legume de câmp	197,4	88,9	219,3	79,0
Fructe sămânțoase	92,0	30,9	10,8	45,0
Fructe sâmburoase	669,5	138,3	17,9	105,9
Pomușoare				
Struguri - total	1315,8	45,8	34,3	47,6

¹ La 1 octombrie - gospodăriile țărănești (de fermier) cu suprafața terenurilor agricole de 50 hectare și peste
a. 2020 - gospodăriile țărănești (de fermier) cu suprafața terenurilor agricole de 10 hectare și peste

² La 1 octombrie - în masă fizică la recoltare

a. 2020 - în masă după finisare

Producția animală. În ianuarie-decembrie 2020, în raport cu aceeași perioadă a anului precedent, în întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier), care au la bilanț animale a fost înregistrată o scădere a producției de ouă ceea ce a constituit 168 mii buc. sau 91,0% fata de perioada ianuarie- decembrie 2019. Producția (creșterea) vitelor și păsărilor (în masă vie) s-a micșorat cu 34,0%, fata de perioada ianuarie-decembrie 2019 ,iar producția de lapte –sa majorat cu 10,1%. fata de perioada ianuarie -decembrie 2019.

În ianuarie-decembrie 2020 s-a înregistrat micșorarea sporului zilnic în greutate la creșterea și îngrișarea bovinelor cu 11,7% și a porcinelor sa micșorat cu 32,1% față de ianuarie-decembrie 2019. Volumul de vânzare a vitelor și păsărilor pentru sacrificare s-a majorat cu 2,6% ori comparativ cu trimestru IV 2019. Productivitatea medie de lapte la o vacă sa majorat cu 25,1% față de perioada similară a anului precedent.

Efectivul de animale în gospodăriile de toate categoriile pe principalele specii se prezintă după cum urmează:

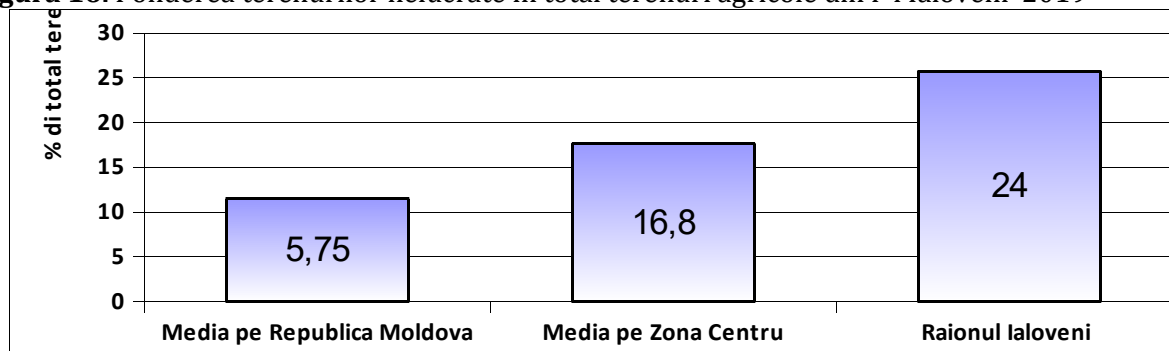
	La 1 ianuarie 2020		Ponderea (în % față de total)
	capete	în % față de situația la 1 ianuarie	

		2019	
Bovine - total	1263	79,2	100,0
din care:			
întreprinderile agricole	252	178,7	15,9
gospodăriile populației	1011	69,5	84,1
din ele vaci – total	857	71,3	100,0
din care:			
întreprinderile agricole	106	77,9	12,9
gospodăriile populației	751	70,4	87,1
Porcine - total	3361	69,9	100,0
din care:			
întreprinderile agricole	339	21,3	18,0
gospodăriile populației	3022	94,0	82,0
Ovine și caprine - total	3829	67,3	100,0
din care:			
întreprinderile agricole			
gospodăriile populației	3829	67,6	99,4
Cabaline - total	201	64,8	100,0
din care:			
întreprinderile agricole	4	100,0	1,4
gospodăriile populației	197	64,4	98,6
Păsări - întreprinderile agricole	3354	44,9	100,0

Întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier) care au la bilanț animale

Specializarea raionului Ialoveni este domeniul fitotehniei și în particular viticultura. Conform Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 514 din 10.05.2007 bonitatea medie a solului în raionul Ialoveni este de 58 de grade, fiind mai mică decât bonitatea medie pe zona Centru, care este de 61 grade.

O parte considerabilă din terenurile agricole din raion nu sunt lucrate. Astfel, conform datelor MADRM pentru anul 2019, ponderea terenurilor agricole din raion constituia cca. 24 %, comparativ cu media pe țară de 5,75 % și pe Zona de Centru de 16,8 %, fiind unul dintre cele mai înalte nivele de terenuri agricole nelucrate pe republică, fapt ce denotă apropierea de capitală.

Figura 16. Ponderea terenurilor nelucrate în total terenuri agricole din r-l Ialoveni 2019

Sectorul fitotehnic al raionului Ialoveni este specializat în producția de cereale și leguminoase boabe, floarea-soarelui, legume de câmp, fructe, struguri. Ponderea raionului Ialoveni în volumul total al producției globale din Republica Moldova la aceste culturi în ultimii ani este destul de mică, fiind de ordinul 1%.

Tabelul 9. Producția globală a culturilor agricole în gospodăriile țărănești în Republica Moldova și în raionul Ialoveni, 2018-2019, tone, %

Întreprinderile agricole				
	Anii	Republica Moldova	raionul Ialoveni	Ponderea, %
Cereale	2018	1152800	5190	0,45
	2019	1140900	5100	0,44
Orz	2018	140700	570	0,41
	2019	37100	520	1,40
Porumb	2018	2065100	48880	2,37
	2019	2129900	40400	1,90
Floarea soarelui	2018	788000	6275	0,80
	2019	811400	7140	0,88
Fructe	2018	894200	921,3	0,1
	2019	845600	781,7	0,09
Struguri	2018	730200	4422,1	0,6
	2019	658700	2871,6	0,43

Analiza comparativă a recoltelor medii la culturi agricole de bază din raion, demonstrează că recoltele medii la cereale sunt aproximativ egale cu recoltele medii pe Republica Moldova, pe când la floarea soarelui recoltele medii din raion sunt cu 10-15% mai mici decât media pe republică.

Tabelul 10. Producția medie la hectar la unele culturi agricole, comparativ în Republica Moldova și raionul Ialoveni, 2018-2019, tone

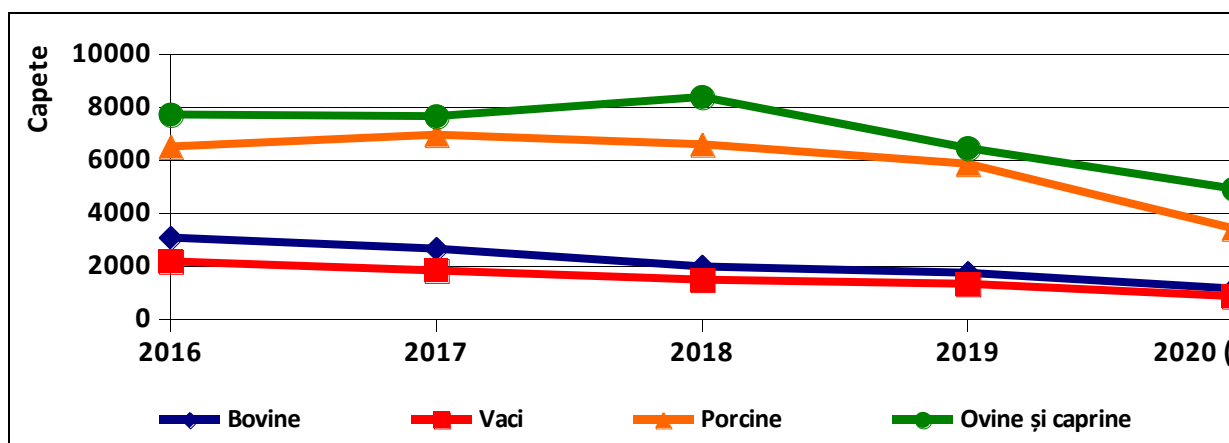
Cultura	Anii	Republica Moldova	raionul Ialoveni
Grâu	2018	3,13	2,73
	2019	3,26	2,22

Orz	2018	3,02	1,90
	2019	3,27	2,11
Porumb	2018	4,28	4,29
	2019	4,33	4
Floarea soarelui	2018	2,18	1,8
	2019	2,27	2
Fructe	2018	3,8	2,5
	2019	4,5	2
Struguri	2018	5,7	6,2
	2019	5,5	5,8

Sectorul zootehnic al raionului Ialoveni este specializat preponderent în creșterea bovinelor, porcinelor, ovinelor, caprinelor și păsărilor. Șeptelul de bovine, inclusiv vaci este în scădere de la 3107 și 2209 respectiv în anul 2016 până la 1779 și 1361 respectiv în anul 2019, înregistrând o scădere cu 42,7 % și 38,4 %, respectiv, în perioada 2016-2019. Șeptelul de ovine și caprine a avut o creștere semnificativă în anul 2018 de 8417 capete, iar în urma secetei din 2019 numărul de capete a scăzut până la 6488, tendința de micșorare a capetelor fiind resimțită și în anul 2020.

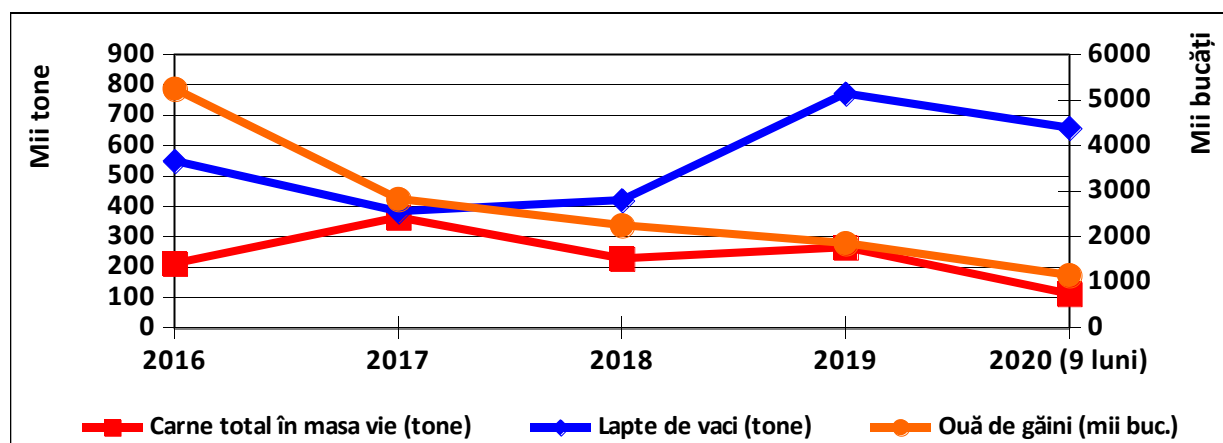
Figura 17. Efectivul de animale în gospodăriile de tot tipul din raionul Ialoveni, 2016-2020

(9 luni), capete

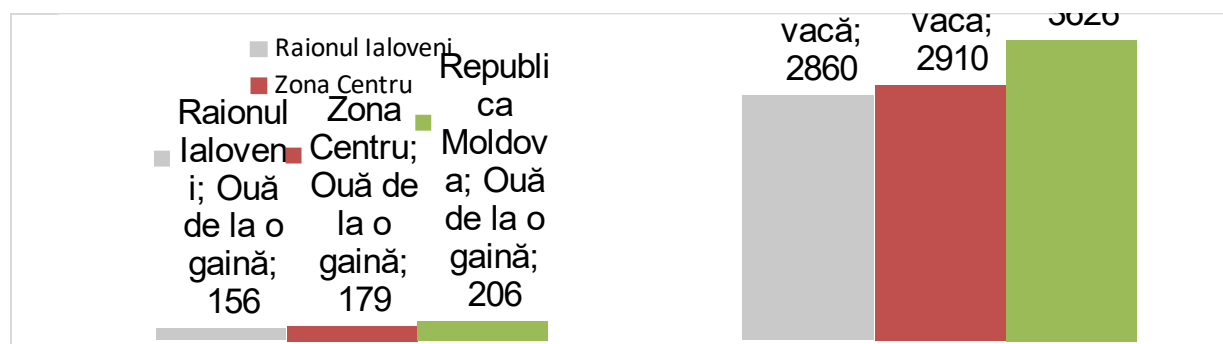
Volumul global al producției agricole, în ce privește producția de lapte, a fost într-un proces de creștere de la 384 tone în anul 2017 la 772 tone în anul 2019, sau aproximativ de 2 ori datorită creșterii vacilor de rasă. Producția totală de carne în masă vie variază de la an la an. Astfel volumul producției globale de carne în masă vie a crescut în anul 2019 cu cca 25 % comparativ cu anul 2016. Producția ouălor de găini se caracterizează printr-o descreștere de la 5252 în anul 2016 până la 1863 în anul 2019.

Figura 18. Volumul global al producției animaliere în gospodăriile de tot tipul din raionul Ialoveni, 2016-2020, tone.

Comparând productivitatea sectorului animalier în toate tipurile de exploatații agricole din r-l Ialoveni cu valorile medii pe țară și pe zona Centru se observă că, în anul 2018, producția medie anuală de ouă pe o găină ouătoare a fost mai mică decât media pe țară cu cca. 24%, iar producția medie anuală de lapte pe o vacă a fost mai mică decât media pe țară cu cca. 21%. Aceasta denotă un nivel redus de competitivitate a producției de ouă și lapte comparativ cu alte raioane ale țării.

Figura 19. Productivitatea sectorului zootehnic în toate tipurile de exploatații agricole din r-l Ialoveni comparativ cu valorile medii pe țară și pe zona Centru, 2018

Principalele probleme cu care se confruntă agricultorii

Problemele cu care se confruntă agricultorii din raionul Ialoveni sunt multiple și pot fi clasificate în câteva grupe majore și anume: problemele legate de prelucrarea terenurilor agricole, problemele ce se referă la parcelarea și consolidarea terenurilor agricole, problemele legate de irigarea terenurilor agricole, problemele legate de piața de desfacere a produselor agricole, problemele legate de dialogul între persoanele din agricultură și APL.

Probleme legate de prelucrarea terenurilor agricole:

1. Fragmentarea înaltă a terenurilor agricole private
2. Imposibilitatea proprietarilor de terenuri agricole de a lucra pământul din cauza lipsei de tehnică și a prețurilor înalte la serviciile agro-tehnice.
3. Lipsa planificării în producția agricolă
4. Prețurile mari la procurarea tehnicii și a echipamentului agricol.
5. Nerespectarea asolamentului de către producătorii agricoli

6. Lipsa hărților tehnologice
7. Monitorizarea insuficientă a terenurilor agricole și lipsa specificării zonelor agricole
8. Gradul înalt de eroziune a solurilor

Problemele ce se referă la parcelarea și consolidarea terenurilor agricole:

1. Prețurile mari la serviciile de perfectare a actelor în procesul de cumpărare-vânzare, schimb, comasare de terenuri, etc.
2. Imperfecțiunea cadrului juridic îndreptat la soluționarea problemelor menționate
3. Proprietarii terenurilor agricole plecați peste hotare.

Problemele legate de irigarea terenurilor agricole

1. Lipsa rezervelor de apă și deficitul de apă pentru irigare.
2. Lipsa unui sistem centralizat de irigare
3. Calitatea nesatisfăcătoare a apei pentru irigare
4. Lipsa unei întreprinderi de asigurare a producătorilor agricoli cu apă pentru irigare

Problemele legate de piața de desfacere a produselor agricole

1. Lipsa planificării producerii agricole
2. Lipsa garanției ca producția agricolă va fi comercializată
3. Insuficiența utilităților de procesare și comercializarea producției agricole
4. Accesul insuficient la piețele de desfacere

Printre ale lacune existente, care nu permit dezvoltarea agriculturii raionului Ialoveni pot fi menționate:

1. Lipsa cadrelor pregătite în domeniul agriculturii;
2. Salariile mici în agricultură;
3. Caracterul sezonier al lucrărilor agricole;
4. Cooperarea insuficientă a producătorilor agricoli pentru procurarea serviciilor tehnice, a input-urilor agricole și comercializarea produselor finite;
5. Dezvoltarea și promovarea insuficientă a producției ecologice, dar și a celei cu valoare adăugată înaltă ;
6. Susținerea financiară insuficientă în special a micilor producători agricoli;
7. Insuficiența cantitativă și calitativă a tehnicii și echipamentului agricol;
8. Reducerea continuă a sectorului zootehnic.

27.2.1.2. Analiza SWOT a sectorului agricol

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Tradiții de legumicultură în cadrul populației raionului</i> ● <i>Condiții favorabile pentru un spectru larg de activități agricole și ne-agricole</i> ● <i>Proximitatea piețelor de desfacere din or. Chișinău.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Fragmentarea înaltă a terenurilor agricole</i> ● <i>Insuficiența infrastructurii post-recoltare de colectare, procesare și păstrare a materiei prime agricole</i> ● <i>Conexiuni slabe între agricultură și sectorul de prelucrare a produselor agricole</i> ● <i>Tendențe demografice nefavorabile ca îmbătrânirea, depopularea și migrarea în masă</i> ● <i>Lipsa rezervelor de apă și deficitul de apă pentru irigare.</i>

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ul style="list-style-type: none"> ● Dezvoltarea irigațiilor prin reabilitarea sistemelor vechi de irigare, dar și a irigației mici ● Dezvoltarea agriculturii specializate în microzone ● Elaborarea planului de consolidare a terenurilor agricole ● Dezvoltarea producției ecologice, ca produs de nișă ● Dezvoltarea și promovarea structurilor asociative ● Valorificarea potențialului comercial al zonelor turistice specifice raionului. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Intensificarea hazardurilor naturale ● Extinderea proceselor de eroziune a solurilor

27.2.1.3. Recomandări

Se propune spre analiză următoarele recomandări de remediere a problemelor din sectorul agricol al raionului Ialoveni:

1. Consolidarea investițiilor în agricultură prin:
 2. Stimularea asocierii producătorilor agricoli pentru procurarea tehnicii și prestarea serviciilor tehnice;
 3. Informarea producătorilor agricoli privind diversele oportunități de finanțare internă și externă, și acordarea asistenței pentru atragerea investițiilor;
 4. Acordarea asistenței la elaborarea planurilor de afaceri pentru producătorii agricoli mici și mijlocii și instruirea acestora pentru perfectarea abilităților de antreprenoriat
5. Consolidarea terenurilor.
6. Cointeresarea deținătorilor de terenuri de a arenda terenurile agricole;
7. Perfectarea cadrului juridic, care ar permite consolidarea mai ușoară a terenurilor prin crearea posibilităților de deplasare spre margini a proprietarilor ce nu doresc să consolideze loturile
8. Promovarea diferitor forme de consolidare cum ar fi cumpărare-vânzarea, arenda, schimbul sezonier, asocierea etc.
9. Perfectarea și revizuirea permanentă a listei persoanelor care doresc să consolideze terenurile
10. Informarea producătorilor agricoli despre măsurile de subvenționare a proceselor de consolidare oferite de către AIPA și MAIA.

Îmbunătățirea infrastructurii de irigare.

1. Informarea producătorilor despre măsurile de subvenționare a procurării sistemelor de irigare

2. Trecerea de la irigarea mare prin aspersiune la cea mică prin picurare
3. Crearea bazinelor de acumulare a apelor pluviale în văile râurilor Ișnovăț, Botna, Botnișoara și a altor pâraie mai mici.

Facilitarea accesului pe piață prin:

1. Promovarea creării unor întreprinderi mici și mijlocii de procesare și comercializare a producției agricole;
2. Promovarea diversificării producției agricole cu valoare adăugată înaltă;
3. Dezvoltarea infrastructurii post-recoltare prin crearea întreprinderilor de colectare, ambalare și păstrare a producției agricole;

Revitalizarea sectorului zootehnic prin;

1. Promovarea procurării animalelor de prăsilă; Promovarea procurării utilajului tehnologic pentru producția animalieră;
2. Promovarea procurării utilajului și echipamentului tehnologic pentru procesarea producției animaliere;
3. Îmbunătățirea calității solurilor prin informarea agricultorilor despre consecințele nerespectării asolamentului și prelucrarea incorectă a solului;
4. Promovarea fondării asociațiilor de exploatare a tehnicii agricole;
5. Instruirea agricultorilor în domeniul prelucrării solurilor;
6. Elaborarea regulamentelor necesare pentru evitarea și prevenirea eroziunii solurilor și implementarea măsurilor anti-erozionale.

CADRUL CLIMATIC ACTUAL AL RAIONULUI ȘI CEL AȘTEPTAT ÎN CONTEXTUL SCHIMBĂRILOR CLIMATICE

1.1. Condițiile climatice actuale și cele așteptate la nivel de raion administrativ Clima anotimpuală după cum demonstrează cercetările anterioare, este influențată de schimbările climatice observate la nivel regional. Conform diverselor proiecții climatice (fig.1.1), incluse în *Atlas of Global and Regional Climate Projections* a ultimului Raport de evaluare IPCC (AR5)

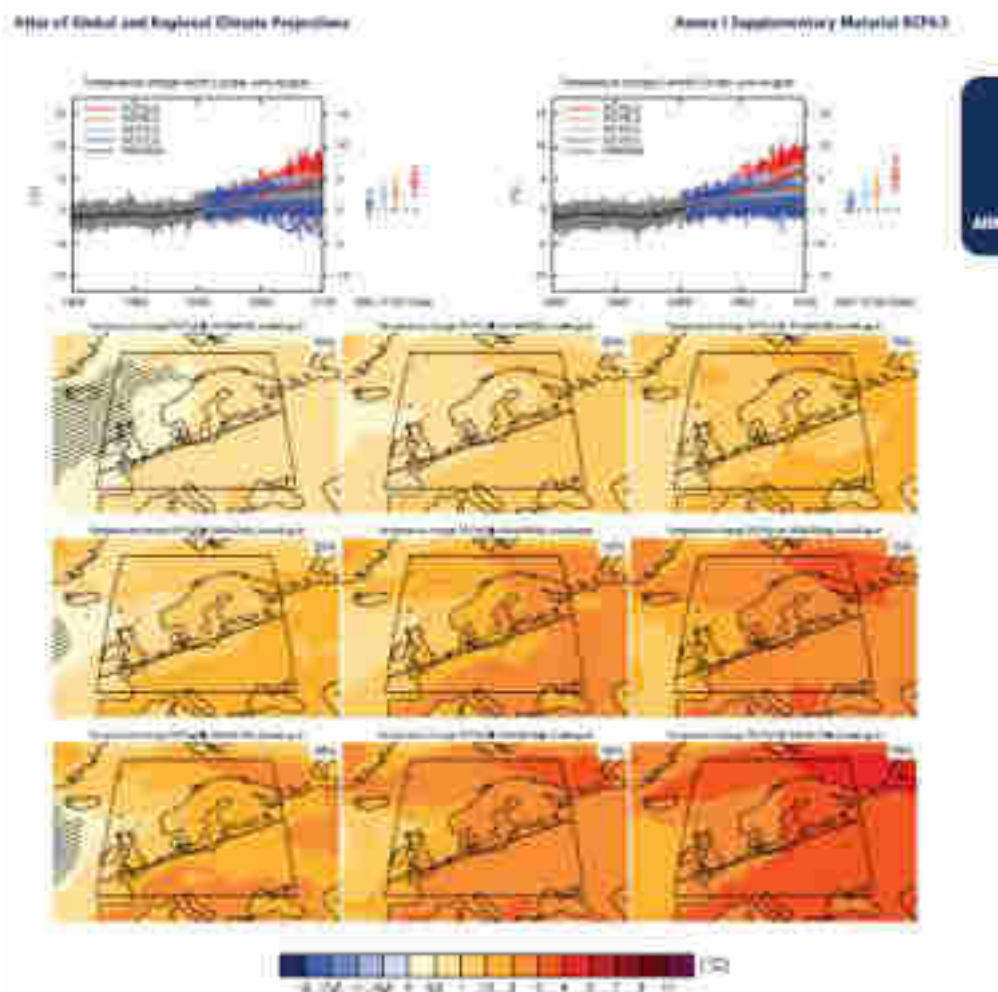

Fig.1.1. Proiecții climatice privind schimbarea climei în anotimpul de vară conform diverselor proiecții climatice

privind schimbările climatice, în viitorii ani apropiați (2016-2035), în limitele Republicii Moldova, temperatura medie anuală va constitui 11.1...11.6⁰C, față de media de referință de 10.1⁰C (1986- 2005). În același timp, constatăm, că în cel mai cald deceniu (2000-2010) din seria observațiilor instrumentale, când temperatura medie anuală pe țară a constituit 10,4⁰C, în cadrul unor areale din sudul și sud-estul republicii, această valoare termică a depășit cu 0,2⁰C temperatura proiectată

pentru viitoarele decenii (2016-2035) cu cele mai drastice scenarii climatice (RCP8.5; RCP4.5). Cele relatate, vine să confirme faptul, că ne aflăm în pragul unor schimbări climatice substanțiale, în care, luarea măsurilor de adaptare, ar putea contribui esențial la asigurarea dezvoltării durabile la nivel local.

Așadar, în limitele rluui Ialoveni temperatura medie anuală variază de la 9,19...10,3⁰C (fig.1.3 a), media pe țară constituind 9,8⁰C. Ținând cont de faptul, că pe teritoriul Republicii Moldova se atestă o tendință stabilă de majorare a valorilor termice cu 0,01⁰C/an, aceste valori în limitele ariei, la fel, vor crește. Va spori intensitatea și frecvența extremelor termice. Simulările climatice conform proiecției RCP 4.5 pentru viitorii ani apropiați relevă, că în viitoarele decenii (2016-2035), temperatura medie anuală va crește și va constitui 11,2⁰C...12,3⁰C corespunzător, comparativ cu perioada de referință (1986-2005). Așadar, datorită orografiei compuse care înregistrează diferențieri mari spațiale de la 31m la 316 m (fig.1.2), variabilitatea termică spațială este de 1,1⁰C în aria raionului Ialoveni (fig.1.3).

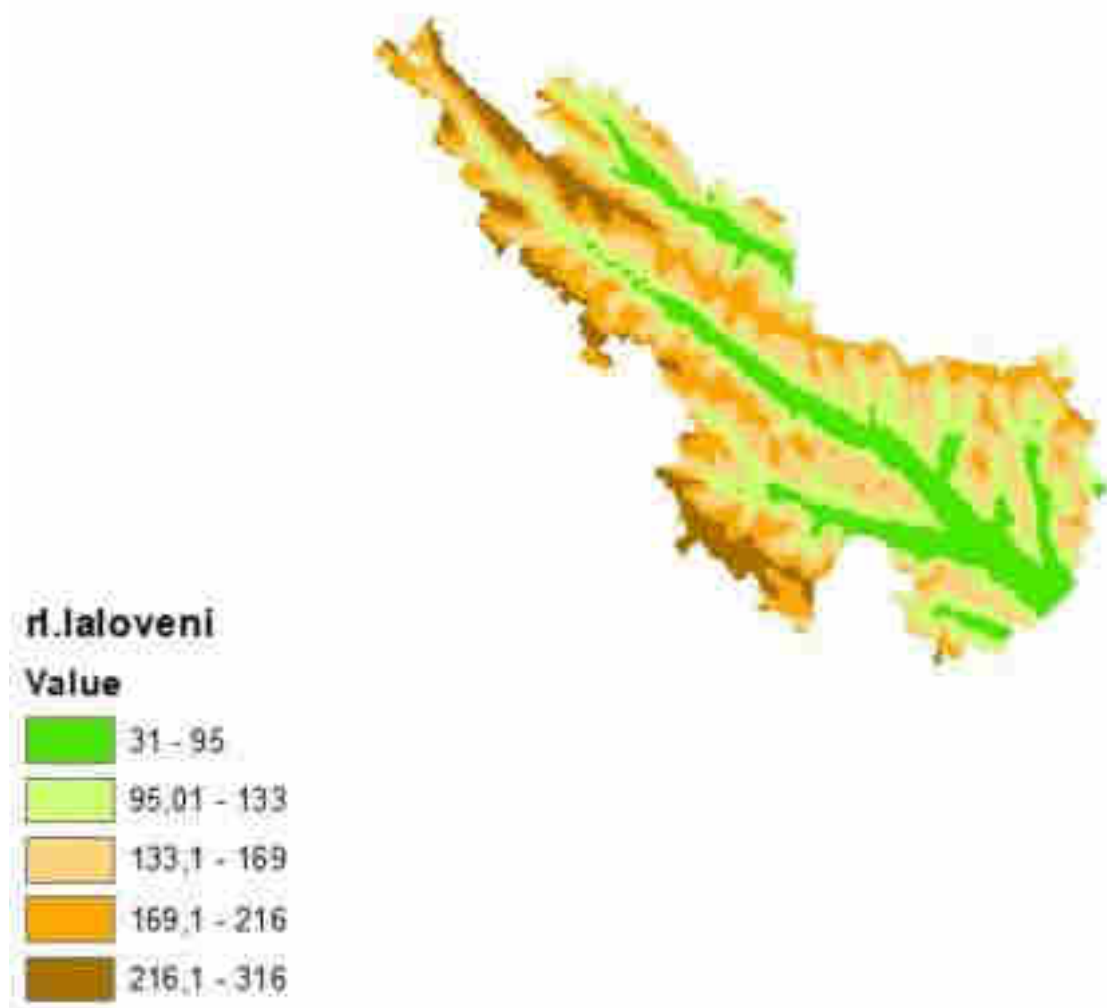

Fig.1.2 Harta altitudinelor absolute (raionul Ialoveni)

Menționăm, că atât în perioada actuală (fig.1.3a), cât și în viitorul apropiat (2016-2035) (fig.1.3b), văile râurilor mijlocii și mici vor însuma cele mai semnificative valori

termice ce caracterizează temperatura medie anuală, iar cele mai echilibrate condiții termice, se vor stabili la altitudini.

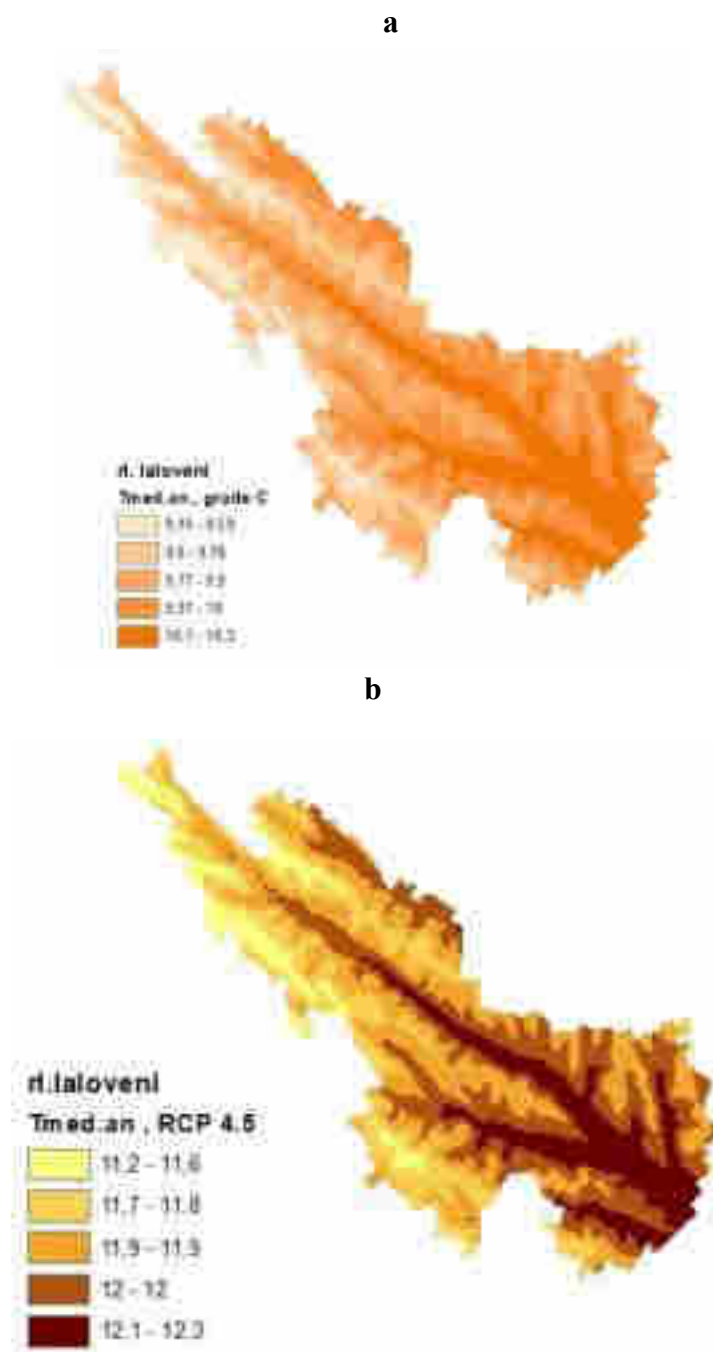

Fig.1. 3. Raionul Ialoveni (a- temperatura medie anuală în perioada 1986-2005, b- temperatura medie anuală proiectată cu scenariul RCP 4.5 pentru anii 2016-2035)

Cantitatea anuală a precipitațiilor atmosferice (fig.1.4 a, b), unul din indicatorii de bază ce caracterizează resursele de umiditate indică, că pe o bună parte din teritoriu acestea variază de la 600,2...659,2 mm la 477,5...519,6 mm, față de media pe țară (540 mm).

Deci, în cazul precipitațiilor atmosferice, la etapa actuală altitudinile (fig.1.4a), însumează și cele mai mari cantități pluviometrice, cu diferențieri spațiale de 181,7 mm în

teritoriu.

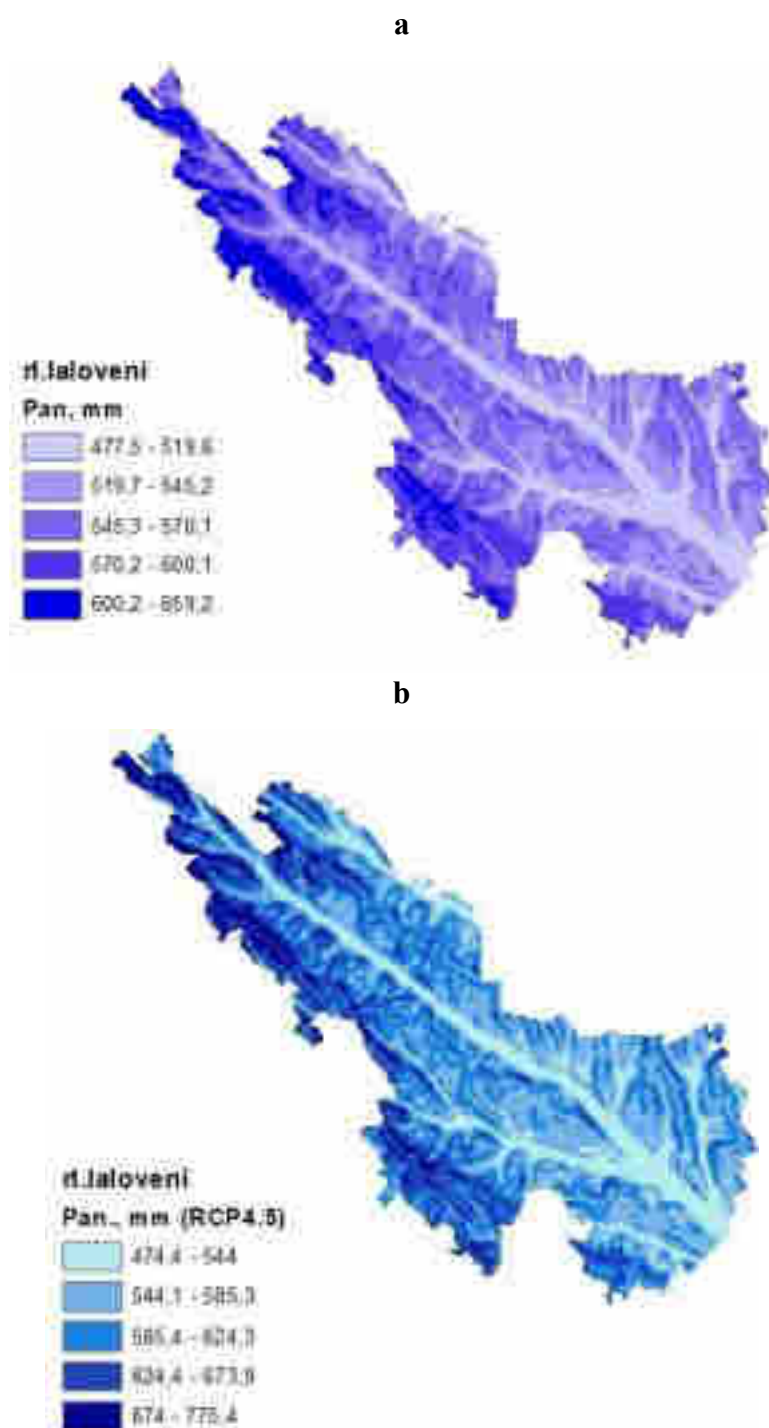

Fig.1.4 Raionul Ialoveni (a-cantitatea anuală de precipitații în perioada 1986-2005, b cantitatea anuală de precipitații proiectată cu scenariul RCP 4.5 pentru anii 2016-2035)

Proiecțiile climatice conform RCP 4.5 (fig.1.4b) indică la o majorare cu 10% a cantității anuale de precipitații la altitudini și o scădere cu 10% în formele joase de relief pentru viitoarele decenii (2016-2035).

Acestea ar constitui în teritoriu la diferențieri substanțiale de 301,0 mm, adică formele înalte de relief vor însuma circa 659,2 mm, în timp ce văile râurilor se vor caracteriza prin sume doar de 477,5 mm, devenind vulnerabile către asigurarea teritoriului cu resurse de umiditate.

Manifestarea înghețurilor periculoase și a fenomenului de chiciură în contextul schimbărilor climatice, influențează substanțial agricultura raionului Ialoveni. De aceea considerăm, că cunoașterea arealelor vulnerabile cu manifestarea factorilor meteo-climatici de risc din semestrul rece a anului, este extrem de importantă și necesită a fi la fel incorporate în Strategia de Dezvoltare a raionului Ialoveni pentru viitorii ani apropiați.

Deci, estimarea spațială a fenomenelor meteo-climatice de risc nu poate fi tratată izolat de cea de frecvență și probabilitate, din care, în mod firesc, derivă, la fel, nu pot fi tratată izolat nici de cea de timp (sau perioadă) de retur, de revenire, sursa lor comună și logică, fiind tot probabilitățile de producere a evenimentelor extreme. De aceea, în delimitarea în spațiu a arealelor vulnerabile către manifestarea diferitor riscuri cu caracter meteo-climatic s-a ținut cont de revenirea acestor fenomene odată în 10 ani pe aria studiată. În acest context, menționăm, că o abordare altfel decât cea cantitativă a riscurilor meteo-climatice dintr-un anumit teritoriu nu poate fi posibilă întrucât, risc înseamnă în primul rând cantitatea sau magnitudinea cu care se manifestă sau ar putea să se manifeste un fenomen concret, în speță climatic, pe o anumită scală temporală, dar și spațială.

Toate fenomenele atmosferice de risc din anotimpul rece al anului au grave urmări, în primul rând, asupra agriculturii. Spre exemplu, în cazul înghețului, sunt cunoscute efectele grave asupra viticulturii și pomiculturii. Pagubele de pe urma manifestării înghețurilor periculoase de primăvară și de toamnă pot fi diminuate prin: măsuri de prevenire anterioare plantării sau însămânțării, măsuri destinate creșterii temperaturii solului și aerului; măsuri de atenuare a răcirilor radiative nocturne; măsuri pentru împiedicarea producerii inversiunilor termice.

În Republica Moldova chiciura granuloasă se formează la temperaturi de 0°, -5°C (în 40–80% din cazuri), cea cristalină la -10°...-20°C (în 50–75% din cazuri).

Numărul mediu de zile cu chiciură în locurile joase și adăpostite este de 5–7, iar pe cumpenele apelor deschise și la înălțimi – 10–16. Acest fenomen înregistrează o tendință de scădere a perioadelor cu chiciură, mai ales în ultimele decenii, ceea ce poate fi explicat prin alternările dese de temperatură în contextul încălzirii globale a climei. Frecvența cea mai mare a zilelor cu chiciură înregistrează lunile decembrie și ianuarie (2–5), cea mai mică în aprilie (o dată la 10 ani). Depunerile maxime pot să atingă în diametru până la 40–60 mm.

În limitele ariei rluului Ialoveni în sectoarele comunelor amplasate la unele din cele mai mari altitudini și anume de 216...316 m, numărul zilelor cu chiciură este cel mai mare și variază în limitele 18,5...23.6 zile, în timp ce în areale adăpostite (31-95 m) ale raionului,

numărul acestora este mai mic și constituie 8,5...12,0 zile (fig.1.5).

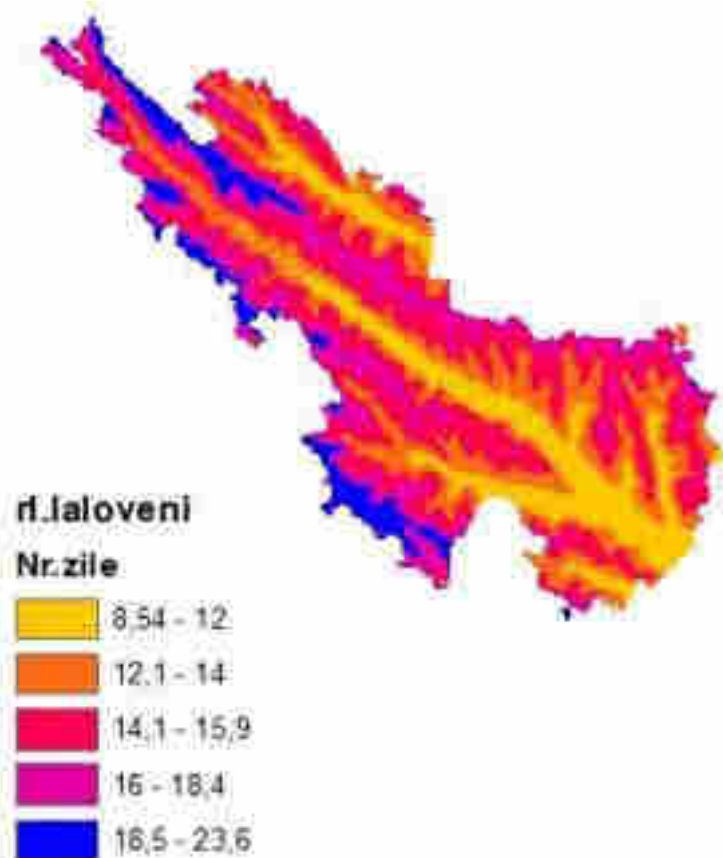

Fig.1.5 Numărul zilelor cu chiciură, raionul Ialoveni

Înghițurile prezintă și ele un fenomen de risc în anotimpurile de tranziție (primăvara și toamna). În nordul republicii, ultimul îngheț la sol, primăvara, se înregistrează în prima decadă a lunii mai, iar primul îngheț de toamnă în decada a treia a lunii septembrie; în partea de sud, respectiv, în intervalul 19–30 aprilie și 29 septembrie–10 octombrie. Înghițurile în aer primăvara se termină aproximativ cu 10–12 zile mai devreme decât înghețurile la sol și tot cu atâtea zile mai târziu se produc toamna. În raioanele nordice înghețurile în aer pe locurile deschise și înalte se termină cel mai devreme între 25 și 30 martie și cel mai târziu între 14 și 24 mai, în raioanele sudice respectiv între 17 și 25 martie și între 11 și 19 mai. În locurile joase și adăpostite din nordul republicii înghețurile încetează cel mai devreme între 30 martie și 4 aprilie, cel mai târziu – între 24 și 29 mai, la sud, respectiv, între 22 și 30 martie și între 16 și 24 mai. Numărul mediu de zile cu îngheț la sol în aprilie și octombrie în partea de nord constituie 10–12, în cea de sud – 5–10, în lunile mai și septembrie – 1,5–2,0 în partea de nord, și 0,2–0,5 în partea de sud. Înghițurile târzii de primăvară, în funcție de formele de relief, o dată în 10 ani pot atinge temperaturi de –4, –5°C, iar toamna, o dată în 10 ani, primele înghețuri pot atinge de –7...–8°C, afectând esențial culturile agricole.

În raionul Ialoveni, înghețurile periculoase (târzii) de primăvară și (devreme) de

toamnă odată în 10 ani se pot manifesta cu o intensitate de $-4,2\dots-8,7^{\circ}\text{C}$ toamna devreme (fig.1.6a) și $-1,7\dots-7,2^{\circ}\text{C}$ respectiv, primăvara târziu (fig.1.6b). Elaborarea hărților digitale, privind distribuția înghețurilor periculoase, scoate în evidență rolul expoziției și a orientării versanților, a latitudinii geografice și altitudinii absolute în redistribuirea valurilor de frig pe fondul stabilirii constante a temperaturilor ridicate. Astfel, diferențierile termice în teritoriu a temperaturilor minime constituie toamna de $4,5^{\circ}\text{C}$, iar primăvara $5,5^{\circ}\text{C}$, punând în pericol creșterea, dezvoltarea și recolta culturilor agricole.

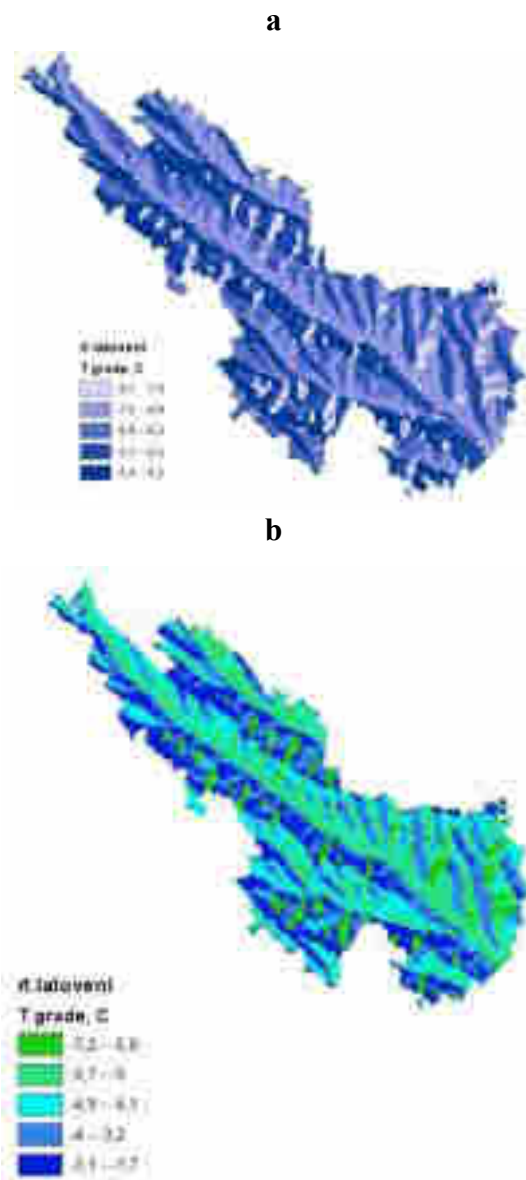

Fig.1.6 Înghețurile periculoase de toamnă (a) și de primăvară (b), raionul Ialoveni

Considerăm, că aceste date sunt extrem de utile în efectuarea măsurilor adecvate de adaptare către noile condiții climatice. De aceea, considerăm oportun încorporarea acestora în Strategia de dezvoltare a raionului Ialoveni, cu scopul minimizării consecințelor negative de

manifestate ai factorilor meteo-climatici de risc asociați schimbărilor climatice.

1.2. Estimarea factorilor meteo-climatici de risc din anotimpul de vară asociate schimbărilor climatice la nivel local

În perioada caldă a anului, secetele, perioadele uscate și de uscăciune sunt cele prejudicioase riscuri meteo-climatice. Secetele sunt fenomene atmosferice de risc complexe, datorate reducerii sau chiar absenței precipitațiilor, caracterizate prin deficit de umezeală în aer și sol și prin creșteri ale evapotranspirației potențiale. Seceta atmosferică, caracterizată prin lipsa totală sau parțială a precipitațiilor pe timp mai îndelungat, conduce la apariția secetei pedologice, datorită deficitului de umezeală din ce în ce mai adânc în sol. Absența precipitațiilor se datorează staționării timp îndelungat a formațiunilor barice anticiclonale.

Intensitatea fenomenelor de secetă depinde de intensitatea cauzelor. Pot dura de la câteva zile până la câteva luni, un an sau mai mulți ani consecutivi. De asemenea, secetele se diferențiază de la un loc la altul și în unele regiuni pot fi mai puțin extinse în teritoriu și mai puțin severe, iar în alte regiuni secetele sunt îndelungate, fiind astfel un fenomen extrem caracteristic acestor regiuni. Impactul asupra populației și mediului este devastator în ambele situații. În arealele cu apariție episodică datorită caracterului imprevizibil, daunele pot fi impunătoare. Secetele influențează, în primul rând, productivitatea culturilor agricole, calitatea apelor de suprafață, etc., fiind unele dintre cele mai agresive fenomene de risc cu urmări asupra condițiilor de trai ale populației și mediului. Durata și intensitatea secetei, precum și unele fenomene care premerg seceta sau care o însoțesc îi determină caracterul de dezastru.

Indicele de Ariditate (*Ia*) propus de UNEP (1992) și UNESCO (1979), care exprimă raportul dintre cantitatea precipitațiilor atmosferice și evaporabilitate, practic se utilizează în toate țările cu regim de umiditate instabil. În funcție de variația regională a valorilor sale (tab.2.1), au fost stabilite patru categorii de ariditate a teritoriilor la nivel global (UNEP, 1992).

În limitele rluului Ialoveni o bună parte din teritoriu clima este semi-aridă și uscat semi-umedă, areale unde frecvența și intensitatea secetelor este majoră (*Ia* constituie 0,45...0,55), excepție fac altitudinile și partea superioară a versanților, adică locurile deschise, unde *Ia* variază în limitele 0,73...0,86 unde clima este caracterizată în aspect anual ca umedă (fig.2.1).

Tabelul 2.1. Clasificarea UNESCO/UNEP climatelor în funcție de gradul de ariditate, conform *Ia*

Caracterizar ea climatelor	Indicele de ariditate
----------------------------------	--------------------------

Hiper-arid	< 0,05
Arid	0,05 -0,20

Semi-arid	0,20 -0,50
Uscat semi umed	0,50 -0,65
Umed	0,65 -0,75
Hiper-umed	>0,75

Luând în considerație, că rezultatele realizate au fost evaluate în baza de date actualizată (1961-2019), iar calitatea modelelor elaborate este înaltă (exprimată prin valorile înalt semnificative a coeficientului de determinare R^2 și a nivelului semnificației fiecărui factor fizico geografic, P inclus în model), considerăm oportun utilizarea acestora la luarea diverselor decizii cu caracter aplicativ.

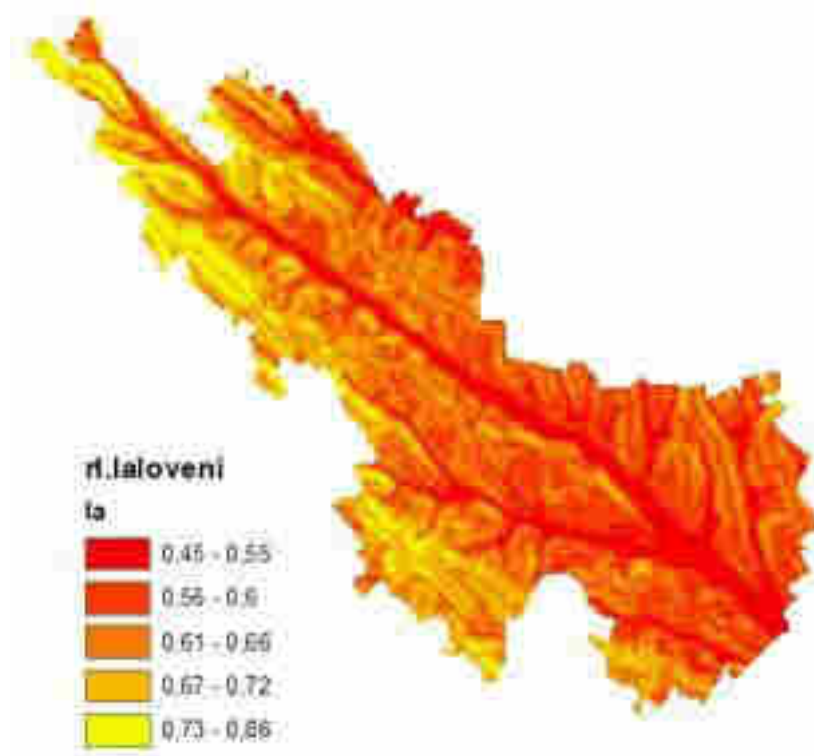

Fig.2.1. Indicele de Ariditate (Ia) în limitele raionului Ialoveni

Gestionarea durabilă a pădurilor este tot mai des asociată evaluărilor factorilor de mediu, unde un rol deosebit îi revine climei. Conform evaluării vulnerabilității sub aspectul mărimii impactului cu probabilitate de risc din cauza schimbării posibile a climei în sectorul forestier, cele mai vulnerabile zone din Republica Moldova ar fi: sudul, unde deja este cel mai scăzut nivel de împădurire, 7,7% și, parțial, centrul, unde în prezent se află cea mai mare suprafață acoperită de

păduri, și anume 209,4 mii ha, sau circa 14,5% din teritoriul total al zonei geografice, pentru care s-a determinat și cea mai mare probabilitate de risc asociat cu schimbarea climei. În aceste condiții pot să apară grave și imprevizibile (ca evoluție) consecințe ecologice, economice și sociale în domeniul forestier, ori ritmul alert al schimbărilor climatice actuale, depășește capacitatea naturală a ecosistemelor, inclusiv a celor forestiere, de a se adapta rapid acestora. Se preconizează că, prin impactul schimbărilor climatice, arealele optime de astăzi nu vor mai fi favorabile dezvoltării anumitor tipuri de păduri (îndeosebi, a celor aflate la limita arealelor lor naturale de distribuție sau în zone de tranziție), ceea ce va provoca schimbări ale distribuției naturale a speciilor forestiere și modificări ale creșterii arboretelor existente, precum și o vulnerabilitate sporită față de declanșarea incendiilor în cadrul ecosistemelor forestiere favorizate de manifestarea secetelor prelungite și a condițiilor de aridizare a climei. Fenomenul aridizării climei poate fi estimat prin intermediul unor indici climatici, unul din ei aplicabil pentru zona temperată este Indicele de Ariditate Forestier (*FAI* – *Forestry Aridity Index*).

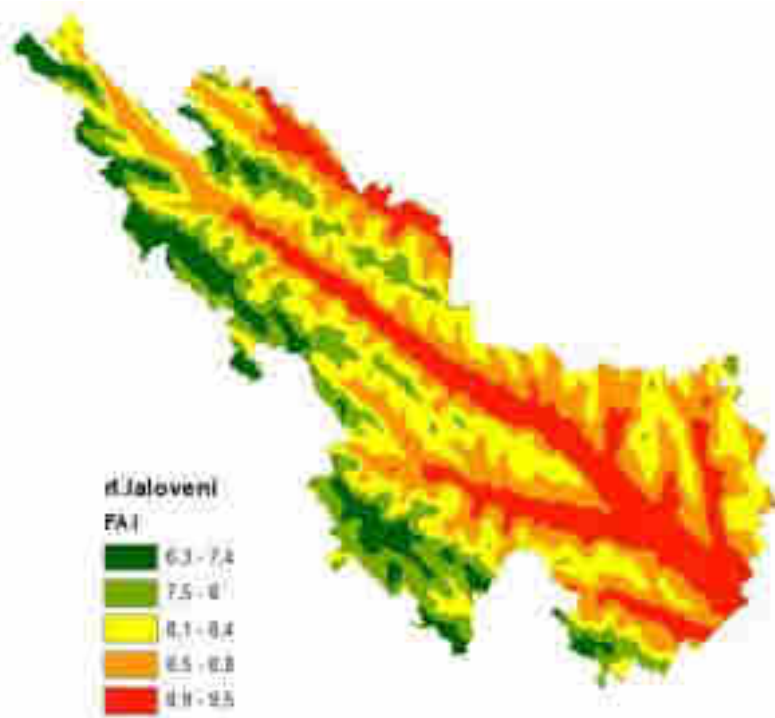

Fig.2.2. *Indicele de Ariditate Forestier (FAI) în limitele raionului Ialoveni S-a*

constatat că latitudinea geografică și altitudinea absolută sunt principalii factori fizico geografici care influențează repartiția lui spațială. Pentru teritoriul Republicii Moldova acest indice constituie 5,70 pentru partea de nord; 8,35 pentru cea centrală și 10,75 pentru regiunea de sud a țării, astfel că ecosistemele forestiere din sudul și centrul țării sunt cele mai afectate de condițiile climatice aride.

În ultimii ani și incendiile provocate de aridizarea climei, exprimată prin manifestarea secetelor prelungite devin tot mai frecvente, iar în limitele raionului Ialoveni, *FAI* indică la condiții prielnice pentru pădurile amplasate doar la altitudini cu 6,3...7.4 unități (fig.2.2), în restul teritoriului, persistă condițiile de aridizare (8,9...9.5) a climei, de care trebuie să se țină cont de către organele publice locale în asigurarea realizării măsurilor adecvate de atenuare a impactului schimbărilor climatice și a riscurilor asociate ale acestora.

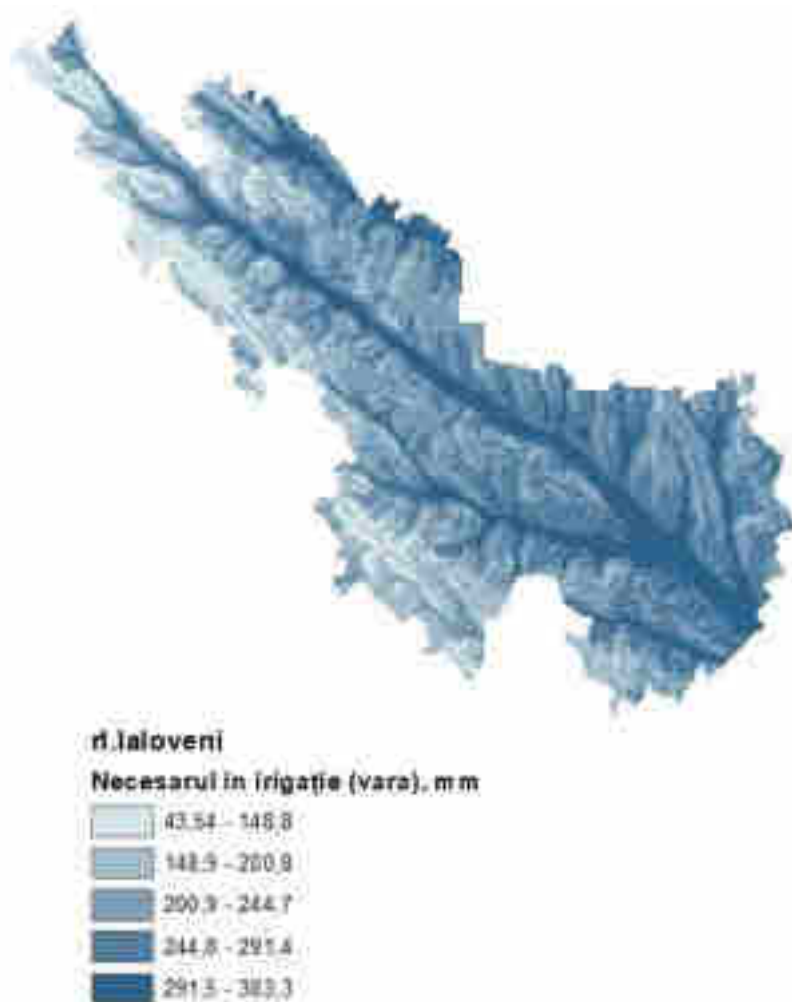

Fig.2.3. *Necesarul în irigație (vara), raionul Ialoveni*

Ariditatea spre deosebire de secetă (care este o anormalitate temporară) e restrânsă la precipitațiile scăzute și se caracterizează printr-un potențial crescut de evapotranspirație, reprezentând o caracteristică a climei. După cum s-a menționat și anterior, impacturile

observate și așteptate ale schimbărilor climatice indică o creștere medie a temperaturii medii anuale și o variabilitate semnificativă a cantității precipitațiilor atmosferice pe multe areale. De aceea, considerăm că realizarea hărților privind necesarul în apă la nivel topoclimatic ar putea contribui la redresarea situației ecologice legată de impactul aridizării asupra sectorului agricol.

Analiza repartiției spațiale a necesarului în apă pentru irigație în perioada de vară în aspect teritorial relatează diferențierea spațială a acestuia, reieșind din particularitățile fizico-geografice ale amplasamentului raionului și a ponderii factorilor fizico-geografici de influență. Astfel, în cadrul acestui raion pe cumpenele de apă sunt necesare doar 43,5...148,8 mm de apă. Necesarul în apă semnificativ crește în văile râurilor mijlocii și mici până la 383,3 mm (fig.2.3).

Deci, în cazul asigurării cu necesarul în apă, este semnificativă ponderea de influență a latitudinii geografice, a altitudinii absolute, a unghiului de înclinație și orientarea versanților. S-a ținut cont, ca nivelul semnificației fiecăruia dintre factorii fizico-geografici sus menționați să fie înalt, la fel, și semnificația modelului în întregime. Drept indicator a corelației înalte dintre variabilele climatice (dependente) și factorii fizico-geografici (variabile independente) au servit valorile înalte și a coeficientului de determinare (R^2).

Precipitațiile excedentare, de obicei, măresc scurgerea superficială și exercită o acțiune de eroziune asupra pantei, cu atât mai mare, cu cât capacitatea de infiltrare a apei scade, condiționând starea de fragilitate a solurilor.

Se cunoaște, că în aspect regional, pe măsura deplasării spre sud, se atestă o frecvență mai sporită atât a agesiivității pluviale moderate, cât și a pericolozității exceselor pluviometrice de scară foarte severă și extrem de severă, ceea ce la părerea noastră, este condiționată de influența ciclonilor mediteranieni retrogradați.

Deci, în perioada de vară, alternările frecvente a secetelor cu aversele de ploaie argumentează utilizarea Indicelui pericolozității exceselor pluviometrice (*IPP*), elaborat la nivel regional și care se calculează conform formulei:

$$P_i_{IPP} = P_{max} * 100$$

unde,

P_i - cantitatea precipitațiilor atmosferice (VI) în ani concreți

P_{max} - cantitatea maximă a precipitațiilor atmosferice observată (VI) în perioada de studiu (1961- 2017).

Coraporul dintre cantitatea precipitațiilor atmosferice din luna iunie, cea mai ploioasă

lună a anului, înregistrată în ani concreți și valorile maxime observate în perioadele analizate scoate în evidență nivelul diferit de periculozitate pluvială (tab.2. 2) asupra terenurilor.

Tabelul 2. 2. Clasele de periculozitate pluvială , determinate după IPP

Clasa de periculozitate	<i>IPP</i>
Foarte mică	0-20
Mică	20-40
Moderată	40-60
Severă	60-80
Foarte severă	80-90
Extrem de severă	100

Printre principalii factorilor fizico-geografici (latitudinea și longitudinea geografică, altitudinea absolută și relativă, orientarea și gradul de înclinație a versanților) ce contribuie la redistribuirea valorilor Indicelui periculozității exceselor puvimetrice, rolul latitudinii geografice și a orientării versanților este cel mai mare, fapt confirmat prin analiza regresională.

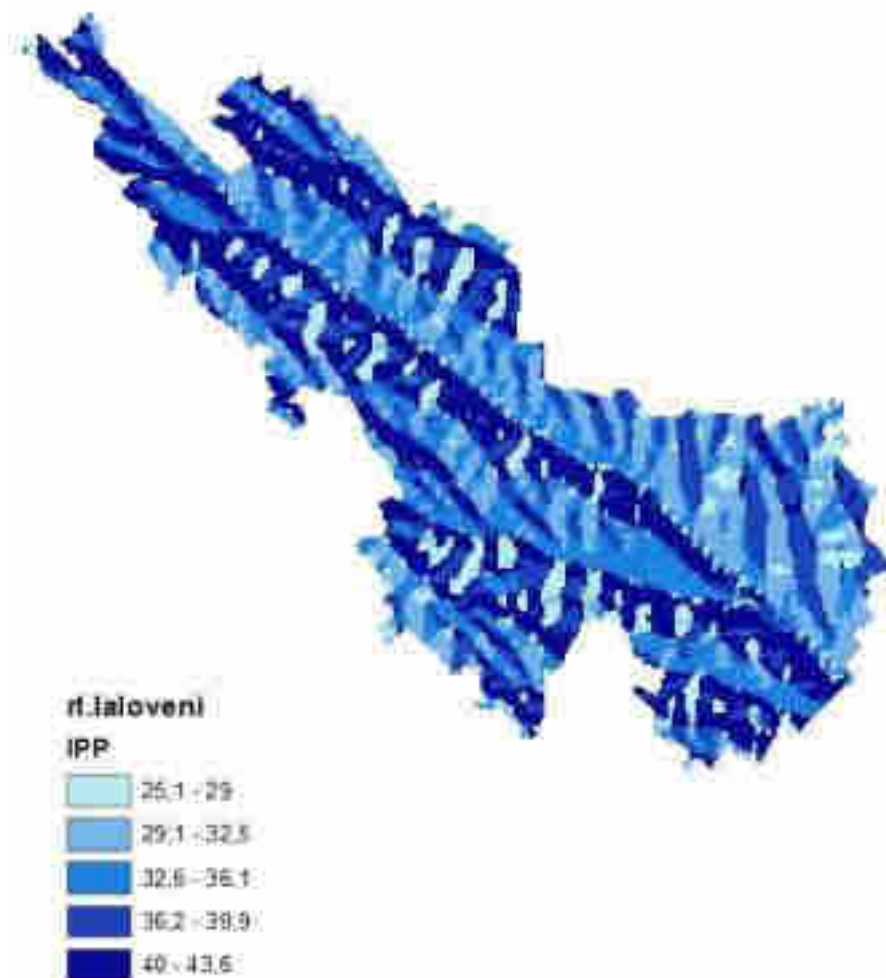

Fig.2.4. *Indicele Periculozității Exceselor Pluviometrice (IPP) în limitele raionului Ialoveni*

Modelarea cartografică, avînd la bază analiza regresională, a permis interpolarea acestui indice în teritoriu cu limitele variabilității de la 25,1 la 43,6 (fig.2.4).

Deci, în perioada anilor 1961-2019, precipitațiile excedentare, se caracterizează printr-un grad mic și moderat de periculozitate în limitele raionului Ialoveni. În unii ani concreți, după cum demonstrează schimbările climatice din ultimii ani, gradul de periculozitate a precipitațiilor excedentare poate fi sever și chiar foarte sever pe unele sectoare concrete. Reieșind din cele relatate considerăm, că realizarea hărților ce caracterizează riscul deșertificării, a manifestării secetelor, a înghețurilor periculoase, etc., la nivel de raion administrativ și detalierea acestora cu scopul de a asigura administrația locală cu informație actualizată, cu prioritate în zonele cu necesar sporit în apă prezintă un interes deosebit. Includerea hărților digitale în planurile de dezvoltare durabilă, în planurile de urbanism local, adoptarea unor normative de amplasare a construcțiilor în zonele inundabile, care să asigure pe de o parte siguranța

acestora la evenimentele mai intense apărute ca urmare a schimbărilor climatice, evaluarea necesarului de apă în perioada de vară, în condițiile schimbărilor climatice - sunt cele mai prioritare obiective în asigurarea securității ecologice ale raionului la etapa actuală.

Executori:

membru correspondent AȘM, dr.hab., prof.univ. Nedelcov Maria cercetător științific Țurcan Viorica Institutul de Ecologie și Geografie MECC

1.6. **MEDIUL**

Auditul socio-economic al raionului Ialoveni

1.7. **TURISMUL**

Auditul socio-economic al raionului Ialoveni

1.8. CULTURĂ ȘI SPORT

DOMENIUL CULTURAL

Evaluarea mediului cultural

Raionul Ialoveni se remarcă cu o istorie culturală bogată și cu un prezent în care cultura este un pilon important al comunității locale. Prin urmare, cultura este promovată în principal prin intermediul căminelor culturale, biserici, muzee, biblioteci, punându-se accent pe promovarea culturii și artei populare tradiționale.

În raionul Ialoveni sunt înregistrate peste 62 de instituții culturale, dintre care 34 biblioteci, 3 muzee, o galerie expozițională, 2 instituții de învățământ artistic, 24 case și cămine de cultură cât și 40 formații care dețin titlul de formație-model și 24 fără titlu model. Toate instituțiile culturale sunt în subordinea administrației publice locale de nivelul I și II.

Prin urmare, raionul Ialoveni este bogat în edificii religioase având 18 biserici monumente arhitecturale cu statut național, cum ar fi: Biserica „Sf. Cuvioasa Paraschiva” din Ialoveni construită în anul 1897, Biserica „Sf. Nicolae” din costești construită în anul 1909, etc.

Tabelul 53. Valorile culturale ale raionului Ialoveni

Nr.	Denumirea	Numărul
1	Case și cămine de cultură	24
2.	Biblioteci	34
3.	Muzee	4
4.	Instituții de învățământ artistic	2
5.	Formații cu titlu model	40

6.	Formații fără titlu model	24
7.	Monumente, dintre care:	263
7.1.	<i>Monumente arheologice</i>	188
7.2.	<i>Arhitectură civilă</i>	3
7.3.	<i>Sculptură și pictură monumentală</i>	8
7.4.	<i>Monumente de istorie</i>	31
8.	<i>Arhitectură religioasă, dintre care</i>	27
8.1.	<i>Troițe</i>	6
8.2.	<i>Biserici și mănăstiri</i>	18/3
9	<i>Arhitectură rurală și industrială</i>	6

Sursa: în baza datelor oferite de Consiliul Raional Ialoveni

Conform „Registrul monumentelor din raionul Ialoveni”, sunt înregistrate 263 de monumente de diferite tipuri în cele mai semnificative sunt monumetele arheologice în număr de 188, dintre care: 133 sunt așezări, 8 necropole, 7 cetăuți, 39 tumuli, 1- valuri de pământ.

Case culturale

Casele de cultură își organizează activitatea în baza Regulamentului propriu de activitate (conform programelor anuale și trimestriale de activitate), elaborat și aprobat în corespundere cu prevederile Regulamentului-tip, precum și de actele legislative și normative în vigoare. Casele și căminele de cultură se află în gestiunea APL-I și II și se află într-o stare satisfăcătoare. Capacitatea caselor culturale conform datelor BNS pentru anul 2021 este de 7124 mii de spectatori, **ceea ce reprezintă 2% din numărul total pe republică și 4% din zona Centru. În medie, la 1000 revin 56 de locuri, medie mai mică decât pe țară (90 locuri) în anul 2012, acest trend este în scădere.**

Figura 60. Evoluția numărului de locuri în sălile de spectacole în raionul Ialoveni, mii

Sursa: elaborat cu suportul Inspiro Consulting și IDEPE

În raionul Ialoveni, activează 24 de case și cămine culturale: 21 special contruite, 2 adaptate (Vărătic, Dănceni) și una fără edificiu (Sociteni). Starea căminelor culturale este, în general, satisfăcătoare, din totalul clădirilor, 16 case/cămine de cultura au nevoie de reparație capitală din 23. Sunt în stadii de reparație capitală Bardar, Puhoi, Zîmbreni. Pe lângă Casele de Cultură din raion își desfășoară activitatea 64 de colective artistice de amatori, din care 40 formații cu titlu „Model”.

Sunt instituții care nu au încălzire în perioada rece a anului. Dintre 23 instituții doar 4 se încălzesc integral în perioada rece: Ialoveni, Dănceni, Molești, Răzeni, și 6 parțial: Bardar, Costești, Horești, Puhoi, Suruceni și Văsieni.

Biblioteci

Cultura raionului Ialoveni este promovată, de asemenea, prin intermediul rețelei de biblioteci ce cuprinde în structura sa 34 de biblioteci (27 biblioteci mixte pentru copii și adulți, 4 biblioteci pentru copii și 4 biblioteci pentru adulți), ce pun la dispoziția utilizatorilor sute de mii de volume și antrenează publicul cititor în diferite activități culturale. Din numărul total pe țară, 3% din biblioteci publice sunt în raionul Ialoveni, în număr de 34 cu un număr de cititori 18082, dintre care 10974 de utilizatori copii. Pe parcursul anului 2020 fondurile bibliotecilor publice din raionul Ialoveni s-au completat cu 2875 titluri noi de resurse informaționale. Respectiv, analizând evoluția fondului de carte, se observă o creștere semnificativă a numărului de cărți și reviste în perioada 2020, ceea ce denotă că îmbogățirea cu fond de carte a bibliotecilor raionului este constantă.

Figura 61. Evoluția fondului de carte în raionul Ialoveni

Sursa: elaborat cu suportul Inspiro Consulting și IDEPE

Bibliotecile publice teritoriale din rețea și-au extins și reorganizat activitățile conform tendințelor de cerere din comunitate, au dezvoltat 132 servicii, acestea fiind plasate pe următoarele domenii: educație - 30, cultură - 40, sănătate- 7, comunicare - 15, IT- 40. Numărul cărților și revistelor în medie la 100 locuitori este de 371 în dinamică acest indicator este în descreștere, la fel ca și la nivelul țării (475).

Bibliotecile publice teritoriale din rețea dispun de 163 de calculatoare și 37 de imprimante multifuncționale. Nu sunt echipate biblioteca publică din Pojoreni și Homuteanovca. Tehnologiile informaționale moderne de care dispun bibliotecile permit să organizeze instruirii cu utilizatorii, să creeze și să redacteze documente, instruirii referitoare la accesul paginilor de internet, căutarea informațiilor. Biblioteca publică orășenească „Petre Ștefănuță” și filialele ei număra un fond de circa 86 mii de volume. La 01.01.2021 în colecția bibliotecilor din rețea sunt 2444379 exemplare cărți în limba de stat, care alcătuiesc 74,3% din volum. Cel mai impunător procent de documente în colecțiile bibliotecilor din orașul Ialoveni sunt cărțile 324888 ex., care reprezintă 98,7 %, apoi edițiile periodice – 3142 ex., care alcătuiesc 0,95 %. Numărul documentelor electronice – 563 ex. alcătuiesc numai 0,17 % din volumul colecțiilor. Colecțiile bibliotecilor permit anual servirea circa a 7000 de cititori.

Completarea colecțiilor din raion, s-a efectuat prin achiziții și donații. Suma achizițiilor constituie 32,1 mii lei în anul 2020.

Gradul de utilizare a bibliotecilor publice din raion

Nivelul de implicare culturală a bibliotecii în viața comunității și impactul asupra utilizatorilor este determinat de rezultatul vizitelor la bibliotecă. Astfel, 57% din numărul total de vizitatori îl constituie elevii, 36% adulții, iar 8% alte categorii. Cei mai mulți dintre utilizatori frecventează biblioteca pentru a participa la atelierile de creație, la activitățile culturale și programele instituției. Livrarea serviciilor moderne de bibliotecă este un capitol important în activitatea acestora. Un rol important în activitatea bibliotecii îl are încheierea unor parteneriate la nivel local, național sau internațional unor minigranturi, organizarea și desfășurarea acțiunilor culturale, atragerea investițiilor, donatorilor, promovarea imaginii bibliotecii. Conform indicilor de performanță pentru bibliotecile din raion pe perioada anului 2020 bibliotecile au oferit servicii de lectură și informare pentru 17,1 (utilizatori activi).

Pe parcursul anului 2020 fondurile bibliotecilor publice din raionul Ialoveni s-au completat cu 2875 titluri noi de resurse informaționale..

Personalul antrenat în domeniul culturii

În domeniul culturii activează 164 de specialiști. În cadrul casei și căminelor de cultură sunt 103 de specialiști, 35 cu funcții de conducere și 68 de specialiști. Respectiv, din 103 de specialiști din cadrul caselor/căminelor de cultură doar 51 au studii superioare, dintre ele 42 fiind în domeniu; 39 au studii profesionale tehnice postsecundare, dintre care 30 sunt de specialitate.

La biblioteci lucrează 48 de bibliotecari majoritatea au studii de specialitate (bibliotecar).

Iar personalul antrenat în activitatea muzeelor este de 13 persoane dintre care 5 de specialitate și 6 sunt personal tehnic.

Activități culturale

Cei 103 de specialiști ai caselor de cultură în comun cu 40 colective artistice cu titlul „model”, pe parcursul întregului an, organizează și desfășoară pentru populația raionului Ialoveni o gamă largă de manifestări culturale, artistice, festivaluri și concursuri. În anul 2020 au fost efectuate aproximativ 300 de manifestări - artistice, o parte fiind transmise online (din cauza pandemiei).

Ațiunile artistice prin participarea colectivelor la festivalurile tradiționale, organizate în Ialoveni la nivel raional:

- Sărbătoarea cântecului popular „Mîndră floare de pe Botna”;
- Sărbătoarea meșterilor populari „La poalele Țiglei”;
- Festivalul-concurs național bienal al violoniștilor „Filip Todirașcu”;
- Festivalul de satiră și umor „Tudor Tataru”
- Festivalul bucatelor tradiționale „La vatra plăcintelor”
- Festivalul cireșelor și vărzărilor
- Festivalul de folclor și muzică folk „Gustul pâinii de acasă”
- Festivalul folcloric „Frunza nucului”
- Sărbătorea dansului popular „Festivalul horelor”
- Festivalul raional al tradițiilor și obiceiurilor de iarnă „V-am urat, v-am tot urat”, etc.

Principalele probleme ale domeniului cultural

În urma analizei efectuate au fost evidențiate următoarele constrângeri ce crează impedimente în dezvoltarea domeniului cultural. Aici pot fi menționate cele mai importante:

- *Insuficiența finanțării din sursele bugetare.* Din punctul de vedere al desfășurării activităților culturale, instituțiile de resort din raionul Ialoveni întâmpină o problemă extrem de bine cunoscută și popularizată: subfinanțarea. Lipsa fondurilor face imposibilă desfășurarea unor evenimente de amploare și demotivează

personalul instituțiilor de cultură.

- *Lipsa conlucrării dintre agenții economici și APL în promovarea produsului autohton cultural;*
- *Nu există un concept și nu este promovat produsul cultural în mediul rural;*
- *Remunerarea muncii la un nivel scăzut cât și a condițiilor de muncă insuportabile, conduc la fenomenul migraționist ce se observă în sfera artiștilor locali din raion cât și a angajaților din domeniu spre alte domenii de activitate sau în alte țări.*
- *Sistemul de finanțare nu este transparent și nu stimulează creativitate. Reprezentanții puterii locale (primarul și consilierii) deseori nu conștientizează rolul și necesitatea activităților culturale în viața comunității, primarii și consilierii redirecționează fondurile destinate culturii pentru alte necesități.*
- *Oamenii de creație nu beneficiază de scutiri fiscale cât și de un sistem de asistență socială.*
- *Artiștii profesioniști cu diplomă de absolvire, dar și cei care deja activează în domeniu, nu-și pot găsi un loc de muncă conform calificării și rămân șomeri sau se confruntă cu probleme de ordin social. Există o problemă a integrării acestora în lumea artei și asigurării protecției sociale.*
- *Marea majoritate a edificiilor culturale în raion necesită reparații.*
- *Instituțiile bibliotecare și muzeele nu dispun de mijloace financiare pentru dotarea cu sistemă de încălzire și echipament necesar.*

Analiza SWOT mediul cultural

**PUNCTE
FORTE**

**PUNCTE
SLABE**

<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Existența unui patrimoniu cultural bogat;</i> ● <i>Existența în raion a instituțiilor artistice;</i> ● <i>Existența tradițiilor populare;</i> ● <i>Evoluția pozitivă a fondului de carte</i> ● <i>Existența potențialului uman în domeniul culturii – factor esențial de dezvoltare a sectorului cultural și de producere a brandului regional (ansambluri folclorice, etc.).</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Nevalorificarea potențialului etnografic și istoric al zonei;</i> ● <i>Insuficienta resurselor umane, materiale și financiare în domeniu;</i> ● <i>Lipsa fondurilor locale pentru dezvoltarea sectorului cultural (starea avansată de degradare a unei mari părți din casele și căminele culturale);</i> ● <i>Dotare insuficientă a instituțiilor cu echipament tehnic;</i> ● <i>Lipsa unor magazine/ puncte de valorificare a produselor meșteșugărești și de artizanat.</i>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Acces la fonduri externe și granturi</i> ● <i>Stimularea creației populare și revigorarea meșteșugurilor tradiționale;</i> ● <i>Remunerarea specialiștilor calificați existenți;</i> ● <i>Atragerea tinerilor în domeniul cultural;</i> ● <i>Programe de susținere</i> ● <i>Informatizarea bibliotecilor și a serviciilor oferite de acestea;</i> ● <i>Organizarea unor seminare de instruire a specialiștilor din domeniul cultural pentru promovarea și păstrarea culturii naționale.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Capacitate redusă de satisfacere a nevoilor culturale, informaționale, de comunicare;</i> ● <i>Îmbătrânirea cadrelor în cadrul instituțiilor culturale, în mediul rural al raionului;</i> ● <i>Înrăutățirea situației sociale a populației;</i> ● <i>Dispariția meșterilor populari pe fondul lipsei posibilității valorificării produselor create;</i> ● <i>Lipsa producției cinematografice în raion;</i> ● <i>Migrarea persoanelor talentate (artiști, meșeri, etc.) spre alte raioane sau peste hotarele țării.</i>

Recomandări mediul cultural

Pentru redresarea situației în domeniul culturii, se recomandă următoarele:

- Atragerea și menținerea tinerilor specialiști în câmpul muncii prin remunerarea accesibilă;
- Intensificarea schimbului intercultural între raionul Ialoveni și localități similare din Republica Moldova și alte țări;
- Atragerea și dezvoltarea produselor culturale de calitate;
- Susținerea diasporilor apărute în ultimii ani peste hotarele țării;
- Crearea unui fond de arhivă și scoaterea din anonimat a patrimoniului cultural (cântec, dans, obicei, tradiție);
- Perfecționarea și instruirea continuă a cadrelor;
- Îmbunătățirea fondului de carte al bibliotecilor, în special a celor din mediul rural, prin monitorizarea achiziției de carte;
- Crearea unor posibilități reale și sensibilizarea populației, în special a tinerilor, privind importanța manifestărilor culturale pentru îmbogățirea potențialului individual și ridicarea nivelului cultural;
- Reconstrucția și reabilitarea edificiilor culturale, a obiectivelor din patrimoniul național, ar trebui să devină un obiectiv primordial al statului;
- Crearea unor spații pentru expoziții, prezentări de cărți și alte evenimente culturale în localitățile rurale din raion;
- Reabilitarea infrastructurii culturale la nivel de comunitate, prin:
 - Majorarea alocațiilor bugetare.
 - Atragerea fondurilor extrabugetare.
 - Crearea de parteneriate publice – private.
- Refacerea unor centre de practicare a meșteșugurilor artistice printr-un program de identificare a micilor meseriași și îndrumarea lor pentru înființarea de microfirme și asociații familiale;
- Educarea cititorului, promovarea interesului față de carte prin organizarea de lecturi publice în școli, biblioteci și muzee;
- Asigurarea transparenței deciziilor luate de APL, discuții publice ale proiectelor culturale, etc.

DEZVOLTARE A CULTURII FIZICE ȘI SPORTULUI ÎN RAIONUL IALOVENI

Sportul are impact major asupra comunităților. Experiența internațională demonstrează că sportul este unul dintre cei mai importanți factori pentru a forma coeziunea unei națiuni. Pentru raionul Ialoveni, sportul face parte în continuare din potențialul neexplorat al țării în ceea ce privește capacitatea de a consolida comunitățile, creșterea stării de sănătate a cetățenilor și promovare a imaginii raionului Ialoveni.

În raionul Ialoveni, sportul pentru toți este reglementat de Legea cu privire la cultura fizică și sport nr. 330 – XIV din 25.03.99. Conform Legii, propagarea pe scară largă a culturii fizice și sportului stă în sarcina tuturor autorităților de specialitate, a agenților economici

și a asociațiilor obștești. Politica Națională de sănătate aprobată prin HG nr. 886 din 06.08.2007 menționează în mod expres că sporirea practicării activităților fizice de către cetățeni este una dintre prioritățile Guvernului, iar "Acțiunile orientate spre reducerea adinamiei și sporirea activității fizice se vor adresa tuturor grupurilor de populație, inclusiv celor implicate în activități sedentare sau procese cu cheltuieli fizice ne semnificative.

Strategia de dezvoltare a culturii fizice și sportului în raionul Ialoveni prezintă o viziune coerentă asupra condițiilor necesare pentru participarea activă a tuturor cetățenilor la activitățile sportive dar și asupra unui cadru unificat de performanță înaltă a sportivilor și antrenorilor.

Principiile care stau la baza Strategiei sunt următoarele:

1. Accesul lărgit al populației la spațiile sportive, pe întreg teritoriul raionului;
2. Promovarea sportului în calitate de factor de coeziune socială și de motor al sănătății persoanei;
3. Creșterea rezultatelor sportivilor profesioniști și de performanță pe arena națională.

O comunitate sănătoasă înseamnă și o comunitate prosperă, motiv pentru care Direcția Sport se angajează să dezvolte parteneriate de implementare a unor politici publice sectoriale care să încurajeze Sportul și să-l transforme într-o componentă a dezvoltării sociale și economice.

Este necesară construirea, îmbunătățirea și sporirea accesului la terenuri sportive pentru a stimula comunitatea să practice mai multe activități sportive. Acest lucru se poate realiza prin construcția de terenuri de sport multifuncționale în parcuri; dotarea parcurilor cu echipament sportiv; realizarea unor trasee dedicate alergării sau ciclismului, prin conectarea parcurilor și crearea coridoarelor verzi.

Infrastructura

În anul 2020 în raionul Ialoveni erau atestate 108 de edificii sportive, dintre care 2 stadion cu tribune de peste 500 locuri, 69 terenuri sportive, 32 săli sportive (capacitatea – 9x18 m), 26 terenuri de baschet, 27 terenuri de fotbal, 31 terenuri de minifotbal, 3 terenuri de handbal, 27 terenuri de volei, 16 încăperi adaptate pentru practicarea exercițiilor fizice și sportului, 12 terenuri amenajate în instituțiile de educație timpurie. Aceste edificii reprezintă o pondere de 3,6% din totalul pe republică. Majoritatea din aceste edificii sunt într-o stare satisfăcătoare (excepție fac terenurile sportive). Evoluția în dinamică a edificiilor sportive indică faptul că în perioada anilor 2015-2020 în raion s-a păstrat intact numărul de stadioane și săli sportive, excepție fac doar terenurile sportive.

În raion există o infrastructură slab dezvoltată ce ține de domeniul sportului profesionist. Există o școală de sport, în care activează a 10 secții sportive la 7 probe diferite – tenis de masă, fotbal, handbal, , lupte greco-romane, lupte libere, judo șah. În aceste secții sînt antrenați circa 200 copii .

Actualmente, în raionul Ialoveni sală de sport din școala de sport nu este performantă, lipsește inventarul sportiv performant, o stare deplorabilă a terenurilor de fotbal, nu este dezvoltată o infrastructură sportivă adițională și una legată de agrement, cum ar fi spațiile verzi dotate cu inventar sportiv, benzi de ciclism, terenuri pentru sportul cu roțile, skateboard, bazin de înot etc.

Raionul Ialoveni nu are la moment în proprietate publică nici un edificiu sportiv, care ar corespunde unor condiții contemporane de dotare, igienă și cazare. Drept rezultat, raionul nu poate găzdui competiții de rang republican și internațional. Acest lucru periclitează și posibilitatea atragerii unor investiții majore în infrastructura sportivă.

Personalul antrenat în domeniul Sport

Numărul total de lucrători angajați în domeniul dat este de 75 persoane, dintre care 62 profesori cu studii superioare, 14 cu studii medii speciale și 12 fără studii în domeniul culturii fizice și sportului. Secțiile sportive au la dispoziție 30 de antrenori, din care 20 au studii superioare, 10 medii. Atare insuficiență de cadre calificate este consecința retragerii în masă din domeniul al specialiștilor, în special cei tineri, cauzate în primul rând, de salariile mici ale lucrătorilor din sport. Conducătorii instituțiilor nu posedă cunoștințe și deprinderi de management în condițiile economiei de piață.

Potențialul sportiv

Handbal: Campionatul Republicii Moldova seniori - locul III

Campionatul Republicii Moldova junioare- locul III

Fotbal: Camp. Republicii Moldova , Divizia A, juniori U 18, locul III

Volei: Camp. Republicii Moldova (Chișinău 2015) (fete), junioare, locul I

Lupte libere: Camp. Mondial (Bulgaria 2016), seniori- locul II, Tonu Ștefan, Camp. European (Serbia 2013), cadeți-locul III, Iovu Petru, C. European, tineret-locul II, Buruiană Anatol

Lupte Greco-romane : Vladimir Popov –Maestru In Sport, multiplu Campion al R.M.; Dumitru Popov- dublu Campion Mondial (2018,2019) la veteran; frații Ghenadie și Igor Balaur- multipli Campioni ai R.M.; Tabacari Ghenadie- Campion al R.M. la seniori; Codreanu Vladimir- Campion al R.M. la greco-romane cadeți și premiant cu argint și bronz la Campionatul European, cadeți, la lupte libere.

Judo: Camp. R. Moldova (Chișinău 2019), seniori- locul II , Mereacre Veronica

Numărul manifestărilor sportive pe parcursul ultimilor 5 ani a depășit numărul de 160, ceea ce reprezintă în mediu câte 2 evenimente pe lună.

Deși, reușitele sportivilor de performanță a raionului sunt impresionante, activitățile sportive menite să educe un stil de viață sănătos și activ au un rol din ce în ce mai mic în

viața tinerilor. Posibilitățile de a practica un sport sunt distribuite inegal între sate și oraș, între persoane cu diferit grad de asigurare financiară, între fete și băieți.

Conform ultimelor sondaje efectuate, în Ialoveni funcționează preponderent localuri de divertisment. Totuși, din aceste studii reiese că în timpul liber se practică sportul, circa 3000 de tineri frecventează cercurile sportive și participă la competiții. Oportunitățile de participare în activități sportive sunt mai mari pentru băieți decât pentru fete. Un fenomen negativ reprezintă faptul că jocurile la computer devin o activitate tot mai răspândită.

Cauzele situației curente se regăsesc în infrastructura distrusă și nefuncțională pentru organizarea activităților de timp liber. Instituțiile publice nu reușesc să își asume responsabilitatea de a produce servicii de timp liber tinerilor. Tinerii nu dispun de resursele și deprinderi de a se implica în organizarea propriei odihne active.

Principalele probleme

Principalele probleme și impedimente cu care se confruntă raionul Ialoveni în Domeniul sportului țin, în mare parte de următoarele: Lipsa unei concepții viabile de dezvoltare a sportului profesionist, precum și antrenarea în viața sportivă a populației și, în mod special a tineretului.

- Lipsa unui parteneriat de colaborare public-privat în domeniul sportului.
- O infrastructură slab dezvoltată ce ține de domeniul sportului profesionist.
- Lipsește inventarul sportiv performant, starea deplorabilă a terenurilor sportive.
- Nu este dezvoltată infrastructura legată de agrement, cum ar fi spațiile verzi dotate cu inventar sportiv, bazin de înot, benzi de ciclism, terenuri pentru sportul cu roțile, skateboard etc.
- Conducătorii instituțiilor nu posedă cunoștințe și deprinderi de management în condițiile economiei de piață.

Analiza SWOT

La elaborare, ca instrument de lucru a fost utilizată analiza SWOT. Aceasta demonstrează următoarele:

PUNCTE FORTE

PUNCTE SLABE

Tradiții sportive	Lipsa strategiilor de dezvoltare în domeniul sportului
Rezultate remarcabile în sport	
Existența școlii sportive	
Lipsa unui parteneriat de colaborare public-privat	Existența potențialului uman în domeniul sportului. (sportivi emerțiți, antrenori cu performanță, etc.)
O infrastructură slab dezvoltată ce domeniul sportului	

<p>Lipsa de inițiativă din partea populației</p> <p>Necorespunderea infrastructurii sportive necesităților de pregătire;</p> <p>Grad scăzut de interes al populației pentru sportul pentru toți;</p>
--

OPORTUNITĂȚI AMENINȚĂRI

<p>Posibilitatea de a aplica cereri de proiecte sociale (acces la fonduri externe si granturi)</p> <p>Posibilități de creare a parteneriatelor naționale si internaționale (publice- private)</p> <p>Specialiști calificați</p> <p>Atragerea tinerilor în domeniu</p> <p>Programe naționale de susținere</p>	<p>Migrația tinerilor și sportivilor profesioniști</p> <p>Interesul scăzut al populației față de sport</p> <p>Înrăutățirea situației sociale a populației.</p>
--	--

Recomandări

În concluzie putem evidenția tendința negativă în domeniul sportului. Activitățile sportive au un rol diminuat și au tendință să iasă din prioritățile populației raionului Ialoveni. Pentru redresarea situației în domeniul sportului se recomandă următoarele măsuri:

1. Reabilitarea infrastructurii sportive la nivel de comunitate prin consolidarea bazei tehnico-materiale a infrastructurii existente și crearea unei infrastructuri noi de agrement
 - Majorarea alocațiilor bugetare.
 - Atragerea fondurilor extrabugetare.
 - Crearea de parteneriate publice-private.
2. Încurajarea organizării activităților sportive
 - Perfecționarea și instruirea continuă a cadrelor. Atragerea și menținerea tinerilor specialiști în câmpul muncii.
 - Crearea unor posibilități reale și sensibilizarea populației, în special al tinerilor, privind importanța manifestărilor sportive și asigurarea unui mod sănătos de viață.

VIZIUNEA STRATEGICĂ:

Drept rezultat al implementării strategiei, către anul 2025 gradul de participare al populației în activități sportive va crește datorită măsurilor de motivare a populației pentru practicarea sportului, dar și stabilirii clare a competențelor și responsabilităților autorităților de diferite nivele și îmbunătățirii sistemului raional de management al sportului.

Raionul Ialoveni va avea stabilit un sistem clar de identificare și dezvoltare a talentelor, prin crearea centrelor sportive, specializate pe domenii și prin implementarea unui sistem informatic complex de urmărire a potențialului copiilor, juniorilor și tineretului.

Investițiile vor fi prioritizate către sporturile care demonstrează cele mai înalte șanse de performanță pe termen scurt, mediu și lung. Deciziile vor fi luate în baza evidențelor permanente ale performanței.

Un standard înalt al sportului de performanță va încuraja populația, la nivel de comunități, să practice activ sportul, fapt care este un beneficiu ce nu mai are nevoie de argumente suplimentare. În mod similar, țările care au performanțe înalte la nivel internațional au dezvoltat inițial sportul pentru toți. Fiecare campion vine dintr-o anumită comunitate. Din această cauză este important ca o prioritate a prezentei strategii să fie *dezvoltarea condițiilor și motivării cetățenilor pentru practicarea sportului la nivel de comunitate*, iar a doua crearea unui sistem de propulsare a talentelor din comunități și formare a condițiilor excelente de creștere și antrenament al tinerilor și juniorilor.

Viziunea strategică este orientată către:

- Participarea activă a persoanelor de toate varstele la activități sportive în scopul ameliorării stării de sănătate a populației și a creșterii speranței de viață, nivelului de trai, calității vieții, confortului și încrederii sociale;
- Creșterea numărului practicanților, cu precădere în rândul copiilor și tinerilor, în scopul integrării, participării și coeziunii sociale, a formării și dezvoltării ca cetățeni activi, educați și responsabili, precum și pentru întărirea sentimentului de apartenență și mandrie națională;
- Creșterea gradului de satisfacție a populației privitor la activitățile și rezultatele sportive;
- Susținerea sportului de performanță în vederea creșterii calitative și cantitative, a performanțelor internaționale;
- Propunerea de măsuri care să asigure impact socio-economic și durabilitate sportive.

OBIECTIVE STRATEGICE:

Pentru atingerea scopului strategic este nevoie de intervenții atât la nivel de infrastructură, cât și în principiile de motivare a populației la activitățile sportive. Totodată este importantă dezvoltarea mediului managerial de funcționare, monitorizare și control al sportului de performanță.

Drept rezultat al analizei, Strategia determină două obiective strategice prioritare:

Obiectiv strategic 1: Creșterea gradului de practicare a sportului la nivel local și național.

Obiectiv strategic 2: Asigurarea dezvoltării continue a performanțelor sportivilor pe arena raională și națională.

OBIECTIV STRATEGIC 14. Dezvoltarea politicilor de tineret ale raionului Ialoveni

P.14.1. Sporirea activismului civic al tinerilor

P.14.1.1. Implementarea Programului raional „Fondul pentru Tineri Ialoveni”. Desfășurarea rundelor de granturi mici pentru tineri;

P.14.1.2. Atelierele de instruire pentru tineri „Managementul proiectelor de dezvoltare comunitară”;

P.14.1.3. Desfășurarea concursului de proiecte ale tinerilor. Selectarea celor mai reușite proiecte;

P.14.1.4. Finanțarea și implementarea proiectelor de dezvoltare comunitară ale tinerilor din localitățile raionului;

P.14.1.5. Întrunirea Clubului tinerilor lideri ai comunității - raportarea intermediară și finală a implementării proiectelor;

P.14.1.6. Gala Bunelor Practici „Instrumente de participare a tinerilor la dezvoltarea durabilă a comunității”;

P.14.1.7. Festivalul Raional al Tinerilor Activi. Gala Premiilor pentru Tineret și Activism Civic;

P.14.1.8. Acordarea suportului necesar pentru buna organizare și desfășurare a alegerilor pentru consiliile locale de tineret prin intermediul rundelor de granturi;

P.14.1.9. Creșterea treptată a bugetului raional pentru tineret destinat rundelor de granturi pentru tineri și planificarea de către APL I a resurselor pentru a oferi suportul financiar consiliilor locale de tineret și grupurilor de inițiativă civică la implementarea proiectelor de dezvoltare comunitară;

P.14.1.10. Forumul Raional de Tineret și post-forumul;

P.14.1.11. Conferința rețelei consiliilor locale de tineret din raionul Ialoveni;

P.14.1.12. Extinderea rețelei consiliilor locale de tineret în toate cele 25 de localități ale raionului Ialoveni;

P.14.1.13. Activități dedicate Săptămânii Voluntariatului în raionul Ialoveni;

P.14.1.15. Vizite de studiu în scopul efectuării schimbului de bune practici și experiențe în implementarea politicilor de tineret și voluntariat;

P.14.1.16. Dezvoltarea relațiilor de colaborare și parteneriat între consiliile locale de tineret, asociațiile obștești și autoritățile administrației publice locale.

P.14.2. Dezvoltarea serviciilor de educație non-formală, informare și instruire pentru tineri

P.14.2.1. Acordarea suportului necesar prestatorilor de servicii prietenoase tinerilor, pentru desfășurarea programelor, proiectelor și diverselor activități de educație non-formală, inclusiv pentru tinerii cu oportunități reduse;

P.14.2.2. Semnarea acordurilor de parteneriat între autoritățile administrației publice de nivelul II și asociațiile obștești privind desfășurarea programelor pentru tineri;

P.14.2.3. Planificarea de către APL II a resurselor financiare pentru a oferi suport asociațiilor obștești la implementarea programelor ce dezvoltă servicii prietenoase tinerilor.

P.14.2.4. Ateliere de instruire pentru tineri pe tematici diverse;

- P.14.2.5. Susținerea și promovarea cluburilor pe interese ale tinerilor: de lectură, dezbateri, etc;
- P.14.2.6. Desfășurarea campaniilor de informare pe diverse tematici;
- P.14.2.7. Crearea și lansarea platformei online „Eu sunt Ialoveni !”;
- P.14.2.8. Lansarea paginii web de podcasturi „RadiO2 Tineret”.
- P.14.2.9. Activități dedicate sărbătorii „15 mai – Ziua Internațională a Familiei”;
- P.14.2.10. Activități dedicate sărbătorii „12 august – Ziua Internațională a Tineretului”;
- P.14.2.11. Activități dedicate sărbătorilor „Ziua Națională a Tineretului” și „Ziua Internațională a Studentului”;
- P.14.2.12. Concursul intelectual „Ce ? Unde ? Când ? ”;
- P.14.2.13. Concursuri tematice și activități cultural-artistice: TVC, Concursul tinerilor fotografi, concursul tinerilor talente;
- P.14.2.14. Camping – întrunire turistică și de orientare sportivă a rețelei consiliilor de tineret.

P.14.3. Dezvoltarea oportunităților antreprenoriale și de angajare în rândul tinerilor, inclusiv a celor cu șanse reduse

- P.14.3.1. Implementarea Programului „Fondul de susținere a antreprenoriatului pentru tineri Ialoveni”. Desfășurarea runde de granturi pentru tinerii antreprenori (anual);
- P.14.3.2. Ateliere de instruire pentru tineri privind dezvoltarea capacităților antreprenoriale ale tinerilor;
- P.14.3.3. Desfășurarea concursului planurilor de afaceri ale tinerilor. Selectarea celor mai reușite idei de afaceri cu inovație ale tinerilor;
- P.14.3.4. Acordarea suportului financiar pentru dezvoltarea afacerilor locale inițiate de echipele de tineri din localitățile raionului;
- P.14.3.5. Forumul Raional al Tinerilor Antreprenori;
- P.14.3.6. Creșterea treptată a bugetului raional pentru tineret destinat runde de granturi pentru tinerii antreprenori și planificarea de către APL I a resurselor pentru a oferi suportul financiar ideilor de afaceri inițiate de către tineri;
- P.14.3.7. Susținerea implementării proiectului: Întreprinderea socială de inserție „Floare de cireș” S.R.L. – bună practică de integrare socio-profesională a tinerilor cu dizabilități”;
- P.14.3.8. Contractarea serviciilor de catering prestate de Întreprinderea socială de inserție „Floare de cireș” S.R.L. la evenimentele locale și raionale.
- P.14.3.9. Instruirea și angajarea a câte 20 de fete și băieți, anual;
- P.14.3.10. Conferința Națională pentru Antreprenoriat Social;
- P.14.3.11. Organizarea meselor rotunde cu participarea angajatorilor și a tinerilor. Târgul raional al locurilor de muncă pentru tineri;
- P.14.3.12. Organizarea vizetelor de studiu la întreprinderi și a atelierelor de ghidare în carieră;
- P.14.3.13. Crearea Centrului raional de (re)integrare socială a tinerilor cu oportunități reduse.

P.14.4. Promovarea modului sănătos de viață în rândul tinerilor și prevenirea comportamentelor riscante

- P.14.4.1. Informarea tinerilor despre consecințele consumului de substanțe nocive;
- P.14.4.2. Crearea cluburilor de discuții în localități;
- P.14.4.3. Informarea tinerilor despre alimentația sănătoasă;

- P.14.4.4. Organizarea taberelor de vară și a atelierelor de instruire despre educația sexuală a tinerilor;
- P.14.4.5. Desfășurarea meselor rotunde cu participarea tinerilor și a specialiștilor (ginecolog, dermato-venerolog, psiholog, polițist, etc.);
- P.14.4.6. Crearea unei echipe de voluntari care să promoveze modul sănătos de viață în rîndul semenilor lor;
- P.14.4.7. Organizarea cluburilor de dezbateri și a trainingurilor despre violența domestică, siguranța online, bullying;
- P.14.4.8. Acțiuni de educație sexuală și consiliere psihologică pentru tinerii părinți.

OBIECTIV STRATEGIC 14. Dezvoltarea politicilor de tineret ale raionului Ialoveni

Istoria politicilor de tineret ale raionului Ialoveni începe în unison cu formarea unității administrativ-teritoriale și fortificarea structurilor organizaționale de tineret, care se manifestau cu entuziasm prin participarea civică și voluntară a tinerilor la toate dimensiunile vieții sociale.

În anul 2008, prin decizia sa, Consiliul Raional Ialoveni a instituit funcția de specialist în domeniul politicilor de tineret în cadrul aparatului președintelui raionului, care să asigure parteneriatul cu societatea civilă, conform principiilor inovației, responsabilității și co-managementului, pentru a contribui la creșterea gradului de participare a tinerilor la viața publică, pentru a oferi suportul administrației raionului la dezvoltarea serviciilor prietenoase tinerilor - prestate de organizațiile non-guvernamentale; pentru a se implica în organizarea diverselor activități de dezvoltare personală și de afirmare a tineretului ingenios și talentat.

În anul 2009 a fost constituit primul *consiliu raional al tinerilor*, prin alegeri locale participative, în baza proiectului „Primul vot pentru tinerii din raionul Ialoveni”, implementat de Asociația Obștească „Eco-Răzeni” în parteneriat cu administrația raionului Ialoveni. În primăvara anului 2014 au fost organizate alegeri locale pentru constituirea consiliilor locale ale tinerilor în 16 localități, prin proiecte susținute financiar de Programul „Fondul pentru Tineri Ialoveni”. În toamna anului 2016, în cadrul Programului „Ialoveni – Capitala Tineretului 2016”, din nou au fost organizate alegeri locale pentru membrii consiliilor locale ale tinerilor în 16 localități, prin proiecte susținute financiar de Programul „Fondul pentru Tineri Ialoveni”.

Susținem, cu tenacitate, *Rețeaua consiliilor locale ale tinerilor din raionul Ialoveni* beneficiază de suport logistic și financiar prin intermediul proiectelor depuse la cele 2 runde de granturi mici, anual, primăvara și toamna. De asemenea, rețeaua consiliilor locale beneficiază de suport din cadrul Programului național de asistență pentru consolidarea și dezvoltarea consiliilor raionale/municipale ale tinerilor, implementat de A. O. „Rețeaua Națională a Consiliilor Locale ale Tinerilor din Moldova”, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova și autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea. Subliniem că, anual, în cadrul Forumului Rețelei Consiliilor Locale ale Tinerilor din Raionul Ialoveni sunt elaborate propuneri pentru *planul de acțiuni în domeniul politicilor de tineret* pentru anul următor și prezentat administrației raionului Ialoveni pentru a-l include spre aprobare în agenda ședinței Consiliul Raional Ialoveni. Planul anual de acțiuni cuprinde și recomandările partenerilor: A. O. „Eco-Răzeni”, A. O. „Alternativa”, Costești și A. O. „Asociația Locală pentru Educația Copiilor și Tinerilor”, Mileștii Mici, privind programele, activitățile de educație non-formală, de implicare civică și de voluntariat,

de instruire și informare, pentru promovarea și valorificarea potențialului creator al tinerei generații. Rețeaua consiliilor de tineret este un exercițiu democratic axat pe puterea de decizie a tinerilor, care cultivă instrumentele de implicare și participare a tinerilor la viața publică, promovează cetățenia inteligentă și activă, asigură sprijinul necesar specialistului de tineret din administrația publică locală, sporind, în acest sens, capacitatea de dialog și conexiunea între actorii societății civile și ai statului.

Prin Decizia Consiliului Raional Ialoveni nr. 01 – 18 din 28 februarie 2013 s-a aprobat Regulamentul *Comisiei raionale pentru politicile de tineret Ialoveni*, după modelul Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 733 din 29. 09. 2011, „Cu privire la crearea Comisiei guvernamentale pentru politicile de tineret”, urmare a implementării proiectului „Participarea tinerilor în procesul de luare a deciziilor la nivel local în raionul Ialoveni”, în toamna anului 2012 de administrația raionului Ialoveni și A. O. „Eco-Răzeni”, cu suportul Consiliului Național al Tineretului din Moldova. Această comisie, pe principiul co-managementului, este întrunită la elaborarea și implementarea programelor, planului anual de acțiuni și a bugetului pentru tineret.

Evoluția valorică continuă ascendentă a politicilor de tineret promovate și susținute de administrația raionului Ialoveni consemnează rezultatele:

- Programul „Fondul pentru Tineri Ialoveni” și Programul „Fondul de susținere a antreprenoriatului pentru tineri Ialoveni”, în parteneriat cu Asociația Obștească „Eco-Răzeni” și Fundația Est-Europeană din Moldova;
- Programul: „Ialoveni – Capitala Tineretului 2013” cu genericul: „Tineretului făuritor – Demn și nobil viitor”, precum și Programul: „Ialoveni – Capitala Tineretului 2016” cu genericul: „Ialoveni – orașul tinerilor și posibilităților”, în parteneriat cu Ministerul Tineretului și Sportului al Republicii Moldova și Asociația Obștească „Eco-Răzeni”;
- Programul: „Costești – Capitala Tineretului 2019”, cu genericul: „Costești – satul unde întinerești”, în parteneriat cu Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova și Asociația Obștească „Alternativa”, Costești;
- Suma bugetului Consiliului Raional Ialoveni aprobat pentru dezvoltarea domeniului politicilor de tineret a crescut până la 500 000 lei în anul 2021.

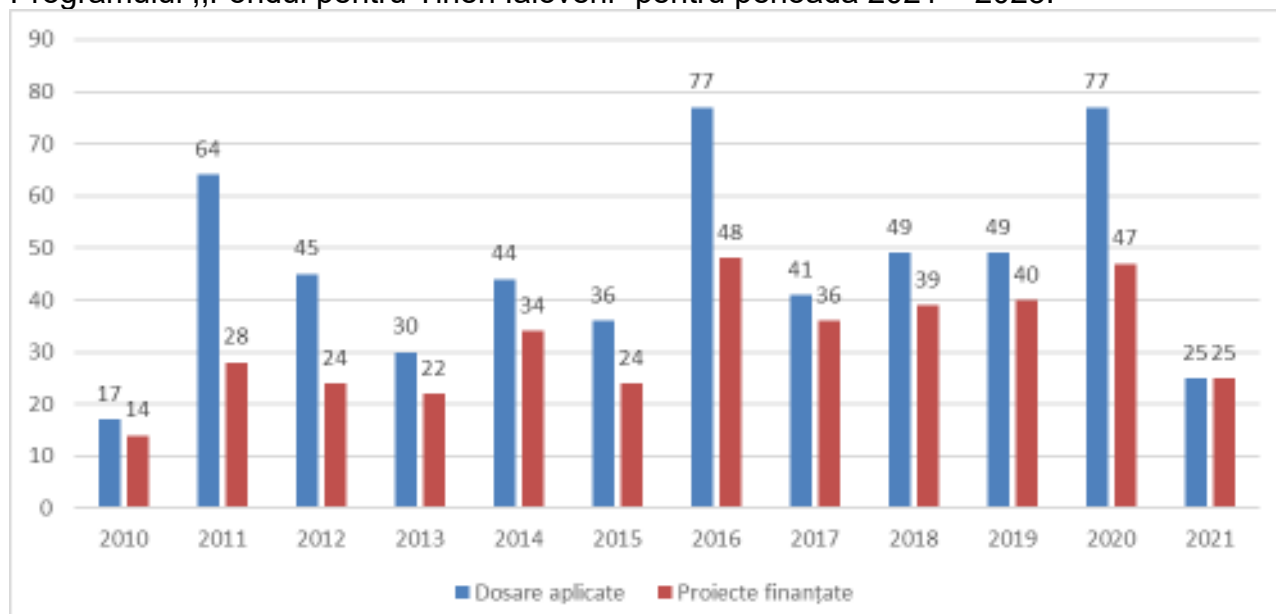
Subliniem că Programul „Capitala tineretului” a impulsionat colaborarea eficientă și parteneriatul durabil cu actorii politicilor de tineret pentru a începe „noul management” bazat pe rezultate, obiective și soluții creative, dar și indicatori de performanță atinși în implementarea proiectelor pentru tineret.

Este consolidat parteneriatul durabil cu actorii – cheie: A. O. „Eco-Răzeni”; A. O. „Alternativa”, Costești; A. O. „Asociația Locală pentru Educația Copiilor și a Tinerilor”, Mileștii Mici; Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor „Avante”, Ialoveni, și Întreprinderea Socială de Inserție „Floare de Cireș” SRL, Răzeni, care atrag investiții și facilitează accesul tinerilor la diverse servicii prietenoase și de calitate, la programe de informare, instruire, consiliere, orientare vocațională și de voluntariat. Este simțit profund impactul acestor programe asupra dezvoltării politicilor de tineret, deoarece indicatorii de succes în domeniu însumează eforturile noastre sistematice.

În scopul stimulării activismului civic al tinerilor și promovării voluntariatului, Programul raional „Fondul pentru Tineri Ialoveni” este implementat din anul 2010 de A. O. „Eco-Răzeni” în parteneriat cu Consiliul Raional Ialoveni și Fundația Est-Europeană din Moldova. Menționăm că, „Fondul pentru Tineri Ialoveni” este un

program de finanțare a inițiativelor și proiectelor tinerilor cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 ani din localitățile raionului Ialoveni. Proiectele finanțate se desfășoară pe aria geografică a raionului Ialoveni și au drept obiectiv încurajarea și creșterea participării tinerilor la dezvoltarea durabilă a comunităților în care locuiesc. Programul este în anul unsprezece de activitate și se remarcă prin rezultatele: au fost desfășurate 22 de runde de granturi mici pentru tineri; au fost implementate peste 381 de proiecte elaborate și realizate de grupurile de inițiativă civică și consiliile locale ale tinerilor din 25 de localități ale raionului Ialoveni, cu un buget total de peste 2,4 mln. lei, dintre care circa 1 311 000 lei este contribuția Consiliului Raional Ialoveni; au fost implicați peste 5 mii de tineri în acțiuni de dezvoltare comunitară și de voluntariat. Prin Programul „Fondul pentru Tineri Ialoveni” este oferit suport financiar pentru realizarea ideilor ingenioase ale tinerilor - soluția investiției inteligente în dezvoltarea locală sustenabilă și durabilă a structurilor și acțiunilor pentru tineret, care dezvoltă elemente de asociere a tinerilor pentru elaborarea și implementarea proiectelor comunitare și complementare, programelor de promovare a voluntariatului și de leadership. Informația despre program poate fi accesată pe paginile web: www.fondultinerilor.md sau www.il.md . Prin Decizia Consiliului Raional Ialoveni nr. 6/7 din 03 decembrie 2020, a fost aprobat Acordul de parteneriat între Consiliul Raional Ialoveni și Asociația Obștească „Eco-Răzeni”, privind implementarea Programului „Fondul pentru Tineri Ialoveni” pentru perioada 2021 – 2023.

Nr.	Denumirea localității	Valoarea totală a proiectelor finanțate, lei	Rata, %	Numărul de proiecte finanțate
1	Bardar	240372.94	10.13	23
2	Cărbuna	47617.01	2.01	7
3	Cigîrleni	51060.64	2.15	8
4	Costești	218814.69	9.22	38
5	Dănceni	62402.17	2.63	9
6	Gangura	57062.67	2.41	7
7	Hansca	51948.81	2.19	7
8	Horești	114259.85	4.82	24
9	Horodca	3387.50	0.14	1

10	Ialoveni	280946.85	11.84	49
11	Malcoci	28526.48	1.20	4
12	Mileștii Mici	161610.78	6.81	19
13	Mileștii Noi	32200.18	1.36	2
14	Molești	43937.17	1.85	9
15	Nimoreni	25915.31	1.09	6
16	Puhoi	112717.77	4.75	22
17	Răzeni	259537.33	10.94	41
18	Ruseștii Noi	80972.90	3.41	18
19	Sociteni	62687.72	2.64	8
20	Suruceni	97767.87	4.12	15
21	Țipala	96253.59	4.06	18
22	Ulmu	53097.54	2.24	10
23	Văsieni	106999.47	4.51	22
24	Văratic	15891.00	0.67	2
25	Zîmbreni	66138.26	2.81	12
Total		2372126.50	100.00	381

Programul „Fondul de susținere a antreprenoriatului pentru tineri Ialoveni” este implementat din anul 2018 de A. O. „Eco-Răzeni” în parteneriat cu Consiliul Raional Ialoveni și Fundația Est-Europeană din Moldova, aprobat prin Decizia Consiliului Raional Ialoveni nr. 1/3 din 05 februarie 2021. Prin acest program, tinerii, inclusiv din categorii defavorizate, rezidenți ai raionului Ialoveni, sunt abilitați și accesează mai multe oportunități sustenabile de participare economică la nivel local. Programul oferă susținere financiară echipelor de tineri pentru lansarea și dezvoltarea afacerilor cu inovație ce contribuie la dezvoltarea durabilă. Totodată, anual, este organizat Concursul planurilor de afaceri, ce se adresează grupurilor de tineri (femei și bărbați), persoane fizice, cu vârsta cuprinsă între 17 – 35 ani, din localitățile raionului Ialoveni, care întrunesc condițiile de eligibilitate prevăzute de Regulamentul de organizare a concursului. Astfel, în anul 2019 a fost desfășurată prima rundă de granturi pentru tinerii antreprenori, cu finanțarea a 7 afaceri inițiate de către 7 tineri din 6 localități. În anul 2020 a fost desfășurată a II-a rundă de granturi pentru tinerii antreprenori, cu finanțarea a 4 afaceri inițiate de către 4 echipe de tineri înzestrați cu spirit de întreprinzător din 4 localități. Aceste rezultate sunt minuțios analizate în cadrul Forumului Raional al Tinerilor Antreprenori.

Programul de dezvoltare a politicilor de tineret ale raionului Ialoveni este elaborat în cadrul proiectului regional „Activismul tinerilor – soluția dezvoltării comunitare”, lansat în anul 2020, implementat de Asociația Obștească „Eco-Răzeni” în parteneriat cu administrația raionului Ialoveni, prin intermediul Programului de granturi „Dezvoltarea societății civile la nivel local în Republica Moldova”. Prin intermediul acestui proiect, tinerii din localitățile raionului Ialoveni sunt abilitați cu mecanisme funcționale, accesibile și durabile de participare la etapele procesului decizional și a buneii guvernări, atât la nivel local, cât și raional. De asemenea, tinerii conștientizează ce înseamnă democrația participativă, implicarea civică, voluntariatul și lucrul în echipă, fiind instruiți și motivați să desfășoare alegerile pentru crearea consiliilor de tineret în localitățile raionului. Aceste structuri de reprezentare și de participare ale tinerilor sunt fortificate cu două mecanisme digitale de informare și

interacțiune: Platforma online „Eu sunt Ialoveni !” și pagina web de podcasturi „RadiO2 Tineret”. Astfel, le este oferită consiliilor locale de tineret posibilitatea de a-și realiza misiunea de reprezentare a intereselor și necesităților tinerilor în raport cu autoritățile administrației publice locale. Totodată, au oportunitatea de-a elabora și implementa documente de politici publice, precum sunt planurile locale de acțiuni în domeniul tineretului, cu un buget destinat tinerilor și semnarea acordurilor de colaborare.

ANALIZA SWOT:

Puncte tari:

- amplasarea geografică favorabilă a raionului Ialoveni în regiunea de centru a țării;
- numărul mare al tinerilor din localitățile raionului;
- actorii sociali organizează activități pentru tineri;
- în fiecare an sunt organizate ateliere de instruire privind consolidarea capacităților tinerilor în scrierea și implementarea proiectelor;
- anual se desfășoară câte 2 runde de granturi mici ale Programului raional „Fondul pentru Tineri Ialoveni”;
- anual se desfășoară concursul ideilor de afaceri ale tinerilor în cadrul Programului raional „Fondul de susținere a antreprenoriatului pentru Tineri Ialoveni”;
- funcționează o rețea de consilii locale de tineret active care atrag resurse și implementează proiecte de dezvoltare comunitară în parteneriat cu autoritățile administrației publice locale;
- în localitățile raionului sunt grupuri de inițiativă civică ale tinerilor care desfășoară diferite activități de voluntariat în comunitate;
- sunt asociații obștești care desfășoară programe pentru tineri în parteneriat cu autoritățile administrației publice: A. O. „Eco-Răzeni”; A. O. „Alternativa”, Costești; A. O. „ALECT”, Mileștii Mici.
- Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor „Avante”, Ialoveni prestează servicii de calitate tinerilor;
- sediul spațios al Centrul de sprijinire a mediului de afaceri transfrontaliere – training, expoziții și simpozioane, loc pitoresc în pădurea Ruseștii Noi este un centru de evenimente pentru tineri;
- anual este elaborat și aprobat un plan raional de acțiuni în domeniul tineretului, precum și un buget pentru activitățile de tineret;

Puncte slabe:

- numărul redus al tinerilor care se implică în activități de voluntariat;
- numărul sporit de tineri care nu au un mod sănătos de viață;
- nu se implică toți tinerii din toate localitățile raionului pentru a beneficia de suport financiar din cadrul rundelor de granturi ale Programului raional „Fondul pentru Tineri Ialoveni”;
- sunt puțini tineri cu spirit de antreprenor care să se manifeste în cadrul concursului ideilor de afaceri al Programului raional „Fondul de susținere a antreprenoriatului pentru Tineri Ialoveni”;
- nu sunt consilii locale de tineret în toate cele 25 de localități ale raionului;
- nu sunt grupuri de inițiativă civică în toate localitățile raionului;
- numărul redus al ONG – urilor ce desfășoară programe pentru tineri în parteneriat cu autoritățile administrației publice;
- majoritatea tinerilor din localități nu cunosc toate oportunitățile care li se oferă, inclusiv despre serviciile prestate de Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor „Avante”, Ialoveni;

- insuficiența spațiilor prietenoase tinerilor în localități;
- colaborarea slabă între consiliile de tineret și autoritățile administrației publice;
- numărul redus al primăriilor localităților care au elaborat și aprobat un plan anual de activități și un buget pentru tineri, care să reflecte activitățile ONG-urilor, ale consiliilor de tineret, ale grupurilor de inițiativă civică, și să beneficieze de contribuția APL la proiectele lor;
- incluziunea socio-profesională a tinerilor cu dizabilități nu este suficientă.

Oportunități:

- acordurile de parteneriat și de înfrățire cu localitățile din România permit efectuarea schimbului de bune practici și experiențe în cadrul proiectelor transfrontaliere;
- Fundația Est-Europeană și administrația raionului Ialoveni oferă suport financiar la Programul raional „Fondul pentru Tineri Ialoveni”, precum și la Programul raional „Fondul de susținere a antreprenoriatului pentru Tineri Ialoveni”;
- consiliile locale de tineret beneficiază de suport de la A. O. „Rețeaua Națională a Consiliilor Locale ale Tinerilor din Moldova”;
- ONG-urile: A. O. „Eco-Răzeni”; A. O. „Alternativa”, Costești; A. O. „ALECT”, Mileștii Mici, atrag resurse europene de la donatorii externi și desfășoară programe pentru tineri;

Riscuri:

- din cauza restricțiilor pandemice activitățile au trecut on-line și nu sunt eficiente;
- instabilitatea politică;
- imixtiunea politică;
- limitarea accesului la diferite oportunități din partea familiei;
- reforma teritorială administrativă;
- migrația tinerilor și a specialiștilor din raion;
- discriminarea și stigmatizarea anumitor categorii de tineri;
- gestionarea incorectă a resurselor financiare;
- situația pandemică ce stopează desfășurarea activităților, începerea unui nou val de virus COVID;
- neaprobarea bugetului;
- frică de eșec;
- vandalii care distrug rezultatele proiectelor comunitare implementate de către tineri.

Cadrul normativ național :

1. Legea cu privire la tineret nr. 215 din 29. 07. 2016;
2. Legea privind administrația publică locală, nr. 436-XVI din 28 decembrie 2006;
3. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1213 din 27 decembrie 2010, privind aprobarea unor măsuri de susținere a activităților pentru tineret;
4. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1006 din 10. 12. 2014 cu privire la aprobarea *Strategiei naționale de dezvoltare a sectorului de tineret 2020* și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia.

Documente de politici locale:

1. Strategia de Dezvoltare Integrată a Raionului Ialoveni 2014 – 2020, 2021 - 2027.
2. Decizia Consiliului Raional Ialoveni nr. 7/17 din 24 decembrie 2020 „Cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru dezvoltarea politicilor de tineret ale raionul Ialoveni pentru anul 2021”;
3. Decizia Consiliului Raional Ialoveni nr. 6/7 din 03 decembrie 2020 „Cu privire la aprobarea acordului de parteneriat între Consiliul Raional Ialoveni și Asociația

Obștească „Eco-Răzeni” privind implementarea Programului raional „Fondul pentru Tineri Ialoveni” în perioada 2021 – 2023;

4. Decizia Consiliului Raional Ialoveni nr. 1/3 din 05 februarie 2021 „Cu privire la aprobarea acordului de parteneriat între Consiliul Raional Ialoveni și Asociația Obștească „Eco-Răzeni” privind implementarea Programului raional „Fondul de susținere a antreprenoriatului pentru tineri Ialoveni” în perioada 2021 – 2022.

Cadrul normativ și metodologic în domeniul politicilor de tineret ghidează autoritățile administrației publice locale și organizațiile societății civile din localitățile raionului Ialoveni să elaboreze și să implementeze politici efective în scopul abilitării tinerilor din raionul Ialoveni cu mecanisme funcționale, accesibile și durabile de participare la etapele procesului decizional și a bunei guvernări, atât la nivel local, cât și raional. Considerăm că, educarea tinerilor în spiritul democrației participative, îmbunătățirea comunicării dintre structurile reprezentative ale tinerilor și factorii de decizie, precum și crearea contextului pentru implicarea lor în procesul democratic, va facilita dezvoltarea personală a tinerilor pentru a deveni oameni de încredere și actori de valoare ai societății.

Călăuzindu-ne de instrumentele de politică integrată ale Uniunii Europene: „Carta Albă a Comisiei Europene „Un nou elan pentru tineretul european”, „Pactul European pentru Tineret”, „Carta Europeană privind Participarea Tinerilor la Viața Locală și Regională” a Consiliului Europei, precum și Strategia Uniunii Europene pentru Tineret 2019-2027: implicarea, conectarea și responsabilizarea tinerilor, Strategia sectorului tineret 2030: asimilarea valorilor Consiliului Europei de către tineri, ne convingem că aceste documente consfințesc puterea cetățenească a tinerilor și consolidează pilonii de bază ai participării la viața publică: formarea și informarea tinerilor pentru participare; promovarea tinerilor și organizațiilor de tineret prin tehnologiile de informare și comunicare; încurajarea activităților de voluntariat; sprijinirea proiectelor și inițiativelor tinerilor prin acordarea suportului necesar activității structurilor de participare a tinerilor.

Analizând Teoria academicianului Rogert Hart din New York, axată pe înțelegerea vieții cotidiene a copiilor și tinerilor, ce relevă metodologia participativă de lucru cu tinerii, numită **Scara lui Roger Hart cu privire la participarea tinerilor**, elaborată în anul 1992 și utilizată pentru a aprecia nivelul de participare și implicare a tinerilor la viața publică, cuprinzând treptele:

Treapta 8: Tinerii inițiază, iar în procesul de luare a deciziilor participă împreună adulții cu tinerii;

Treapta 7: Tinerii inițiază și conduc acțiunile;

Treapta 6: Deciziile inițiate de adulți, sunt luate în comun cu tinerii;

Treapta 5: Tinerii sunt consultați și informați;

Treapta 4: Tinerii sunt abilitați de a pune întrebări și de a fi informați;

Treapta 3: Tinerii sunt simbolizați, în sensul de participare formală;

Treapta 2: Participarea tinerilor este un decor;

Treapta 1: Tinerii sunt manipulați.

Prin urmare, actorii politicilor de tineret din raionul Ialoveni și-au trasat drept obiectiv de - a ajunge la cel mai înalt nivel de participare, deoarece, ultimele trei trepte (nr. 1, 2, 3) sunt non-participare. Prin urmare, participarea activă a tinerilor la elaborarea politicilor care îi afectează, prin intermediul unui dialog structurat continuu între autoritățile administrației publice cu structurile reprezentative ale tinerilor și organizațiile de tineret din localitățile raionului Ialoveni, a contribuit, esențial, ca vocea tinerilor să fie auzită despre modul în care trebuie să fie elaborate și puse în

aplicare politicile de tineret. Forumul raional de tineret și conferința rețelei consiliilor locale ale tinerilor sunt evenimentele, organizate anual, pentru a consolida dialog structurat ce promovează participarea activă a tinerilor și interacțiunea acestora cu factorii de decizie pentru a-și spune punctul de vedere în momentul elaborării planului raional de acțiuni în domeniul politicilor de tineret, în baza analizei problemelor tinerilor.

Legea cu privire la tineret nr. 215 din 29. 07. 2016, prevede că, tineretul reprezintă segmentul populației cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 de ani, dar politicile pentru tineret reprezintă un ansamblu de principii, metode și măsuri menite să asigure tinerilor oportunități de participare, de bunăstare, dezvoltare personală și profesională. În spiritul acestei legi, la articolul 2, sunt definite noțiunile:

- *activitate de tineret (lucrul de tineret)* – orice acțiune cu și pentru tineri, de natură socială, culturală, educațională sau civică, ce are la bază procesele de învățare non-formală și de participare voluntară a tinerilor, coordonată de către un lucrător de tineret sau de un specialist în lucrul de tineret;
- *consiliu local al tinerilor* – structură de reprezentare și de împuternicire a tinerilor căreia i se poate atribui statutul de organizație necomercială și a cărei misiune este asigurarea participării tinerilor la dezvoltarea comunitară, în special în procesul decizional;
- *educație nonformală a tinerilor* – proces educațional organizat prin activități în comunitate sau prin programe, care are loc în afara sistemului educațional formal, menit să răspundă nevoilor educaționale ale tinerilor, afirmat prin dobândirea și/sau dezvoltarea aptitudinilor și abilităților necesare pentru a se adapta la un mediu în continuă schimbare, având obiective clare de învățare;
- *organizație de tineret* – organizație necomercială în care tinerii constituie cel puțin 2/3 din numărul de membri și din componența organelor de conducere și ale cărei scopuri statutare sunt orientate spre dezvoltarea personalității tinerilor și integrarea lor în viața publică;
- *structură de participare a tinerilor* – formă de organizare a tinerilor, întruniți benevol și cu interese comune, formală sau neformală, pentru a participa și a contribui la viața publică.

Articolul 3 al legii nominalizate ne sugerează că realizarea politicii de tineret este fundamentată pe principiile: a) *cooperare intersectorială* – coordonarea între instituțiile statului și organizațiile de tineret care activează în domeniu; b) *egalitate* – asigurarea echității și diversității tinerilor fără nici o discriminare; c) *informare* – instituțiile de lucru cu tinerii și organizațiile de tineret asigură informarea tinerilor cu privire la provocările, oportunitățile și drepturile acestora; d) *participare* – implicarea activă a tinerilor în procesul de luare a deciziilor prin consultările publice și realizarea de activități care se produc în societate; e) *paritate* – proces de luare a deciziilor de comun acord între autoritățile publice și tineri prin distribuirea egală a responsabilităților în bază de încredere și de respect reciproc; f) *transversalitate* – stimularea colaborării la toate nivelele a instituțiilor și autorităților publice cu competențe în domeniul tineretului.

Potrivit articolului 12, alin. 1, al Legii cu privire la tineret, „autoritățile administrației publice locale promovează în teritoriu politicile de tineret și coordonează implementarea lor”; alin. 2 „autoritățile administrației publice locale au următoarele competențe”: lit. (b) „elaborează și implementează politici de tineret la nivel local”; lit. (c) „organizează programe de granturi, destinate organizațiilor de tineret, pentru a susține prin concurs proiectele și inițiativele tinerilor din comunitate”; lit. (e) „stimulează participarea tinerilor la procesul decizional local”; lit. (f)

„colaborează în implementarea politicilor cu organizațiile de tineret, cu consiliile locale ale tinerilor”; lit. (i) „asigură informarea tinerilor despre activitățile pe care le desfășoară și care au afect asupra acestora”; alin. 3 „administrația publică locală dezvoltă instrumente care”: lit. (a) „formează abilități pentru participare a tinerilor”; lit. (b) „informează tinerii”; lit. (c) „încurajează tinerii să participe la activități de voluntariat”; lit. (d) „acordă sprijin, inclusiv financiar proiectelor și inițiativelor tinerilor la nivel local”.

În conformitate cu prevederile art. 5 al Legii cu privire la tineret, alin. 1 „Statul stimulează inițiativele antreprenoriale ale tinerilor prin”: lit. (b) „susținerea inițiativelor tinerilor antreprenori dezvoltând programe de abilitate economică a acestora”; lit. (d) „susținerea programelor de educație nonformală a tinerilor antreprenori în domeniul afacerilor”; lit. (e) „dezvoltarea instrumentelor de informare și de schimb de experiență pentru tinerii antreprenori”; lit. (f) „elaborarea și dezvoltarea programelor de antreprenariat social”.

Potrivit articolului 6 al Legii cu privire la tineret, alin. 1 „Statul asigură participarea tinerilor la procesul decizional prin”: lit. (a) „susținerea creării structurilor de participare a tinerilor la nivel național și local, finanțarea acestora în limita bugetelor disponibile”; lit. (b) „implicarea tinerilor în procesul de elaborare, luare și implementare a deciziilor”; lit. (c) „susținerea financiară a inițiativelor tinerilor prin programe de granturi, desfășurate la nivel central și local, în limita bugetelor disponibile; alin. 2 „Statul susține educația nonformală și informală a tinerilor prin”: lit. (b) „susținerea financiară a activităților de educație non-formală și informală în limita bugetelor disponibile”; alin. 3 „Statul susține și promovează educația pentru cetățenie activă în rândul tinerilor prin”: lit. (a) „susținerea inițiativelor și proiectelor de educație civică pentru tineret”; lit. (b) „dezvoltarea programelor de participare la procesele democratice prin asumarea responsabilității civice de către tineri și exercitarea drepturilor cetățenești”; alin. 4 „Statul stimulează potențialul creator al tinerilor prin”: lit. (a) „crearea condițiilor de identificare, promovare și stimulare a tinerilor talente”; lit. (b) susținerea, conform legislației, a persoanelor fizice și juridice care promovează tinerele talente”; lit. (c) „formarea și dezvoltarea capacităților și aptitudinilor creative ale tinerilor în cadrul centrelor culturale, și expoziționale, atelierelor, studiourilor și laboratoarelor de creație și inovație”.

Conform prevederilor art. 43 al Legii privind administrația publică locală, nr. 436-XVI din 28 decembrie 2006, alin. 1, „Pornind de la domeniile de activitate ale autorităților administrației publice locale de nivelul al doilea stabilite la art. 4 alin. (2) din Legea privind descentralizarea administrativă, consiliul raional realizează în teritoriul administrat următoarele competențe de bază”: lit. (s) „decide organizarea și desfășurarea de activități științifice, instructiv-educative, cultural-educative, sportive și de tineret, de interes raional”. Astfel, prin Decizia Consiliului Raional Ialoveni nr. 7/17 din 24 decembrie 2020, a fost aprobat Planul de acțiuni pentru dezvoltarea politicilor de tineret ale raionului Ialoveni pentru anul 2021.

Conform prevederilor art. 20 al Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 1213 din 27 decembrie 2010, privind aprobarea unor măsuri de susținere a activităților pentru tineret, „activitățile pentru tineret se desfășoară conform ordinului conducătorului autorității administrației publice, în care se specifică scopul, programul și termenul de derulare a activității, numărul persoanelor participante, precum și se desemnează persoanele responsabile. Astfel, activitățile raionale pentru tineret sunt organizate prin dispozițiile președintelui raionului Ialoveni, prin care se instituie o comisie specială, se aprobă un regulament și o agendă a evenimentului, precum și un deviz de cheltuieli.

Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1006 din 10. 12. 2014 cu privire la aprobarea *Strategiei naționale de dezvoltare a sectorului de tineret 2020* și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia, trasează direcțiile prioritare de dezvoltare a sectorului de tineret și definește un plan specific de acțiuni ce permite tinerilor să-și dezvolte cunoștințele și competențele în vederea integrării depline, implicării active în toate aspectele vieții. Anual este elaborat un raport privind implementarea strategiei naționale în raionul Ialoveni care este publicat pe site-ul Consiliului raional la secțiunea: <https://il.md/tineret/>.

Obiectiv general:

Tinerii (fete și băieți), inclusiv din categoriile defavorizate, cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 de ani, din orașul și localitățile rurale ale raionului Ialoveni, accesează oportunități de dezvoltare personală, se implică activ în viața comunității și participă la procesul decizional local, în parteneriat cu actorii sociali.

Prioritatea I Sporirea activismului civic al tinerilor

Obiectivul specific 1.1. „Până la finele anului 2026 sunt desfășurate, anual, câte 2 runde de granturi mici, cu participarea a cel puțin 300 de tineri, reprezentanți ai consiliilor locale de tineret, consiliilor elevilor și ai grupurilor de inițiativă civică din cele 25 de localități ale raionului Ialoveni”

1.1.1. Implementarea Programului raional „Fondul pentru Tineri Ialoveni”. Desfășurarea rundelor de granturi mici pentru tineri (primăvara și toamna);

1.1.2. Atelierele de instruire pentru tineri „Managementul proiectelor de dezvoltare comunitară” (la începutul fiecărei runde de granturi)

1.1.3. Desfășurarea concursului de proiecte ale tinerilor. Selectarea celor mai reușite proiecte;

1.1.4. Finanțarea și implementarea proiectelor de dezvoltare comunitară ale tinerilor din localitățile raionului;

1.1.5. Întrunirea Clubului tinerilor lideri ai comunității - raportarea intermediară și finală a implementării proiectelor;

1.1.6. Gala Bunelor Practici „Instrumente de participare a tinerilor la dezvoltarea durabilă a comunității” (eveniment de totalizare a runde de granturi de primăvară și de premiere a celor mai active echipe de proiect).

1.1.7. Festivalul Raional al Tinerilor Activi. Gala Premiilor pentru Tineret și Activism Civic (eveniment de totalizare a runde de granturi de toamnă și premierea celor mai active structuri de participare a tinerilor).

1.1.8. Acordarea suportului necesar pentru buna organizare și desfășurare a alegerilor pentru consiliile locale de tineret prin intermediul rundelor de granturi;

1.1.9. Creșterea treptată a bugetului raional pentru tineret destinat rundelor de granturi pentru tineri și planificarea de către APL I a resurselor pentru a oferi suportul financiar consiliilor locale de tineret și grupurilor de inițiativă civică la implementarea proiectelor de dezvoltare comunitară;

Responsabili: Consiliul Raional Ialoveni, Asociația Obștească „Eco-Răzeni”, echipa Programului raional „Fondul pentru Tineri Ialoveni”, rețeaua consiliilor locale de tineret și primăriile localităților raionului Ialoveni.

Obiectivul specific 1.2. „Până la finele anului 2026 sunt consolidate capacitățile structurilor de reprezentare și de participare ale tinerilor din cele 25 de localități ale raionului Ialoveni cu mecanisme funcționale de implicare la viața publică și la etapele procesului decizional local”

1.2.1. Forumul Raional de Tineret și post-forumul;

- 1.2.2. Conferința rețelei consiliilor locale de tineret din raionul Ialoveni;
 - 1.2.3. Extinderea rețelei consiliilor locale de tineret în toate cele 25 de localități ale raionului Ialoveni;
 - 1.2.4. Activități dedicate Săptămânii Voluntariatului în raionul Ialoveni;
 - 1.2.5. Vizite de studiu în scopul efectuării schimbului de bune practici și experiențe în implementarea politicilor de tineret și voluntariat;
 - 1.2.6. Dezvoltarea relațiilor de colaborare și parteneriat între consiliile locale de tineret, asociațiile obștești și autoritățile administrației publice locale.
- Responsabili:** Consiliul Raional Ialoveni, Asociația Obștească „Eco-Răzeni”, echipa Programului raional „Fondul pentru Tineri Ialoveni”, rețeaua consiliilor locale de tineret și primăriile localitățile raionului Ialoveni.

Prioritatea II Dezvoltarea serviciilor de educație non-formală, informare și instruire pentru tineri

Obiectivul specific 2.1. „Anual, în perioada 2022 – 2026, este oferit suportul pentru dezvoltarea capacităților prestatorilor de servicii de educație non-formală, instruire și informare, astfel încât, în cele 25 de localități, să fie sporit cu 30 % numărul tinerilor beneficiari care accesează serviciile acestora”

- 2.1.1. Acordarea suportului necesar prestatorilor de servicii prietenoase tinerilor, pentru desfășurarea programelor, proiectelor și diverselor activități de educație non-formală, inclusiv pentru tinerii cu oportunități reduse;
- 2.1.2. Semnarea acordurilor de parteneriat între autoritățile administrației publice de nivelul II și asociațiile obștești privind desfășurarea programelor pentru tineri;
- 2.1.3. Planificarea de către APL II a resurselor financiare pentru a oferi suport asociațiilor obștești la implementarea programelor ce dezvoltă servicii prietenoase tinerilor;
- 2.1.4. Ateliere de instruire pentru tineri pe tematici diverse;
- 2.1.5. Susținerea și promovarea cluburilor pe interese ale tinerilor: de lectură, dezbateri;
- 2.1.6. Desfășurarea campaniilor de informare pe diverse tematici;
- 2.1.7. Crearea și lansarea platformei online „Eu sunt Ialoveni !”;
- 2.1.8. Lansarea paginii web de podcasturi „RadiO2 Tineret”.

Responsabili: Consiliul Raional Ialoveni, Asociația Obștească „Eco-Răzeni”, echipa Programului raional „Fondul pentru Tineri Ialoveni”, rețeaua consiliilor locale de tineret și primăriile localitățile raionului Ialoveni.

Obiectivul specific 2.2. „Sunt organizate, anual, cel puțin 10 de activități raionale de petrecere a timpului liber, inclusiv de divertisment, pentru tineri și familiile tinere, până la finele anului 2026”

- 2.2.1. Activități dedicate sărbătorii „15 mai – Ziua Internațională a Familiei”;
- 2.2.2. Activități dedicate sărbătorii „12 august – Ziua Internațională a Tineretului”;
- 2.2.3. Activități dedicate sărbătorilor „Ziua Națională a Tineretului” și „Ziua Internațională a Studentului”;
- 2.2.4. Concursul intelectual „Ce ? Unde ? Când ? ”;
- 2.2.5. Concursuri tematice și activități cultural-artistice: TVC, Concursul tinerilor fotografi, concursul tinerilor talente;
- 2.2.6. Camping – întrunire turistică și de orientare sportivă a rețelei consiliilor de tineret.

Responsabili: Consiliul Raional Ialoveni, Asociația Obștească „Eco-Răzeni”, echipa Programului raional „Fondul pentru Tineri Ialoveni”, rețeaua consiliilor locale de tineret și primăriile localitățile raionului Ialoveni.

Prioritatea III Dezvoltarea oportunităților antreprenoriale și de angajare în rândul tinerilor, inclusiv a celor cu șanse reduse

Obiectiv specific 3.1. „Până la finele anului 2026 este desfășurată, anual, câte o rundă de granturi pentru susținerea planurilor de afaceri inițiate de echipele de tineri din localitățile raionului Ialoveni”

3.1.1. Implementarea Programului „Fondul de susținere a antreprenoriatului pentru tineri Ialoveni”. Desfășurarea runde de granturi pentru tinerii antreprenori (anual);

3.1.2. Ateliere de instruire pentru tineri privind dezvoltarea capacităților antreprenoriale ale tinerilor;

3.1.3. Desfășurarea concursului planurilor de afaceri ale tinerilor. Selectarea celor mai reușite idei de afaceri cu inovație ale tinerilor;

3.1.4. Acordarea suportului financiar pentru dezvoltarea afacerilor locale inițiate de echipele de tineri din localitățile raionului;

3.1.5. Forumul Raional al Tinerilor Antreprenori;

3.1.6. Creșterea treptată a bugetului raional pentru tineret destinat runde de granturi pentru tinerii antreprenori și planificarea de către APL I a resurselor pentru a oferi suportul financiar ideilor de afaceri inițiate de către tineri.

Responsabili: Consiliul Raional Ialoveni, Direcția pentru Ocuparea Forței de Muncă Ialoveni, Asociația Obștească „Eco-Răzeni”, echipa Programului raional „Fondul pentru Tineri Ialoveni” și primăriile localitățile raionului Ialoveni.

Obiectiv specific 3.2. „Până la finele anului 2026 sunt dezvoltate serviciile integrate de incluziune socio-profesională a tinerilor cu dizabilități și alte categorii defavorizate din localitățile raionului Ialoveni”

3.2.1. Susținerea implementării proiectului: Întreprinderea socială de inserție „Floare de cireș” S.R.L. – bună practică de integrare socio-profesională a tinerilor cu dizabilități”;

3.2.2. Contractarea serviciilor de catering prestate de Întreprinderea socială de inserție „Floare de cireș” S.R.L. la evenimentele locale și raionale.

3.2.3. Instruirea și angajarea a câte 20 de fete și băieți, anual;

3.2.4. Conferința Națională pentru Antreprenoriat Social;

3.2.5. Organizarea meselor rotunde cu participarea angajatorilor și a tinerilor. Târgul raional al locurilor de muncă pentru tineri;

3.2.6. Organizarea vizetelor de studiu la întreprinderi și a atelierelor de ghidare în carieră;

3.2.7. Crearea Centrului raional de (re)integrare socială a tinerilor cu oportunități reduse.

Responsabili: Consiliul Raional Ialoveni, Direcția pentru Ocuparea Forței de Muncă Ialoveni, Asociația Obștească „Eco-Răzeni”, echipa Programului raional „Fondul pentru Tineri Ialoveni” și primăriile localitățile raionului Ialoveni.

Prioritatea III Promovarea modului sănătos de viață în rândul tinerilor și prevenirea comportamentelor riscante

Obiectiv specific 4.1. „Intensificarea măsurilor de promovare a modului de viață sănătos al tinerilor și de prevenire a comportamentelor riscante”

4.1.1. Informarea tinerilor despre consecințele consumului de substanțe nocive;

4.1.2. Crearea cluburilor de discuții în localități;

4.1.3. Informarea tinerilor despre alimentația sănătoasă;

4.1.4. Organizarea taberelor de vară și a atelierelor de instruire despre educația sexuală a tinerilor;

4.1.5. Desfășurarea meselor rotunde cu participarea tinerilor și a specialiștilor (ginecolog, dermato-venerolog, psiholog, polițist, etc.);

4.1.6. Crearea unei echipe de voluntari care să promoveze modul sănătos de viață în rândul semenilor lor;

4.1.7. Organizarea cluburilor de dezbateri și a trainingurilor despre violența domestică, siguranța online, bullying;

4.1.8. Acțiuni de educație sexuală și consiliere psihologică pentru tinerii părinți.

Responsabili: Consiliul Raional Ialoveni, Inspectoratul de Poliție Ialoveni, Asociația Obștească „Alternativa”, Centrul de sănătate prietenos tinerilor „Avante”, rețeaua consiliilor locale de tineret și primăriile localitățile raionului Ialoveni.

Rezultatele scontate:

- Numărul sporit de tineri, fete și băieți, inclusiv din categoriile defavorizate, cu vârsta cuprinsă între 14 – 35 de ani, din 25 de localități ale raionului Ialoveni, care dispun de cunoștințe teoretice și competențe practice consolidate în domeniul participării civice și sunt implicați activ în consiliile locale de tineret, în grupurile de inițiativă ale tinerilor, precum și în programele organizațiilor de tineret;

- Numărul sporit de tineri activi și informați despre oportunitățile de participare la viața publică, dezvoltare personală și voluntariat prin desfășurarea rundelor de granturi mici;

- Structurile reprezentative ale tinerilor (consiliile locale de tineret și grupurile de inițiativă civică) din localitățile raionului Ialoveni aplică diverse tehnici de participare la procesul de elaborare, implementare și monitorizare a planurilor locale de acțiuni în domeniul tineretului.

- Autoritățile administrației publice din localitățile raionului Ialoveni recunosc și valorifică potențialul creator al tinerei generații în toate etapele procesului de dezvoltare comunitară: planificare, consultare, implementare, implicare, informare, monitorizare și evaluare.

- Circa 100 de tineri din 25 de localități ale raionului Ialoveni sunt instruiți anual în identificarea, prioritizarea și soluționarea problemelor prin elaborarea și implementarea proiectelor de dezvoltare comunitară;

- Parteneriate consolidate între structurile de reprezentare și de participare ale tinerilor cu actorii sociali din localitățile raionului;

- Bunele practici de implicare a tinerilor în dezvoltarea comunitară sunt replicate și promovate prin intermediul evenimentelor publice, cât și publicate pe paginile web din localitățile raionului;

- Bugetul pentru tineret este în creștere constantă, pentru susținerea proiectelor tinerilor realizate, inclusiv, cu suportul actorilor comunitari din localitățile raionului Ialoveni;

- Două runde de granturi mici pentru tineri desfășurate, anual, în parteneriat de administrația raionului Ialoveni cu A. O. „Eco-Răzeni” și cofinanțate de Fundația Est-Europeană din Moldova;

- Circa 30 de proiecte de dezvoltare comunitară implementate de tineri, în fiecare an;

- Circa 200 de tineri sunt implicați în dezvoltarea localităților raionului Ialoveni, precum și, împărtășesc experiența lor de implicare în proiecte de dezvoltare comunitară în cadrul evenimentelor publice.

Efectele implementării planului de acțiuni:

- Tinerii din localitățile raionului Ialoveni se implică activ în identificarea, prioritizarea și soluționarea problemelor din comunitate prin elaborarea și implementarea proiectelor de dezvoltare comunitară;
- Sporește participarea tinerilor la etapele procesului decizional local;
- Crește numărul tinerilor asociați în structurile de reprezentare și de participare ale tinerilor;
- Este majorat constant bugetul alocat dezvoltării politicilor de tineret.

Grupul țintă sunt tinerii, fete și băieți, inclusiv din categoriile defavorizate, cu vârsta cuprinsă între 14 – 35 de ani, inclusiv structurile de reprezentare și de participare ale tinerilor (consiliile locale de tineret și grupurile de inițiativă civică), precum și actorii comunitari (APL I și II, instituțiile publice și organizațiile non-guvernamentale), responsabili de lucrul de informare, dezvoltare, suport și promovare a participării civice a tinerilor din localitățile raionului Ialoveni.

Beneficiarii indirecti sunt tinerii din localitățile raionului Ialoveni, care beneficiază indirect de produsele, rezultatele și activitățile realizate de beneficiarii direcți. Așadar, tinerii vor cunoaște, prin propria experiență, provocările procesului de bună guvernare și vor deveni mai motivați de a-și manifesta rolul de lideri în asigurarea vitalității comunităților în care locuiesc.

Impactul. Sporirea participării tinerilor la procesul de luare a deciziilor are un impact profund în dezvoltarea durabilă a comunității pe termen lung, deoarece tineretul (14 - 35 ani) reprezintă circa 35% din populația raionului Ialoveni de circa 100 mii de locuitori. Totodată, activitățile planificate vor contribui la mobilizarea resurselor administrative și comunitare pentru a asigura continuitatea activității structurilor de reprezentare și de participare ale tinerilor, inclusiv majorarea bugetului APL-urilor pentru realizarea politicilor de și pentru tineret.